

De orationibus *Κατὰ Θεομνήστου*, quae decima et undecima inter Lysiacas feruntur.

COMMENTATIO PHILOLOGA
QUAM CONSENSU ET AUCTORITATE AMPLISSIMI
PHILOSOPHORUM PHYSICORUMQUE ORDINIS
IN ALMA LITTERARUM UNIVERSITATE WILHELMIA WESTFALA
MONASTERIENSI AD SUMMOS IN
PHILOSOPHIA HONORES RITE CAPESSENDOS
SCRIPSIT

HUBERTUS KNIPS
GELSENKIRCHENSIS.

UNIVERSITÄTSVERLAG VON ROBERT NOSKE IN BORNA-LEIPZIG
1931

CONSENSU ET AUCTORITATE ORDINIS PHILOSOPHORUM COMMENTATIONEM
TYPIS EXPRESSAM ESSE TESTATUR
CAROLUS MUENSCHER, ORDINIS PHILOSOPHORUM H. A. DECANUS.

AD ORDINEM PHILOSOPHORUM DE COMPROBANDA COMMENTATIONE RETTULIT
CAROLUS MUENSCHER, P. P. O.

EXAMEN RIGOROSUM HABITUM EST D. 30. M. APR. A. 1929.

OPTIMAE MATRI PATRISQUE MEMORIAE

Praefatio.

In codice Palatino X, qui orationes Lysiacas continet, praeter multas alias duae orationes (X et XI) nobis traditae sunt, quarum utraque inscribitur *Κατὰ Θεομνήστου*. Undecimam quidem orationem excerptum decimae esse et a Lysia abiudicandam omnibus viris doctis persuasum est[1]). Decima autem utrum Lysiae sit necne, haud facile diiudicari potest. Quae oratio ab Harpocratione, homine grammatico secundi p. Chr. n. saeculi, in libro, qui inscribitur *Λέξεις τῶν δέκα ῥητόρων*, sexies citatur, quater adiectis his verbis *εἰ γνήσιος ὁ λόγος*[2]). Qua ex re iam Harpocrationem vel, quos hic secutus sit, viros doctos de Lysia auctore dubitavisse constat. Quibus causis Harpocratio, ut id sentiret, commotus sit, certo cognoscere non possumus. Quodsi Blass[3]) eum ad dubitandum levitate rei adductum esse censet, eum recte dicere non arbitror. Nam, ut recte ait K. Herrmann[4]), in hac lite multa quidem quingentarum drachmarum agebatur, at si accusatio oratoris repudiabatur, gravis ei actio exoriri poterat. Herrmann[5]) vero Harpocrationem fortasse in eo offendisse censet, quod in hac oratione permultae inveniuntur interpretationes et, quae *ἀπόρρητα* dicuntur, vocabula enumerantur. Res ita se quidem habere potest, pro certo autem id affirmare vix licet. Sed utcumque res se habet, certe non parvi aestimandum est iudicium Harpocrationis, quippe qui bonos auctores, ut Didymum et Aristotelem[6]), secutus sit. Itaque recentioribus quoque temporibus nonnullos viros doctissimos de Lysia auctore dubitavisse facile est intellectu (Scheibe, A. Hecker, K. Herrmann, J. Bruns). Neque defuerunt, qui Harpocrationis iudicium repudiarent, orationem a Lysia scriptam esse defenderent (Francken, H. Roehl, Frohberger, Blass, qui quidem incertus haeret). Nunc igitur in eo

---

[1]) cf. p. 12.
[2]) Harpocr. 44, 10; 50, 5; 127, 9; 218, 4; 249, 1; 251, 17.
[3]) Att. Ber. I, p. 605.
[4]) Zur Echtheitsfrage von Lysias' X. Rede . . ., Hannover 1878, p. 8.
[5]) l. l. p. 8.
[6]) cf. P. W. VII, 2, p. 2414.

est, ut alii orationem suppositam, alii genuinam esse censeant. Quae cum ita sint, operae pretium fore mihi videtur singulorum doctorum sententias accuratius persequi, ut ex hac quaestione, quid verisimillimum sit, colligamus. Praeterea elocutio, qua huius orationis scriptor usus est, multum ad diiudicandam illam controversiam confert. Sed priusquam ad hanc quaestionem ipsam accedimus, utriusque orationis verba critice examinemus et accuratius explanemus. Quod ut recte faciamus, quomodo decima et undecima orationes inter se cohaereant, prius quaerere necesse est. Porro, quae res factae causa litis fuerint, breviter consideremus et, quae contineat decima oratio, exponamus.

Libros, quibus potissimum usus sum, hic pono:

I. Orationum Lysiacarum editiones et versiones Latinae, quas imprimis adhibui, sunt hae:

1. J. Jac. Reiske, Orr. Graeci, Lipsiae 1772, V p. 339 sqq. et VI p. 437 sqq.
2. Imm. Bekker, Orr. Attici, Berolini 1823, I p. 234 sqq.
3. Joh. Henr. Bremi, Lysiae et Aeschinis orationes selectae, Gothae et Erfordiae 1826, p. 138 sqq.
4. G. St. Dobson, Orr. Att., Londini 1828, II p. 331 sqq.
5. J. Franz, *Λυσίου λόγοι*, Stuttgartiae 1831.
6. J. G. Baiter et H. Sauppe, Orr. Att., Turici 1839—43, I p. 85 sqq.
7. C. Müller, Orr. Att., Parisiis 1847, I p. 133 sqq.
8. C. Scheibe, Lysiae orationes, Lipsiae 1879.
9. H. Frohberger, Ausgewählte Reden des Lysias, für den Schulgebrauch erklärt. 2. Heft, 2. Aufl. von Th. Thalheim, Leipzig 1892.
10. H. van Herwerden, Lys. orat., Groningae 1899.
11. C. G. Cobet et J. J. Hartmann, Lys. orat., Lugdun. Bat. 1905.
12. A. J. Zakas, *Λυσίου λόγοι, ἐν Ἀϑήναις* 1907—1910 (*Ζωγράφειος ἑλληνικὴ βιβλιοϑήκη*, XI et XV).
13. C. Hude, Lys. orat., Oxonii (1911).
14. Th. Thalheim, Lys. orat., Lipsiae 1913.
15. L. Gernet et M. Bizos, Lysias Discours I, Paris 1924.

II. Indicem Lysiacum composuit D. H. Holmes, Bonnae 1895.

III. De decima vel undecima quae inter Lysiacas feruntur orationibus disseruerunt:

1. Scheibe in Neue Jahrbücher für Philologie und Pädagogik, Einunddreißigster Band, Leipzig 1841, p. 365.
2. A. Hecker, De oratione in Eratosthenem trigintavirum Lysiae falso tributa, Lugdun. Bat. 1847—1848, p. 5 a. 1.

3. Francken, Commentationes Lysiacae, Traiecti ad Rhenum 1865, p. 72 et 73.
4. Aem. Albrecht, De Lysiae oratione vigesima, Berolini 1878, p. 1—12.
5. Konrad Herrmann, Zur Echtheitsfrage von Lysias' X. Rede und über das Verhältnis zwischen Rede X und XI, Hannover 1878.
6. H. Röhl, Jahresberichte des philologischen Vereins zu Berlin V, 1879, p. 42 sqq.
7. Blass, Attische Beredsamkeit I², Leipzig 1887, p. 605 sqq.
8. R. C. Jebb, The Attic orators from Antiphon to Isaeus I², London 1893.
9. J. Bruns, Das literarische Porträt der Griechen, Berlin 1896, p. 459 sqq.

IV. Saepius adhibui:

1. Dobree, Adversaria critica (ed. Wagner) I, Berolini 1874.
2. Fr. Ad. Müller, Observationes de elocutione Lysiae I, de anacoluthis, Diss. Hal. 1877.
3. R. Kühner et B. Gerth, Ausführl. griech. Grammatik, Hannover-Leipzig 1898.
4. C. Meisterhans et Ed. Schwyzer³, Grammatik der att. Inschriften, Berlin 1900.
5. J. H. Lipsius, Das Attische Recht und Rechtsverfahren, Leipzig 1905—1915, 3 Bde.
6. A. Müller, Oratio quae inter Lysiacas fertur octava, Monasterii 1926.

Signa codicum[1].

X = codex Palatinus X (Heidelbergensis 88).
C = codex Laurentianus LVII, 4.
O = codex Urbinas 117.

Abbreviationes.

Cob	= Cobet	Scal	= Scaliger
Cont	= Contius	Sch	= Scheibe
Dobr	= Dobree	Schott	= Schottius
Emp	= Emperius	Steph	= Stephanus
Fra	= Francken	Tayl	= Taylor
Frb	= Frohberger	Thalh	= Thalheim
Halb	= Halbertsma	Wdn	= Weidner
Herrm	= Herrmann	Zak	= Zakas
Herw	= van Herwerden	K.-G.	= Kühner-Gerth, Ausf. griech. Grammatik
Markl	= Markland		
Rs	= Reiske		

[1]) Quomodo singuli codices inter se cohaereant, exponam p. 16.

Κατὰ Θεομνήστου.

1. Μαρτύρων μὲν οὐκ ἀπορίαν μοι ἔσεσθαι δοκῶ, ὦ ἄνδρες δικασταί· πολλοὺς γὰρ ὑμῶν ὁρῶ δικάζοντας τῶν τότε παρόντων, ὅτε Λυσίθεος Θεόμνηστον εἰσήγγελλε τὰ ὅπλα ἀποβεβληκότα οὐκ ἐξὸν αὐτῷ δημηγορεῖν· ἐν ἐκείνῳ γὰρ τῷ ἀγῶνι τὸν πατέρα μ' ἔφασκεν ἀπεκτονέναι τὸν ἐμαυτοῦ. 2. Ἐγὼ δ', εἰ μὲν τὸν ἑαυτοῦ με ἀπεκτονέναι ᾐτιᾶτο, συγγνώμην ἂν εἶχον αὐτῷ τῶν εἰρημένων (φαῦλον γὰρ αὐτὸν καὶ οὐδενὸς ἄξιον ἡγούμην). οὐδ' εἴ τι ἄλλο τῶν ἀπορρήτων ἤκουσα, οὐκ ἂν ἐπεξῆλθον αὐτῷ (ἀνελεύθερον γὰρ καὶ λίαν φιλόδικον εἶναι νομίζω κακηγορίας δικάζεσθαι). 3. Νυνὶ δὲ αἰσχρόν μοι εἶναι δοκεῖ περὶ τοῦ πατρὸς οὕτω πολλοῦ ἀξίου γεγενημένου καὶ ὑμῖν καὶ τῇ πόλει μὴ τιμωρήσασθαι τὸν ταῦτ' εἰρηκότα, καὶ παρ' ὑμῶν εἰδέναι βούλομαι, πότερον δώσει δίκην ἢ τούτῳ μόνῳ Ἀθηναίων ἐξαιρετόν ἐστι καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν παρὰ τοὺς νόμους ὅτι ἂν βούληται.

4. Ἐμοὶ γάρ, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἔτη εἰσὶ ⟨δύο καὶ⟩ τριάκοντα, ἐξ ὅτου ⟨δ'⟩ ὑμεῖς κατεληλύθατε, εἰκοστὸν τουτί. Φαίνομαι οὖν ⟨οὔπω⟩ τρισκαιδεκέτης ὤν, ὅτε ὁ πατὴρ ὑπὸ τῶν τριάκοντα ἀπέθνῃσκε. Ταύτην δὲ ἔχων τὴν ἡλικίαν οὔτε, εἰ ἔστιν ὀλιγαρχία, ἠπιστάμην οὔτε [ἂν] ἐκείνῳ ἀδικουμένῳ ἐδυνάμην βοηθῆσαι. 5. Καὶ μὲν δὴ οὐκ ⟨ἂν⟩ ὀρθῶς τῶν χρημάτων ἕνεκα ἐπεβούλευσα αὐτῷ· ὁ γὰρ πρεσβύτερος ἀδελφὸς Πανταλέων ἅπαντα παρέλαβε καὶ ἐπιτροπεύσας ἡμᾶς τῶν πατρῴων ἀπεστέρησεν, ὥστε πολλῶν ἕνεκα, ὦ ἄνδρες δικασταί, προσῆκέ μοι αὐτὸν βούλεσθαι ζῆν. Ἀνάγκη μὲν οὖν περὶ αὐτῶν μνησθῆναι, οὐδὲν δὲ δεῖ πολλῶν λόγων· σχεδὸν ⟨γὰρ⟩ ἐπίστασθε ἅπαντες, ὅτι ἀληθῆ λέγω· ὅμως δὲ μάρτυρας αὐτῶν παρέξομαι.

⟨Μάρτυρες.⟩

---

15 δύο καὶ add. Cont coll. XI, 1 16 δ' add. Markl coll. XI, 1 οὔπω add. Herrm 19 ἂν del. Frb ἐδυνάμην edd. ἠδυν. X[s] C 20 ἂν add. Markl 23 προσῆκε edd. προσήκει X μὲν edd. με X 24 γὰρ add. Rs 26 tit. O solus

6. Ἴσως τοίνυν, ὦ ἄνδρες δικασταί, περὶ τούτων μὲν οὐδὲν ἀπολογήσεται, ἐρεῖ δὲ πρὸς ὑμᾶς, ἅπερ ἐτόλμα λέγειν καὶ πρὸς τὸν διαιτητήν, ὡς οὐκ ἔστι τῶν ἀπορρήτων, ἐάν τις εἴπῃ τὸν πατέρα ἀπεκτονέναι· τὸν γὰρ νόμον οὐ ταῦτ᾽ ἀπαγορεύειν, ἀλλ᾽ ἀνδροφόνον οὐκ ἐᾶν λέγειν. 7. Ἐγὼ δὲ οἶμαι ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες δικασταί, οὐ περὶ τῶν ὀνομάτων διαφέρεσθαι, ἀλλὰ τῆς τούτων διανοίας ⟨ἔχεσθαι⟩, καὶ πάντας εἰδέναι ὅτι, ὅσοι ⟨ἀπεκτόνασί τινας, καὶ ἀνδροφόνοι εἰσί, καὶ ὅσοι⟩ ἀνδροφόνοι εἰσί, καὶ ἀπεκτόνασί τινας. Πολὺ γὰρ ἔργον ἦν τῷ νομοθέτῃ ἅπαντα τὰ ὀνόματα γράφειν, ὅσα τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχει· ἀλλὰ περὶ ἑνὸς εἰπὼν περὶ πάντων ἐδήλωσεν. 8. Οὐ γὰρ δήπου, ὦ Θεόμνηστε, εἰ μέν τίς σε εἴποι πατραλοίαν ἢ μητραλοίαν, ἠξίους ἂν αὐτὸν ὀφλεῖν σοι δίκην, εἰ δέ τις εἴποι, ὡς τὴν τεκοῦσαν ἢ τὸν φύσαντα ἔτυπτες, ᾤου ἂν αὐτὸν ἀζήμιον δεῖν εἶναι ὡς οὐδὲν τῶν ἀπορρήτων εἰρηκότα. 9. Ἡδέως δ᾽ ἂν σου πυθοίμην (περὶ τοῦτο γὰρ δεινὸς εἶ καὶ μεμελέτηκας καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν)· εἴ τίς σε εἴποι ῥῖψαι τὴν ἀσπίδα (ἐν δὲ τῷ νόμῳ εἴρηται „ἐάν τις φάσκῃ ἀποβεβληκέναι, ὑπόδικον εἶναι“), οὐκ ἂν ἐδικάζου αὐτῷ, ἀλλ᾽ ἐξήρκει ἄν σοι [ἐρριφέναι τὴν ἀσπίδα] λέγοντι, ⟨ὅτι⟩ οὐδέν σοι μέλει; οὐδὲ γὰρ τὸ αὐτό ἐστι ῥῖψαι καὶ ἀποβεβληκέναι. 10. Ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἂν τῶν ἕνδεκα γενόμενος ἀποδέξαιο, εἴ τις ἀπάγοι τινὰ φάσκων θοἰμάτιον ἀποδεδύσθαι ἢ τὸν χιτωνίσκον ἐκδεδύσθαι, ἀλλ᾽ ἀφείης ἂν τὸν αὐτὸν πρόπον, ὅτι οὐ λωποδύτης ὀνομάζεται. Οὐδ᾽ εἴ τις παῖδα ἐξαγαγὼν ληφθείη, οὐκ ἂν φάσκοις αὐτὸν ἀνδραποδιστὴν εἶναι, εἴπερ μαχεῖ τοῖς ὀνόμασιν, ἀλλὰ μὴ τοῖς ἔργοις τὸν νοῦν προσέξεις, ὧν ἕνεκα τὰ ὀνόματα πάντες τίθενται. 11. Ἔτι τοίνυν σκέψασθε, ὦ ἄνδρες δικασταί· οὑτοσὶ γάρ μοι δοκεῖ ὑπὸ ῥᾳθυμίας καὶ μαλακίας οὐδ᾽ εἰς Ἄρειον πάγον ἀναβεβηκέναι. Πάντες γὰρ ἐπίστασθε, ὅτι ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ, ὅταν τὰς τοῦ φόνου δίκας δικάζωνται, οὐ διὰ τούτου τοῦ ὀνόματος τὰς διωμοσίας ποιοῦνται, ἀλλὰ δι᾽ οὗπερ ἐγὼ κακῶς ἀκήκοα· ὁ μὲν γὰρ διώκων, ὡς ἔκτεινε, διόμνυται, ὁ δὲ φεύγων, ὡς οὐκ ἔκτεινεν. 12. Οὐκ οὖν ἄτοπον ἂν εἴη ⟨ἀνεῖναι⟩ τὸν δόξαντα κτεῖναι φάσκοντα ἀνδροφόνον εἶναι, ὅτι ὁ διώκων, ὡς ἔκτεινε, [τὸν φεύγοντα] διωμόσατο; τί γὰρ ταῦτα, ὧν οὗτος ἐρεῖ, διαφέρει; Καὶ αὐτὸς μὲν Λυσιθέῳ κακηγορίας

---

6 ἔχεσθαι add. Rs 7 verba ἀπεκτόνασι . . . καὶ ὅσοι add. Auger 11 εἴποι edd. εἴπῃ X 14 δ᾽ Frb γάρ X 16 εἴρηται Dobr εἴρητο X 17 ἐρριφ. τὴν ἀσπ. del. Dobr 18 ὅτι add. Cont 21 ἀφίεις X 22 εἰ τὴν παῖδα X φάσκοι X 23 μαχεῖ Cob μάχῃ X 29 κακῶς Cont καλῶς X 31 ἀνεῖναι ex meo addidi δόξαντα Rs δείξαντα X 32 τὸν φεύγοντα del. Schott 33 Λυσιθέῳ Frb Θέωνι X κακηγορίας edd. κατηγορίας X

ἐδικάσω εἰπόντι σε ἐρριφέναι τὴν ἀσπίδα. Καίτοι περὶ μὲν τοῦ ῥῖψαι οὐδὲν ⟨ἐν⟩ τῷ νόμῳ εἴρηται, ἐὰν δέ τις εἴπῃ ἀποβεβληκέναι τὴν ἀσπίδα, πεντακοσίας δραχμὰς ὀφείλειν κελεύει. 13. *Οὐκ οὖν δεινόν, εἰ, ὅταν μὲν δέῃ σὲ κακῶς ἀκούσαντα τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι, οὕτω τοὺς νόμους ὥσπερ ἐγὼ νῦν λαμβάνεις, ὅταν δ' ἕτερον παρὰ τοὺς νόμους εἴπῃς κακῶς, οὐκ ἀξιοῖς δοῦναι δίκην; πότερον οὕτως σὺ δεινὸς εἶ ὥστε, ὅπως ἂν βούλῃ, οἷός τ' εἶ χρῆσθαι τοῖς νόμοις, ἢ τοσοῦτον δύνασαι ὥστε οὐδέποτε οἴει τοὺς ἀδικουμένους ὑπὸ σοῦ τιμωρίας τεύξεσθαι;* 14. *Εἶτ' οὐκ αἰσχύνει οὕτως ἀνοήτως διακείμενος, ὥστε οὐκ ἐξ ὧν εὖ πεποίηκας τὴν πόλιν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἀδικῶν οὐ δέδωκας δίκην, οἴει δεῖν πλεονεκτεῖν; Καί μοι ἀνάγνωθι τὸν νόμον.*

Νόμος.

15. *Ἐγὼ τοίνυν, ὦ ἄνδρες δικασταί, ὑμᾶς μὲν πάντας εἰδέναι ἡγοῦμαι, ὅτι ἐγὼ μὲν ὀρθῶς λέγω, τοῦτον δὲ οὕτω σκαιὸν εἶναι ὥστε οὐ δύνασθαι μαθεῖν τὰ λεγόμενα. Βούλομαι οὖν αὐτὸν καὶ ἐξ ἑτέρων νόμων περὶ τούτων διδάξαι, ἄν πως ἀλλὰ νῦν ⟨γ'⟩ ἐπὶ τοῦ βήματος παιδευθῇ καὶ τὸ λοιπὸν ἡμῖν μὴ παρέχῃ πράγματα.*

Καί μοι ἀνάγνωθι τούτους τοὺς νόμους τοὺς Σόλωνος τοὺς παλαιούς.

16. *Νόμος. Δεδέσθαι δ' ἐν τῇ ποδοκάκκῃ ἡμέρας δέκα τὸν πόδα, ἐὰν [μὴ] προστιμήσῃ ἡ ἡλιαία.*

Ἡ ποδοκάκκη αὕτη ἐστίν, ὦ Θεόμνηστε, ὃ νῦν καλεῖται ἐν τῷ ξύλῳ δεδέσθαι. Εἰ οὖν ὁ δεθεὶς εἰσελθὼν ἐν ταῖς εὐθύναις τῶν ἕνδεκα κατηγοροίη, ὅτι οὐκ ἐν τῇ ποδοκάκκῃ ἐδέδετο, ἀλλ' ἐν τῷ ξύλῳ, οὐκ ἂν ἠλίθιον αὐτὸν νομίζοιεν; Λέγε ἕτερον νόμον.

17. *⟨Νόμος⟩. Ἐπεγγυᾶν δ' ἐπιορκήσαντα τὸν Ἀπόλλω. Δεδιότα δὲ δίκης ἕνεκα δρασκάζειν.*

Τοῦτο τὸ ἐπιορκήσαντα ὀμόσαντά ἐστι, τὸ δὲ δρασκάζειν, ὃ νῦν ἀποδιδράσκειν ὀνομάζομεν.

Ὅστις δὲ ἀπίλλει τῇ θύρᾳ, ἔνδον τοῦ κλέπτου ὄντος.

Τὸ ἀπίλλειν τοῦτο ἀποκλείειν νομίζεται, καὶ μηδὲν διὰ τοῦτο διαφέρον.

---

1 *εἰπόντι* Tayl *εἶπέ τις* X 2 *ἐν* add. Markl 4 *δέῃ σὲ* Cont *δεήσῃ* X 5 *λαμβάνεις* Tayl *λαμβάνειν* X 9 *αἰσχύνει* Hude *αἰσχύνῃ* X 11 *καί μοι* Markl *καί τοι* X 16 *γ'* add. Rs 17 *μὴ* C om. X *πράγματα* C *πρᾶγμα* X 20 Tit. *Νόμος* edd. *νόμοι* X *ποδοκάκκῃ* O et Harpocr. *ποδοκάκῃ* C X 21 *μὴ* del. Auger *προστιμήσῃ* edd. *προτιμήσῃ* X *ἡ ἡλιαία* edd. *μηλιαια* X 22 *καλεῖται* C Harpocr. *καλεῖ* X 23 *εἰσελθὼν* Sauppe *ἐξελθὼν* X 26 tit. om. X spatio relicto 28 *ὀμόσαντα* Harpocr. *ὀμόσαι* X *δὲ* C *τε* X 31 *τοῦτο* Markl *τὸ* X

18. Τὸ ἀργύριον στάσιμον τιθέναι, ἐφ' ὁπόσῳ ἂν βούληται ὁ δανείζων. Τὸ στάσιμον τοῦτό ἐστιν, ὦ βέλτιστε, οὐ ζυγῷ ἱστάναι, ἀλλὰ τόκον πράττεσθαι, ὁπόσον ἂν βούληται. Ἐπανάγνωθι τουτουὶ τοῦ νόμου τὸ τελευταῖον.

19. Ὅσαι δὲ πεφασμένως πωλοῦνται,
καὶ
οἰκῆος καὶ δούλης τὴν βλάβην ἁπλῆν ὀφείλειν.

Πρόσεχε τὸν νοῦν. Τὸ μὲν πεφασμένως ἐστὶ φανερῶς, πωλεῖσθαι δὲ βαδίζειν, τὸ δὲ οἰκῆος θεράποντος. 20. Πολλὰ δὲ τοιαῦτα καὶ ἄλλα ἐστίν, ὦ ἄνδρες δικασταί. Ἀλλ' εἰ μὴ σιδηροῦς ἐστιν, οἴομαι αὐτὸν ἔννουν γεγονέναι, ὅτι τὰ μὲν πράγματα ταὐτά ἐστι νῦν τε καὶ πάλαι, τῶν δὲ ὀνομάτων ἐνίοις οὐ τοῖς αὐτοῖς χρώμεθα νῦν ⟨τε⟩ καὶ πρότερον. Δηλώσει δέ· οἰχήσεται γὰρ ἀπιὼν ἀπὸ τοῦ βήματος σιωπῇ. 21. Εἰ δὲ μή, δέομαι ὑμῶν, ὦ ἄνδρες δικασταί, τὰ δίκαια ψηφίσασθαι ἐνθυμουμένους, ὅτι πολὺ μεῖζον κακόν ἐστιν ἀκοῦσαί τινα τὸν πατέρα ἀπεκτονέναι ἢ τὴν ἀσπίδα ἀποβεβληκέναι. Ἐγὼ γοῦν δεξαίμην ἂν πάσας τὰς ἀσπίδας ἐρριφέναι ἢ τοιαύτην γνώμην ἔχειν περὶ τὸν πατέρα.

22. Οὗτος οὖν ἔνοχος μὲν ὢν τῇ αἰτίᾳ, ἐλάττονος δὲ οὔσης αὐτῷ τῆς συμφορᾶς, οὐ μόνον ὑφ' ὑμῶν ἠλεήθη, ἀλλὰ καὶ τὸν μαρτυρήσαντα ἠτίμωσεν. Ἐγὼ δὲ ἑωρακὼς μὲν ἐκεῖνο τοῦτον ποιήσαντα, ὃ καὶ ὑμεῖς ἴστε, αὐτὸς δὲ σώσας τὴν ἀσπίδα, ἀκηκοὼς δὲ οὕτως ἄνομον καὶ δεινὸν πρᾶγμα, μεγίστης δὲ οὔσης μοι τῆς συμφορᾶς, εἰ ἀποφεύξεται, τούτῳ δ' οὐδενὸς ἀξίας, εἰ κακηγορίας ἁλώσεται, οὐκ ἄρα δίκην παρ' αὐτοῦ λήψομαι; 23. Τίνος ὄντος ἐμοὶ πρὸς ὑμᾶς ἐγκλήματος; Πότερον ὅτι δικαίως ⟨κακῶς⟩ ἀκήκοα; ἀλλ' οὐδ' ἂν αὐτοὶ φήσαιτε. Ἀλλ' ὅτι βελτίων καὶ ἐκ βελτιόνων ὁ φεύγων ἐμοῦ; ἀλλ' οὐδ' ἂν αὐτὸς ἀξιώσειεν. Ἀλλ' ὅτι ἀποβεβληκὼς τὰ ὅπλα δικάζομαι κακηγορίας τῷ σώσαντι; ἀλλ' οὐχ οὗτος ὁ λόγος ἐν τῇ πόλει κατεσκεύασται. 24. Ἀναμνήσθητε δέ, ὅτι μεγάλην καὶ καλὴν ἐκείνην δωρειὰν αὐτῷ δεδώκατε· ἐν ᾗ τίς οὐκ ἂν ἐλεήσειε Διονύσιον τοιαύτῃ μὲν συμφορᾷ περιπεπτωκότα, ἄνδρα δὲ ἄριστον ἐν τοῖς κινδύνοις γεγενημένον; 25. ἀπιόντα δὲ ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου [καὶ] λέγοντα, ὅτι δυστυχεστάτην ἐκείνην εἴημεν στρατείαν ἐστρατευμένοι,

---

1 τιθέναι Zak εἶναι X 3 τουτουὶ Markl τουτὶ X 5 ὅσαι edd. ὅσοι X 7 sic post Blassium Photiades οἰκῆος καὶ βλάβης τὴν δούλην εἶναι ὀφείλειν X 8 πρόσεχε P. Mueller προσέχετε X 12 τε add. C 15 ἀκοῦσαί τινα Foertsch ἀκούσαντα X 16 ἀπεκτονέναι ἢ τὴν ἀσπίδα add. C 24 ἀξίας, εἰ Cont ἀξιώσει X 26 κακῶς add. Herw 27 φήσαιτε edd. φήσητε X 31 δωρειὰν Thalh δῶρον X 33 καὶ del. Rs.

ἐν ᾗ πολλοὶ μὲν ἡμῶν ἀπέθανον, οἱ δὲ σώσαντες τὰ ὅπλα ὑπὸ τῶν ἀποβαλόντων ψευδομαρτυρίων ἑαλώκασι, κρεῖττον δὲ ἦν αὐτῷ τότε ἀποθανεῖν ἢ οἴκαδ᾽ ἐλθόντι τοιαύτῃ τύχῃ χρῆσθαι; 26. Μὴ τοίνυν ἀκούσαντα Θεόμνηστον κακῶς τὰ προσήκοντα ἐλεεῖτε μηδ᾽ ὑβρίζοντί ⟨τε⟩ καὶ λέγοντι παρὰ τοὺς νόμους συγγνώμην ἔχετε. Τίς γὰρ ἂν ἐμοὶ μείζων ταύτης γένοιτο συμφορὰ περὶ τοιούτου πατρὸς οὕτως αἰσχρὰν αἰτίαν ἀκηκοότι; 27. ὃς πολλάκις μὲν ἐστρατήγησε, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους κινδύνους μεθ᾽ ὑμῶν ἐκινδύνευσε· καὶ οὔτε τοῖς πολεμίοις τὸ ἐκείνου σῶμα ὑποχείριον ἐγένετο οὔτε τοῖς πολίταις οὐδεμίαν πώποτε ὦφλεν εὔθυναν, ἔτη δὲ γεγονὼς ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα ἐν ὀλιγαρχίᾳ δι᾽ εὔνοιαν τοῦ ὑμετέρου πλήθους ἀπέθανεν. 28. Ἆρ᾽ ἄξιον ὀργισθῆναι τῷ ⟨ταῦτ᾽⟩ εἰρηκότι καὶ βοηθῆσαι τῷ πατρί, ὡς καὶ ἐκείνου κακῶς ἀκηκοότος; Τί γὰρ ἂν τούτου ἀνιαρότερον γένοιτο αὐτῷ ἢ τεθνάναι μὲν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, αἰτίαν δ᾽ ἔχειν ὑπὸ τῶν παίδων; οὗ ἔτι καὶ νῦν, ὦ ἄνδρες δικασταί, τῆς ἀρετῆς τὰ μνημεῖα πρὸς τοῖς ὑμετέροις ⟨ἱεροῖς⟩ ἀνάκειται, τὰ δὲ τούτου καὶ τοῦ τούτου πατρὸς τῆς κακίας πρὸς τοῖς τῶν πολεμίων· οὕτω σύμφυτος αὐτοῖς ἡ δειλία. 29. Καὶ μὲν δή, ὦ ἄνδρες δικασταί, ὅσῳ μείζους εἰσὶ καὶ νεανίαι τὰς ὄψεις, τοσούτῳ μᾶλλον ὀργῆς ἄξιοί εἰσι. Δῆλον γάρ, ὅτι τοῖς μὲν σώμασι δύνανται, τὰς δὲ ψυχὰς οὐκ ⟨εὖ⟩ ἔχουσιν.

30. Ἀκούω δ᾽ αὐτόν, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐπὶ τοῦτον τὸν λόγον τρέψεσθαι, ὡς ὀργισθεὶς εἴρηκε ταῦτα ἐμοῦ μαρτυρήσαντος τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν Διονυσίῳ. Ὑμεῖς δ᾽ ἐνθυμεῖσθε, ὦ ἄνδρες δικασταί, ὅτι ὁ νομοθέτης οὐδεμίαν ὀργῇ συγγνώμην δίδωσιν, ἀλλὰ ζημιοῖ τὸν λέγοντα, ἐὰν μὴ ἀποφαίνῃ, ὡς ἔστιν ἀληθῆ τὰ εἰρημένα. Ἐγὼ δὲ δὶς ἤδη περὶ τούτου μεμαρτύρηκα· οὐ γάρ πω ᾔδειν, ὅτι ὑμεῖς τοὺς μὲν ἰδόντας τιμωρεῖσθε, τοῖς δὲ ἀποβαλοῦσι συγγνώμην ἔχετε.

31. Περὶ μὲν οὖν τούτων οὐκ οἶδ᾽ ὅτι δεῖ πλείω λέγειν· ἐγὼ δ᾽ ὑμῶν δέομαι καταψηφίσασθαι Θεομνήστου ἐνθυμουμένους, ὅτι οὐκ ἂν γένοιτο τούτου μείζων ἀγών μοι. Νῦν γὰρ διώκω ⟨μὲν⟩ κακηγορίας, τῇ δ᾽ αὐτῇ ψήφῳ φόνου φεύγω τοῦ πατρός, ὃς μόνος, ἐπειδὴ τάχιστα ἐδοκιμάσθην, ἐπεξῆλθον τοῖς τριάκοντα ἐν Ἀρείῳ πάγῳ. 32. Ὧν μεμνημένοι καὶ ἐμοὶ καὶ τῷ πατρὶ βοηθήσατε καὶ τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις καὶ τοῖς ὅρκοις οἷς ὀμωμόκατε.

---

2 ψευδομαρτυρίων edd. -ριῶν X 4 μηδ᾽ ὑβρίζοντί τε καὶ λ. Sch καὶ ὑβρίζοντι καὶ λ. X 6 μείζων edd. μείζω X 7 αἰσχρὰν αἰτίαν ἀκηκοότι; ὃς Rs αἰσχρὰς αἰτίας ἀκηκοότος X 10 εὔθυναν Sch εὐθύνην X 12 ταῦτ᾽ ex meo addidi 16 ἱεροῖς add. Cont 19 τοσούτῳ C τοσοῦτο X 20 εὖ add. Emp 22 τρέψεσθαι Markl τρέπεσθαι X 24 οὐδεμίαν Brulart οὐδεμιᾷ X 27 ἀποβαλοῦσι Cob ἀποβάλλουσι X. 30 μὲν add. Sch

Κατὰ Θεομνήστου Β.

1. Ὅτι μὲν τὸν πατέρα μ' ἔφασκεν ἀπεκτονέναι, πολλοὶ συνοίδασιν ὑμῶν καὶ μαρτυροῦσι δέ μοι, ὅτι δὲ οὐ πεποίηκα· ἔτη γάρ ἐστί μοι δύο καὶ τριάκοντα, ἐξ οὗ δ' ὑμεῖς κατήλθετε, εἰκοστὸν τουτί. 2. Φαίνομαι οὖν δωδεκαέτης ὤν, ὅτε ὁ πατὴρ ὑπὸ τῶν τριάκοντα ἀπέθνῃσκεν, ὥστ' οὐδ' ὅτι ὀλιγαρχία ἦν ᾔδειν, οὐδὲ τῷ πατρὶ βοηθεῖν οἷός τ' ἦν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῶν χρημάτων ἕνεκα ἐπεβούλευσα αὐτῷ· ὁ γὰρ πρεσβύτερος ἀδελφὸς πάντα λαβὼν ἀπεστέρησεν ἡμᾶς.

3. Ἴσως δ' ἐρεῖ, ὡς οὐκ ἔστι τῶν ἀπορρήτων, ἐάν τις φῇ τὸν πατέρα ἀπεκτονέναι· τὸν γὰρ νόμον οὐ ταῦτ' ἀπαγορεύειν, ἀλλ' ἀνδροφόνον οὐκ ἐᾶν λέγειν. Ἐγὼ δ' οἶμαι δεῖν οὐ περὶ τῶν ὀνομάτων διαφέρεσθαι, ἀλλὰ περὶ τῆς τῶν ἔργων διανοίας, καὶ πάντας εἰδέναι, ὅτι ὁπόσοι ἀπεκτόνασί τινας, καὶ ἀνδροφόνοι τῶν αὐτῶν εἰσι, καὶ ὅσοι ἀνδροφόνοι τινός, καὶ ἀπεκτόνασι τουτονί. 4. Πολὺ γὰρ ἂν ἔργον εἴη τῷ νομοθέτῃ πάντα γράφειν τὰ ὀνόματα, ὅσα τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχει· ἀλλὰ περὶ ἑνὸς εἰπὼν περὶ πάντων ἐδήλωσεν. Οὐ γὰρ δήπου, ἐὰν μέν τις πατραλοίαν ἢ μητραλοίαν καλέσῃ, ὑπόδικός ἐστιν, ἐὰν δέ τις τὴν τεκοῦσαν ἢ τὸν φυτεύσαντα τύπτειν ⟨φῇ⟩, ἀζήμιος ἔσται. 5. Καὶ ἐάν τις εἴπῃ ῥίψασπιν, ἀθῷος ἔσται· τὸν γὰρ νόμον, ἐάν τις εἴπῃ ἀποβεβληκέναι τὴν ἀσπίδα, ζημίαν τάττειν, ἀλλ' οὐκ ἄν τις ῥῖψαι φῇ αὐτήν. Ὁμοίως δ' ἂν καὶ τῶν ἕνδεκα γενόμενος οὐκ ἂν ἀπεδέχου τὸν ἀπαγόμενον, ὅτι θοἰμάτιον ἐξέδυέ τινος ἢ τὸν χιτωνίσκον, εἰ μὴ λωποδύτην ὠνόμαζεν· 6. οὐδ' εἴ τις παῖδ' ἐξῆγεν, ὡς ἀνδραποδιστήν. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐδικάσω κακηγορίας τῷ εἰπόντι σε ῥῖψαι τὴν ἀσπίδα. Καίτοι ἐν τῷ νόμῳ οὐ γέγραπται, ἀλλ' ἐάν τις φῇ ἀποβεβληκέναι. Πῶς οὖν οὐ δεινόν, ἐὰν μέν τις σὲ εἴπῃ, τοὺς νόμους ἐκλαμβάνειν οὕτως ὥσπερ ἐγὼ νῦν, καὶ τιμωρεῖν τοὺς ἐχθρούς, ἐὰν δ' αὐτὸς εἴπῃς, οὐκ ἀξιοῦν δοῦναι δίκην; 7. Βοηθήσατε οὖν μοι ἐνθυμούμενοι, ὅτι μεῖζόν ἐστι κακὸν τὸν πατέρα ἀπεκτονέναι ἢ τὴν ἀσπίδα ῥῖψαι. Ἐγὼ οὖν δεξαίμην ⟨ἂν⟩ πάσας ἀποβεβληκέναι ἢ τοιαύτην γνώμην περὶ τὸν πατέρα. Καίτοι γε τοῦτον μὲν ἑώρακα ποιοῦντα, ὡς καὶ ὑμεῖς ἴστε, αὐτὸς δ' ἔσωσα τὴν ἀσπίδα. Ὥστε διὰ τί οὐκ ἂν λάβοιμι δίκην παρ' αὐτοῦ; 8. τίνος ἐγκλήματός μοι ὄντος; Πότερον ὡς δικαίως ἤκουσα; ἀλλ' οὐδ' ἂν αὐτοὶ φήσαιτε. Ἀλλ' ὡς βελτίονος ὄντος; ἀλλ' οὐδ' ἂν αὐτὸς ἀξιώσειεν. Ἀλλ' ὅτι

---

1 ἔφασκεν Tayl ἔφασκον X 9 φῇ X 13 ὁπόσοι Steph ὁποῖοι X 18 τύπτειν φῇ Emp τύπτοι X 19 ἐὰν Herrm εἰ X 22 ἐξέδυέ τινος Emp ἔξω θέμενος X 23 οὐδ' εἰ C εἰ μή X 26 μὲν C μὴ X γε X 28 ἀξιοῦν Tayl ἄξιον X 30 ἂν add. Markl 31 καίτοι γε Cont καί γε X

ἀποβεβληκὼς τὰ ὅπλα σώσαντι δικάζομαι; ἀλλ' οὐχ οὗτος ὁ λόγος διέσπαρται κατὰ τὴν πόλιν. 9. Μὴ δὴ κακῶς ἀκούοντα τὰ προσήκοντα ἐλεεῖτε μηδ' ὑβρίζοντί τε καὶ λέγοντι παρὰ τοὺς νόμους συγγνώμην ἔχετε, καὶ ταῦτα εἰς ἄνδρα, ὃς πολλὰς μὲν στρατηγίας ἐστρατήγηκε, πολλοὺς δὲ μεθ' ὑμῶν ⟨κινδύνους⟩ κεκινδύνευκε, καὶ οὔτε τοῖς πολεμίοις ὑποχείριος γέγονεν οὔθ' ὑμῖν εὔθυναν ὦφλεν, ἑβδομήκοντα δ' ἐτῶν ὢν ἐπ' ὀλιγαρχίας ἐτελεύτησε διὰ τὴν ὑμετέραν εὔνοιαν. 10. Ἄξιον δὲ ὀργισθῆναι ὑπὲρ αὐτοῦ· τί γὰρ ἂν τούτου ἀνιαρότερον ἀκούσειεν, εἰ τεθνηκὼς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αἰτίαν ἔχοι ὑπὸ τῶν τέκνων ἀνῃρῆσθαι; οὗ τῆς ἀρετῆς τὰ μνημεῖα πρὸς τοῖς ὑμετέροις ἱεροῖς ἀνάκειται, τῆς δὲ τούτων κακίας πρὸς τοῖς τῶν πολεμίων.

11. Ἐρεῖ δέ, ὡς ὀργισθεὶς εἴρηκεν. Ὑμεῖς δ' ἐνθυμεῖσθε, ὅτι ὁ νομοθέτης οὐδεμίαν συγγνώμην ὀργῇ δίδωσιν, ἀλλὰ ζημιοῖ τὸν λέγοντα, ἐὰν μὴ ἀποδεικνύῃ ἀληθῆ. Ἐγὼ δὲ δὶς περὶ τούτου μεμαρτύρηκα· οὐ γὰρ ᾔδειν, ὅτι ὑμεῖς τοὺς μὲν ἰδόντας τιμωρεῖσθε, τοῖς δὲ ἀποβαλοῦσι συγγνώμην ἔχετε. Δέομαι οὖν καταψηφίσασθαι αὐτοῦ. 12. Νυνὶ γὰρ διώκω μὲν κακηγορίας, τῇ δ' αὐτῇ ψήφῳ φόνου φεύγω τοῦ πατρός, οὗ μείζων ἀγὼν οὐκ ἂν γένοιτό μοι, ὃς μόνος δοκιμασθεὶς τοῖς τριάκοντ' ἐπεξῆλθον ἐν Ἀρείῳ πάγῳ. Βοηθήσατ' οὖν κἀκείνῳ κἀμοί.

---

5 πολλοὺς Tayl πολλὰς X κινδύνους add. Tayl 7 ἐπ' Baiter ὑπ' X 15 ἰδόντας Cont ἰδιώτας X 16 ἀποβαλοῦσι Cob ἀποβάλλουσι X.

Caput primum.

Quomodo decima et undecima orationes inter se cohaereant.

Undecima quae inter Lysiacas fertur oratio ipsa quoque inscribitur *Κατὰ Θεομνήστου*. Hanc orationem nihil nisi excerptum decimae esse olim a viris doctis cognitum est. Iam Scaliger ad oram exemplaris sui scripsit: *οὗτος ὁ λόγος οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐπιτομὴ τοῦ προτέρου ἐστίν* [1]). Hanc orationem spuriam i. e. non a decimae oratore scriptam esse omnibus persuasum esse puto, cum in hac atque in illa eundem fere ordinem, eadem argumenta, eadem fere verba, quae quidem excerptor sua sponte haud raro mutavit, inveniamus. Mihi quidem haec oratio rhetoris cuiusdam opus videtur esse, qui praecedentem quae inter Lysiacas ferebatur orationem exercitationis causa in epitomen coegit. Qua vero aetate oratio scripta sit, haud facile est dictu. Sed ex formis *συνοίδασιν* (§ 1) et *ἐκλαμβάνειν* (§ 6, quod idem fere significat ac *διαλαμβάνειν* scil. interpretari) mihi apparere videtur orationem posteriori aetati tribuendam esse. Forma *συνοίδασιν* alio litterarum Graecarum loco non invenitur. Simplicis verbi formam *οἴδασιν* apud Herodotum (II, 43), Xenophontem (Oec. XX, 14), [Athenaeum] I, 45 scriptam videmus. Haec igitur est forma Ionica, quae apud Xenophontem posteaque in lingua, quae dicitur, *κοινῇ* invenitur [2]). Verbum *ἐκλαμβάνειν*, ut significationem habeat interpretandi, posteriore demum aetate a Plutarcho, scriptoribus ecclesiasticis, grammaticis, Tzetze scribitur. Cf. Plut. Per. VI *τοῦ μὲν τὴν αἰτίαν, τοῦ δὲ τὸ τέλος καλῶς ἐκλαμβάνοντος*. Harpocratio vero, cum decimam orationem sexies citet numero *ά* non addito, undecimae notitiam non habuisse videtur. Qua de causa hanc orationem post illum scriptam esse verisimile est [3]).

---

[1]) cf. Reiskii edit. annotationem.
[2]) cf. Gautier, La langue de Xénophon, Genf 1911, p. 64.
[3]) cf. Gernet-Bizos, Lysias Discours, Paris 1924, I p. 16.

Sed ad textum decimae orationis constituendum interdum undecima magni est momenti. Quamquam haud raro excerptor sua sponte exemplaris verba paulum mutavit, qua de causa lectiones eius critice examinandae sunt. Itaque, quibus rationibus undecimae scriptor in excerpenda decima usus sit, breviter explorare haud inutile erit[1]).

Tres primas paragraphos exemplaris excerptor in unam contraxit sententiam. Initio enim orationis ipsius patrem se necavisse a reo insimulatum esse omnes iudices non ignorare dicit. Nomen autem rei non commemorat atque omnes omnino res gestas, quae in decimae orationis praefatione afferuntur, omittit. Prorsus vero in undecima oratione nomina propria et singula facta deesse maxime est memorabile.

Mira quadam ratione excerptor sententiam, quae propriae argumentationis est (*ὅτι δὲ οὐ πεποίηκα*), cum praefationis verbis coniunxit duasque partes orationis commiscuit (*ὅτι μὲν ... πολλοὶ συνοίδασιν ὑμῶν ..., ὅτι δὲ οὐ πεποίηκα*).

Paragraphos 4 et 5, quibus refutatio criminis continetur, excerptor quoque, quamvis contractas, habet. Sed in citandis numeris inter se differre orationes notabile est:

X, 4 *ἔτη ... τριάκοντα ... τρισκαιδεκέτης ὤν* — XI, 1, 2 *ἔτη ... δύο καὶ τριάκοντα ... δωδεκαέτης ὤν*. Quomodo de his differentiis iudicandum sit, sequenti capite exponam, quoniam hic breviter tantum discrepantias commemoro, de singulis locis infra accuratius disputabo.

Praeterea undecimae scriptor hoc loco nonnulla vocabula temporaque commutavit et brevioribus verbis usus est: X, 4 *ἐξ ὅτου ... κατεληλύθατε* — XI, 1 *ἐξ οὗ ... κατήλθετε*. X, 4 *ταύτην δὲ ἔχων τὴν ἡλικίαν* — XI, 2 *ὥστ'* — X, 4 *οὔτε εἰ ἔστιν ὀλιγαρχία ἠπιστάμην* — XI, 2 *οὐδ' ὅτι ὀλιγαρχία ἦν ᾔδειν*. X, 4 *ἐκείνῳ ἀδικουμένῳ ἐδυνάμην βοηθῆσαι* — XI, 2 *τῷ πατρὶ βοηθεῖν οἷός τ' ἦν*. X, 5 *ἅπαντα παρέλαβε καὶ ἐπιτροπεύσας ἡμᾶς τῶν πατρῴων ἀπεστέρησεν* — XI, 2 *πάντα λαβὼν ἀπεστέρησεν ἡμᾶς*. Postremae sententiae paragraphi 5 in undecima omnino non sunt. Paragraphum 6 excerptor valde contraxit. Arbitrum, qui ante propriam actionem rem ad concordiam perducere studebat, omnino non commemorat.

In paragrapho 7 hae potissimum sunt differentiae: X, 7 *οἶμαι ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες δικασταί, οὐ περὶ τῶν ὀνομάτων διαφέρεσθαι, ἀλλὰ*

---

[1]) De eadem re iam accuratius egerunt Aem. Albrecht, De Lysiae oratione vigesima, Berolini 1878, p. 1—12 et K. Herrmann, Zur Echtheitsfrage von Lysias' X. Rede und über das Verhältnis zwischen Rede X und XI, Hannover 1878, p. 17—24. Generaliter de breviarii scriptoris ratione excerpendi idem atque hi viri docti sentio, etiamsi nonnullis locis textum aliter constituendum censeo.

τῆς τούτων διανοίας — XI, 3 *οἶμαι δεῖν οὐ περὶ τῶν ὀνομάτων διαφέρεσθαι, ἀλλὰ περὶ τῆς τῶν ἔργων διανοίας.* Excerptor igitur allocutionem *ὑμᾶς, ὦ ἄ. δ.*, omisit, qua de causa, cum sententia generalis fieret, infinitivum *δεῖν* adiecit. Praeterea, quod oppositio *ὀνόματα-ἔργα* animo eius obversabatur, pro *τούτων* scripsit *τῶν ἔργων*, qua quidem mutatione insolens quaedam coniunctio (*τῶν ἔργων διάνοια*) orta est X, 7 *ὅσοι ἀνδροφόνοι εἰσί, καὶ ἀπεκτόνασί τινας.* — XI, 3 *ὁπόσοι ἀπεκτόνασί τινας, καὶ ἀνδροφόνοι τῶν αὐτῶν εἰσι, καὶ ὅσοι ἀνδροφόνοι τινός, καὶ ἀπεκτόνασι τουτονί.* Hanc dissensionem ad errorem decimae librarii referendam esse infra (p. 24) accuratius exponam. X, 7 *πολὺ γὰρ ἔργον ἦν* — XI, 4 *πολὺ γὰρ ἂν ἔργον εἴη.*

In paragraphis 8 et 9 excerptor pro *εἰ μέν τις εἴποι . . . εἰ δέ τις εἴποι* scripsit *ἐὰν μέν τις . . . καλέσῃ . . . ἐὰν δέ τις . . . φῇ*, qua mutatione originalis sensum corrupit. Pro *τὸν φύσαντα* (§ 8) posuit *τὸν φυτεύσαντα.* Substantivum *ὁ φυτεύσας*, quod patrem significat, similiter usurpatur atque *ὁ φύσας* (cf. p. 78). Hoc quoque vocabulum nisi apud poetas, ut Sophoclem et Euripidem, non invenitur. — Enuntiatio *ῥῖψαι τὴν ἀσπίδα* (§ 9) substantivo *ῥίψασπιν* expressa est.

In § 10 decimae orationis est condicio potentialis *οὐδ᾽ ἂν . . . ἀποδέξαιο, εἴ τις ἀπάγοι*, in undecima irrealis exstat *οὐκ ἂν ἀπεδέχου*, qua quidem correctione sensus mutatus non est. Sententia condicionalis *εἴ τις ἀπάγοι τινὰ* in undecima oratione participio *τὸν ἀπαγόμενον* reddita est, quo factum est, ut tota sententia, quae in decima oratione duo membra habet (*οὐδ᾽ ἂν . . . ἀποδέξαιο, . . . ἀλλ᾽ ἀφείης ἂν*), in unam periodum contraheretur.

Undecimam paragraphum totam et duodecimae dimidium, quibus, qua ratione in Areopago actum sit, exponitur, excerptor omisit.

In § 13 enuntiati structura paulum mutata est: X, 13 *οὐκ οὖν δεινόν, εἰ . . . ἀξιοῖς* — XI, 6 *πῶς οὖν οὐ δεινὸν . . . ἀξιοῦν.*

Paragraphi 14—20, quibus antiquae leges explicantur, in undecima oratione plane desunt. Primam sententiam paragraphi 21 excerptor multo brevioribus verbis reddidit. Verbum *ἀποβεβληκέναι* mutavit in *ῥῖψαι*, pro *ἐρριφέναι* scripsit *ἀποβεβληκέναι.* Prima sententia paragraphi 22 in undecima oratione non est. Praeterea in paragraphis 22 et 23 hae sunt praecipuae dissensiones: X, 22 *ποιήσαντα* — XI, 7 *ποιοῦντα.* Tempus quidem excerptor mutavit, sed sensus idem mansit. X, 22 *οὐκ ἄρα . . . λήψομαι* — XI, 7 *οὐκ ἂν λάβοιμι.* Pro tempore futuro undecimae scriptor modum potentialem posuit. X, 23 *ὅτι δικαίως ἀκήκοα* — XI, 8 *ὡς δικαίως ἤκουσα.* Coniunctio igitur et tempus mutata sunt. X, 23 *ὅτι βελτίων καὶ ἐκ βελτιόνων ὁ φεύγων ἐμοῦ* — XI, 8 *ὡς βελτίονος ὄντος.* Hic excerptor

non solum certum subiectum ὁ φεύγων omisit plenamque enuntiationem βελτίων καὶ ἐκ βελτιόνων simpliciorem reddidit, sed totam constructionem mutavit. Pro sententia enim a coniunctione ὅτι incipiente constructionem genetivi absoluti particula comparativa ὡς addita posuit. X, 23 ἐν τῇ πόλει κατεσκεύασται — XI, 8 διέσπαρται κατὰ τὴν πόλιν. Pro raro verbo κατασκευάζειν substituit διασπείρειν, quod idem fere valet.

Paragraphos 24 et 25, quibus prior actio atque sors Dionysii exponuntur, exscriptor praetermisit. In § 26 enuntiata aliter atque in undecima oratione coniunguntur: X, 26 μὴ ... ἐλεεῖτε καὶ ὑβρίζοντι ... συγγνώμην ἔχετε. — XI, 9 μὴ ... ἐλεεῖτε μηδ' ὑβρίζοντι ... συγγνώμην ἔχετε. Deinde excerptor pro participio aoristi ἀκούσαντα praesens ἀκούοντα posuit (cf. supra perf.-aor.). Sententia, quae sequitur, in undecima oratione deest, quam ob rem excerptor ante pronomen relativum ὅς addere cogebatur καὶ ταῦτα εἰς ἄνδρα. In § 27 commutatio temporum (cf. supra) est dignissima, quae commemoretur: X, 27 ἐστρατήγησε ... ἐκινδύνευσε ... ἐγένετο — XI, 9 ἐστρατήγηκε ... κεκινδύνευκε ... γέγονεν. Praeterea affero has differentias: X, 27 πολλάκις — XI, 9 πολλὰς στρατηγίας. X, 27 τὸ ἐκείνου σῶμα ὑποχείριον ἐγένετο — XI, 9 ὑποχείριος γέγονεν. X, 27 τοῖς πολίταις — XI, 9 ὑμῖν. X, 27 δι' εὔνοιαν τοῦ ὑμετέρου πλήθους — XI, 9 διὰ τὴν ὑμετέραν εὔνοιαν. Aetatem quoque patris oratoris excerptor mutavit. Pro composito numero ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα, qui in orat. X exstat, simplicem numerum ἑβδομήκοντα posuit.

In § 28 prima sententia valde contracta est. In sequenti enuntiato excerptor pro verbo γένοιτο cum pronomine αὐτῷ coniuncto substituit ἀκούσειεν atque duo membra, quorum alterum participio reddidit, in unum contraxit: X, 28 τεθνάναι μὲν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, αἰτίαν δ' ἔχειν ὑπὸ τῶν παίδων (scil. τεθνάναι) — XI, 10 εἰ τεθνηκὼς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αἰτίαν ἔχοι ὑπὸ τῶν τέκνων ἀνῃρῆσθαι.

§ 29 in undecima oratione non est. Postremas tres paragraphos excerptor satis plenas reddidit. Omnes enim fere sententiae, quae in decima, in undecima quoque oratione sunt, quamvis brevius expressae. Mutationes, quae sunt notabiliores, hic pono: X, 30 ἐὰν μὴ ἀποφαίνῃ ὡς ἔστιν ἀληθῆ τὰ εἰρημένα — XI, 11 ἐὰν μὴ ἀποδεικνύῃ ἀληθῆ. Pro verbo ἀποφαίνειν excerptor substituit ἀποδεικνύναι, quod idem significat, ac totam sententiam multo simpliciorem reddidit. X, 31 ἐπειδὴ τάχιστα ἐδοκιμάσθην — XI, 12 δοκιμασθείς. Pro sententia secundaria participium posuit. X, 32 καὶ ἐμοὶ καὶ τῷ πατρὶ καὶ τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις καὶ τοῖς ὅρκοις οἷς ὀμωμόκατε. — XI, 12 κἀκείνῳ κἀμοί.

Ex iis igitur, quae supra demonstravi, cognoscitur scriptorem undecimae orationis multa verba atque sententias exemplaris omisisse, pro nonnullis verbis alia substituisse, tempora, modos sententiarumque structuras haud raro commutavisse. Itaque, si hanc orationem ad textum decimae constituendum adhibere volumus, uno quoque loco, num excerptorem sequi liceat, diligenter examinandum est.

Caput secundum.
Orationes critice tractantur.

In decima oratione editores aliique viri docti, quod eam a Lysia scriptam esse putabant, hic illic lectionem traditam, quae a Lysiae modo dicendi abhorret, sua sponte mutaverunt. Qua de causa haud ineptum fore puto totam orationem critice persequi et imprimis virorum doctorum coniecturas, num rectae sint, diligenter examinare. Ad textum decimae constituendum quoniam, ut iam supra diximus, nonnullis locis undecima oratio multum valet, hanc quoque orationem critice tractare consentaneum mihi videtur. Sed priusquam ad illustrandos singulos locos accedimus, quomodo codices orationum Lysiacarum inter se cohaereant, breviter exponamus. Apud plurimos enim scriptores Graecos complures codices diversae originis ad nos pervenerunt. Apud Lysiam autem res aliter se habet. Omnes enim codices, quibus orationes Lysiacae nobis traditae sunt, originem duxisse a codice Palatino X, qui nunc est Heidelbergensis 88, Sauppe epistula ad G. Hermannum anno 1841 missa [1]) firmis argumentis demonstravit. De omnibus igitur lectionibus, quas vel codices ceteri vel Aldina Lysiae habeant, non aliter iudicandum esse atque de coniecturis hominum doctorum Sauppe recte dicit. „Codicis Palatini plurima sunt apographa; horum autem librorum nobilissimus est codex Laurentianus C, quo Bekker fundamento recensionis suae usus est.“ [2]) Huius apographi correctiones quam sint egregiae, decima quoque oratione et undecima demonstratur. Locos, de quibus agitur, hic pono: X, 15 ⟨*μή*⟩, *πράγματα* pro *πρᾶγμα*; 16 *καλεῖται* pro *καλεῖ*; 17 *δὲ* pro *τε*; 20 ⟨*τε*⟩; 21 ⟨*ἀπεκτ. ἢ τὴν ἀσπ.*⟩; 29 *τοσούτῳ* pro *τοσοῦτο*. XI, 6 *οὐδ᾽ εἰ* pro *εἰ μή*, *ἐὰν μὲν* pro *ἐὰν μή*. Quibus rebus praepositis singulos ad locos tractandos accedamus.

---

[1]) cf. Ausgew. Schriften, Berlin 1896, p. 80 sqq.
[2]) cf. Hude, praef. p. VI—VII.

A. Decima oratio critice illustratur.

Κατὰ Θεομνήστου sine dubio est titulus huius orationis, quem codex Palatinus nobis tradidit. Quod alia quoque oratio, quae undecima inter Lysiacas fertur, *κατὰ Θεομνήστου* inscribitur, ut haec oratio ab illa discerneretur, codex C addidit *πρῶτος* (scil. *λόγος*). Undecimam autem orationem nihil aliud esse nisi excerptum huius orationis iam supra diximus. Post Harpocrationem demum eam scriptam esse verisimile est[1]). Certe autem excerptum illud non eiusdem scriptoris est atque haec oratio, cum in hac atque illa eundem fere ordinem, eadem argumenta, quamvis multo brevius exposita, inveniamus.

§ 1 *μοι.* Pronomen *μοι* quin in Laurentiano haud recte omissum sit, dubium non est. Omisso hoc pronomine enuntiatum esset generale, at testium, qui proponendi erant, sibi ipsi inopiam non fore dicere oratoris intererat.

πολλοὺς γὰρ ὑμῶν. In genetivo *ὑμῶν*, qui a *πολλοὺς* pendet, nonnulli viri docti offenderunt. Francken hoc pronomen delevit, Boblenz in *νυνί* mutavit, van Herwerden Frohbergerum secutus *ἐν ὑμῖν* scripsit atque Rauch *ἡμῖν* vel *νῦν* proposuit. Sed mutandi causa mihi esse non videtur. Participium enim *τῶν παρόντων* non cum *ὑμῶν* coniungendum est, sed genetivus est partitivus, qui a tota coniunctione *πολλοὺς . . . ὑμῶν* pendet. Duo igitur genetivi partitivi iuxta positi sunt. Haec quidem satis rara est constructio, at tamen, quoniam cum regulis grammaticis consentit, eam admitti posse censeo.

μ᾽ ἔφασκεν. *μ᾽*, quod codex X¹ addit, ad sententiam recte intellegendam necessarium est. Quo pronomine omisso plane absurda evaderet oratoris contentio scilicet Theomnestum in illa priore actione confessum esse se patrem oratoris necavisse, quoniam in constructione, quae dicitur a. c. i., subiectum infinitivi omitti non potest, nisi subiectum verbi, a quo infinitivus pendet, idem est atque infinitivi[2]).

τὸν ἐμαυτοῦ. Lectionem *ἑαυτοῦ*, quam prima manus Palatini correxit in *ἐμαυτοῦ*, falsam esse apparet ex sequenti versu, ubi accusator: *εἰ μέν*, inquit, *τὸν ἑαυτοῦ με ἀπεκτονέναι ᾐτιᾶτο, συγγνώμην ἂν εἶχον αὐτῷ.* Quibus ex verbis non *τὸν ἑαυτοῦ*, sed *τὸν ἐμαυτοῦ* in antecedenti versu eum dixisse elucet. Quamquam haud raro in litteris Graecis accidit, ut pronomen reflexivum tertiae personae in locum pronominis primae vel secundae succedat. Quod si fit,

---

[1]) cf. p. 12.
[2]) K.-G. II, 2 p. 29.

pronomen reflexivum non certam quandam designat personam, sed nihil nisi vim reflectendi, quae ad subiectum pertinet, conservat. Itaque saepe nihil aliud significat nisi adiectivum *ἴδιος* vel pronomen *αὐτός*. Hic usus apud oratores quoque Atticos invenitur. Cf. Antiph. III, δ, 1 *δίκαια ἑκάτεροι αὑτοὺς οἰόμεθα λέγειν*. Aesch. III, 163 *βούλει σε θῶ φοβηθῆναι καὶ χρήσασθαι τῷ αὑτοῦ τρόπῳ*[1]). Neque apud Lysiam hic usus pronominis deest. Cf. Lys. XII, 33 *οὐ γὰρ μόνον ἡμῖν παρεῖναι οὐκ ἐξῆν, ἀλλ᾽ οὐδὲ παρ᾽ αὑτοῖς εἶναι*. XVIII, 15 *ἃ αὑτοῖς ἐψηφίσασθε, ῥαδίως διαλύσετε*. Sed hoc decimae orationis loco *ἑαυτοῦ* poni non potest, quod *ἑαυτοῦ* et *ἐμαυτοῦ* inter se opponuntur. Itaque Heldmanni quoque coniectura reicienda est, qui *τὸν ἐμαυτοῦ* delevit. Propter comparationem enim pronomen *ἐμαυτοῦ* hic necessarium est.

§ 2 *αὐτόν*, quod Palatinus habet, Emperius in *αὐτὸ* mutavit, quod hoc loco pronomen generis neutrius aptius putabat. *αὐτὸν* autem pro *αὐτὸ* nisi in tabulis Gortyniis non invenitur atque raro copulatio *ταὐτὸν* pro *ταὐτὸ* ponitur[2]). Illa quidem vocabula *φαῦλος* et *οὐδενὸς ἄξιος* perraro ad res spectant, sed tamen huius quoque usus testimonia sunt. Cf. [Plat.] Alcib. II, 148 A *τοῦτο φαῦλον ἡγήσω καὶ οὐ μέγα τι*. Plat. Polit. III, 405 C *δεινὸς ὢν περὶ τὸ ἀδικεῖν . . . καὶ ταῦτα σμικρῶν τε καὶ οὐδενὸς ἀξίων ἕνεκα*. Neutrum *αὐτὸ* igitur profecto sic poni potest, ut ad adiectiva *φαῦλον* et *ἄξιον* referatur. Sed si *αὐτὸ* scribimus, etiam particulam *ἂν* addere, quam Weidner pro *αὐτὸν* proposuit, aut certe ex praecedenti sententia supplere necesse est, quod sensus irrealis desideratur. Bis igitur lectionem traditam mutare cogeremur. Itaque codicum lectionem retinendam esse puto, praesertim cum optimum habeat sensum. Forma *αὐτὸν* a Reiskio, Bekkero, Hudio servata a Franckenio[3]) bene explicatur: „Aptius *φαῦλος καὶ οὐδενὸς ἄξιος* de homine quam de re dicuntur, quare redeundum puto ad lectionem librorum. Facile ferrem, inquit, si me patrem suum interfecisse criminaretur; eum enim abiectum et contemnendum putabam, nimirum dum in vivis erat. Cf. Isae. II, 43 *εἰ οὕτω φαῦλος δοκῶ εἶναι καὶ μηδενὸς ἄξιος*“. Theomnesti patri, qui malus et nefarius sit, § 3 pater oratoris opponitur, qui de civibus et urbe bene meruit. Quibus de causis *αὐτὸν* retineo.

ἀνελεύθερον καὶ φιλόδικον. In his verbis nonnulli viri docti offenderunt. Mihi quoque hoc *φιλόδικον εἶναι* vel, si directo dicimus *φιλόδικόν ἐστιν*, id quod significat „litigiosum est“, insolentius videtur esse dictum. Qua de causa Markland *ἀνελεύθερον καὶ φιλόδικον*,

---

1) cf. K.-G. II, 1 p. 572.
2) cf. K.-G. I, 1 p. 608, 5.
3) Comm. Lys. p. 73.

quod X habet, mutavit in *ἀνελευθέρου καὶ φιλοδίκου*, Thalheim autem P. Muellerum secutus *ἀνελευθέρων καὶ φιλοδίκων* scripsit. Zakas *ἀνελεύθερον* quidem retinere, at *φιλόδικον* in *φιλοδίκου* mutare vult, quod si scribimus, a verbo *εἶναι* et adiectivi formae neutralis accusativus et masculinae genetivus pendet, quam constructionem admittendam non esse censeo. Sed cum valde dubium sit, num haec oratio Lysiae attribui possit, non est, quod, si quid ab usu Lysiaco abhorret, mutetur, etiamsi mutationes, quas Markland et Thalheim proposuerunt, satis leves sunt. Ergo hoc loco scriptorem orationis insolita quadam dicendi ratione usum esse videmus.

§ 3 *αἰσχρόν*. Pone hoc adiectivum Frohberger, quem secutus est Thalheim, *τε* addidit. Hac particula posita altera pars enuntiati ab *καὶ* incipiens cum antecedenti angustius copulatur, quod quidem aptum. Sed necessaria haec particula non est. Certe orationis scriptor alibi sententiarum partes particulis *τε-καὶ* non coniunxit. Semel (§ 20) his particulis congrua verba (*νῦν τε καὶ πάλαι*) copulavit.

περὶ τοῦ πατρός. Pro his verbis, quae sunt in Palatino, Scheibe scribendum proposuit *π. τοῦ ἐμοῦ πατρὸς* vel *π. τοῦ πατρὸς τοῦ ἐμαυτοῦ*. Sed hoc pronomine opus non est, quoniam oratorem suum patrem dicere e contextu orationis satis elucet.

ὑμῖν, quod X habet, Dobree in *ἡμῖν* mutare vult, quod interpretatur „eius liberis“. Sed in eo, quod iudices a cetera urbe discernuntur, offendere non licet. Copulatio enim *ὑμῖν καὶ τῇ πόλει* apud oratores usitata est. Cf. Lys. XXXI, 32 *βοηθῆσαι καὶ ὑμῖν καὶ κοινῇ τῇ πόλει*. Aesch. I, 2 *μὴ βοηθῆσαι τῇ τε πόλει πάσῃ καὶ τοῖς νόμοις καὶ ὑμῖν*.

§ 4 *εἰσί*, quod est in Palatino, Reiske, Bekker, Sauppe, Scheibe tenent. Contius hanc formam in *ἐστὶ* mutandam esse censuit, quod recentiores editores, ut Frohberger, Thalheim, Hude, Gernet acceperunt. Naber autem *ἔσται* pro *ἐστὶ* proposuit. Nam si subiectum est neutrum numeri pluralis, verbum finitum formam singularis numeri habere solet. Sed haec quoque dicendi lex non sine exceptione est. Homerus numero singulari et plurali promiscue utitur. Poetae vero Attici semper numerum singularem ponunt, praeterquam si neutro personae et animalia significantur vel unius notionis singulas partes praedicare refert. Herodotus quoque et Thucydides hanc legem sequuntur. Cf. Herod. IV, 149 *οὐ γὰρ ὑπέμειναν τὰ τέκνα*. V, 112 *ὡς συνῆλθε τὰ στρατόπεδα, συμπεσόντα ἐμάχοντο*. Porro verbum finitum pluralis formam habere potest, si subiecti notio numeris definitur. Cf. Thuc. VI, 62 *ἐγένοντο ἐξ αὐτῶν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν τάλαντα*. Apud Xenophontem numerum pluralem saepius, apud Platonem et oratores

rarius invenimus[1]). Apparet igitur formam *εἰσὶ* ad neutrum pluralis referendam haud plane a Graecorum loquendi consuetudine abhorrere, praesertim cum de numeri notione agatur. Itaque hanc formam retineam, quam ab excerptore (XI, 1), quod cum linguae Graecae elegantia discrepare ei videbatur, in *ἐστὶ* mutatam esse censeo. Orationis vero scriptorem alias quoque non elegantissime scribere iam supra[2]) vidimus.

δύο καὶ τριάκοντα. In Palatino est *τριάκοντα.* Sed hunc numerum falsum esse ex sequentibus oratoris verbis cognoscimus. Ex verbis enim *ἐξ ὅτου δ᾽ ὑμεῖς κατεληλύθατε, εἰκοστὸν τουτὶ* orationem anno 384 habitam esse videmus. Atqui orator, cum pater a trigintaviris necaretur, i. e. anno 404 vel 403, se tredecim annos natum fuisse dicit. Ergo oratorem anno 384 triginta tres vel triginta duos annos natum fuisse necesse est. Itaque Scaliger *τριάκ.* ⟨*τρία*⟩ scripsit, Halbertsma ⟨*τρία καὶ*⟩ *τριάκ.*, Contius *δύο καὶ* addidit, quod Thalheim, Hude, Gernet acceperunt. Cum igitur res dubia sit, rursus undecima oratio nobis magno usui est. Quomodo utriusque orationis loci inter se cohaereant, K. Herrmann[3]) bene exposuisse mihi videtur. Nempe in oratione X legimus: *ἔτη εἰσὶ τριάκοντα . . . φαίνομαι οὖν τρισκαιδεκέτης ὤν*, in orat. XI: *ἔτη ἐστί μοι δύο καὶ τριάκοντα . . . φαίνομαι οὖν δωδεκαέτης ὤν.* Qua igitur re excerptor ad hanc mutationem adductus sit, quaerimus. Hölscher[4]) excerptorem, quod textum corruptum invenerit, ipsum mutare coactum esse censet. Sed hunc secundi vel tertii p. Chr. n. saeculi virum textum tam corruptum quam nos habuisse veri dissimile est. Neque eum eadem causa ad mutationem commotum esse putare licet, qua infra (§ 27) adductus est, ut pro *ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα* simpliciter poneret *ἑβδομήκοντα.* Sed coniecturam Herrmanni verisimillimam et aptissimam puto. Qui X, 4 secundum undecimam orationem mutat ita: *ἔτη ἐστὶ* (quod equidem non probo) ⟨*δύο καὶ*⟩ *τριάκοντα . . . φαίνομαι οὖν* ⟨*οὔπω*⟩ *τρισκαιδεκέτης ὤν*, quod excerptorem in *δωδεκαέτης* mutavisse haud mirum est. Cf. I, 14 *τοῦ ἀδελφοῦ τεθνεῶτος οὔπω τριάκονθ᾽ ἡμέρας.* Particulam *οὔπω* autem excidere potuisse facile est intellectu, cum praecedens verbum *οὖν* ab eadem diphthongo *οὐ* incipiat. Ceterum eundem fere sensum assecutus est Fr. Blaß, qui scribendum proposuit *οὖν οὐδέ.*

ἐξ ὅτου δ᾽. Coniunctionem *δ᾽* Markland addidit. Quae coniectura sententiae enuntiati aptissima eo confirmatur, quod undecima quoque

---

[1]) cf. K.-G. II, 1 p. 66 Anm.
[2]) cf. p. 18 *φιλόδικον εἶναι.*
[3]) l. l. p. 18.
[4]) de vita ac script. L. p. 77.

oratio hanc coniunctionem habet. Cf. XI, 1 *ἐξ οὗ δ' ὑμεῖς κατ-ήλθετε.*

εἰ. Ziel et Madvig *τί* pro *εἰ* scripserunt, quam mutationem Scheibe, Frohberger, Hude, Gernet acceperunt. Iam Stephanus voluerat *οὔτ' ὅτι ἔστιν ὀλιγαρχία,* quod ex orat. XI, 2 collegit. Ego autem mutandi causam non esse puto. Lectio enim tradita et bonum sensum habet neque cum regulis grammaticis discrepat. In verbo *ἐπίστασθαι* vel aliis similibus cum *εἰ* particula coniunctis, etiamsi de veris rebus agitur, offendendum non esse ostendit Markland in editione Reiskiana, qui huius usus duo exempla affert, scil. Xen. Mem. V, p. 835 *ἀλλ' εἰ μὲν καλοῦσί με τοῦτο τὸ ὄνομα, οὐκ οἶδα.* Lucas Act. XIX, 2 *Ἀλλ' οὐδὲ εἰ Πνεῦμα Ἅγιόν ἐστιν, ἠκούσαμεν.* Ne undecima quidem oratio, quae habet *οὐδ' ὅτι ὀλιγαρχία ἦν ᾔδειν,* contra lectionem traditam afferri potest. Excerptorem enim hoc loco tradita neglexisse et sua sponte mutavisse ex eo apparet, quod pro praesenti *ἔστιν* imperfectum *ἦν* et pro *ἠπιστάμην* verbum *ᾔδειν* scripsit atque positionem verborum confudit. Praeterea, utrum in orat. XI *ὅτι* quasi coniunctio (Germanice „daß") an pronomen interrogativum intelligendum sit, incertum est. Quibus de causis lectionem traditam *εἰ* servo. Orator igitur dicere vult: „Num oligarchia sit, nesciebam", quod est Germanice „ich wußte nicht, ob es eine Oligarchie gibt", i. e. nomen oligarchiae nondum audiverat. Si *τί* scribimus, efficitur, ut orator nomen quidem oligarchiae se novisse, sed, quid significaret, nescivisse dicat.

[*ἄν*]. Frohberger, quem Thalheim et Gernet secuti sunt, particulam *ἄν,* quae post *οὔτε* tradita est, delevit. Quae correctio mihi quoque recta videtur. Nam particula *ἂν* posita concinnitas structurae tollitur. Verba *ἠπιστάμην* et *ἐδυνάμην* particulis *οὔτε-οὔτε* inter se copulata eandem significationem grammaticam habere convenit. Particula *ἂν* addita verbum *ἐδυνάμην* sensum irrealem accipit, qui ineptus est, nisi sententia condicionalis suppletur, ut haec: etiamsi voluissem. Accedit, quod in undecima quoque oratione (§ 2) verbum *οἷός τ' ἦν,* quod formae *ἐδυνάμην* respondet, particula *ἂν* caret. Ceterum *ἂν* ex sequenti enuntiato, ubi haec particula, quamquam tradita non est, sensu postulatur, errore scribae huc irrepsisse puto.

ἐδυνάμην. Codices X^s^ et C habent formam *ἠδυνάμην,* cum ceteri *ἐδυνἄμην* tradiderint. Hae quidem formae in codicibus nostris promiscue inveniuntur, sed ita, ut forma *ἐδυνάμην* frequentior sit. Classica quae dicitur aetate formam *ἐδυνάμην* usurpatam esse et ex trecentesimo demum a. Chr. n. anno formam ab *η* incipientem in usum

venisse ex inscriptionibus Atticis intellegimus[1]). Itaque scripturam *ἐδυνάμην* praeferendam esse censeo.

§ 5 *οὐκ ⟨ἂν⟩ ὀρθῶς.* Markland ad verbum *ἐπεβούλευσα* particulam *ἂν* adiecit, quae sententia enuntiati postulatur. Orator enim, si patri, ut bonis eius potiretur, insidiatus esset, non recte, i. e. non sapienter se facturum fuisse dicere vult. Enuntiatum igitur sententiam irrealem continet, qua de causa particula *ἂν* opus est. Sed ego eam non post *ἐπεβούλευσα,* sed post *οὐκ* potius adiciam, quod cum in enuntiatis negativis *ἂν* plerumque post negationem poni solet[2]) tum particulam excidere potuisse hac positione facilius explicari potest. Puto enim, ut iam supra dixi[3]), particulam *ἂν* ex hoc loco in praecedentem sententiam errore scribae transisse, quod facillime intellegi potest, cum in utroque enuntiato verba, quae particulam *ἂν* praecedunt, simillima (*οὔτε-οὐκ*) et hi loci sibi proximi sint.

προσῆκε. Plurimi editores traditum *προσήκει* in *προσῆκε* mutaverunt, quae correctio sane verisimilis videtur esse. Orator enim haec dicere vult: priusquam pater necaretur, eum vivere cupere valde mea interfuit, quod tutela fratris natu maioris mihi erat metuenda, quem timorem iustum fuisse iis rebus, quae patre mortuo gestae sunt, apertum factum est. Itaque tempus praesens *προσήκει* ineptum est. Ne Weidneri quidem coniectura, qui *προσήκειν* scripsit, apta videtur, quod de consecutione reali agitur, quae indicativo modo exprimi solet. *προσῆκε,* quod orator scripserat, una hasta addita a librario in *προσήκει* depravatum est.

μέν. με ex *μὲν* corruptum esse manifestum est. Pronomine *με* enim scripto sententia enuntiati male mutaretur, cum non oratorem, sed cives et imprimis iudices rerum, quas orator attulit, meminisse referat. Accedit, quod *μὲν οὖν* particularum coniunctio usitatissima est.

⟨γάρ⟩. Verisimillima est coniectura Reiskii, qui post *σχεδὸν* adiecit *γάρ.* Nam si ad verba tradita nihil adderemus, hoc enuntiatum cum praecedenti nullo modo coniunctum esset, quod usui Graeco haud bene conveniret. Particula *γὰρ* aptissima est, quod hac sententia ea, quae antecedit, confirmatur.

⟨Μάρτυρες⟩. Hic titulus in codice Palatino ceterisque deest, uno in codice Urbinate (O) legitur. Tamen in textu ponendus est, quod in aliis quoque orationibus, si orator se testes daturum esse dicit, hic titulus *Μάρτυρες* sequitur. Cf. Lys. I, 29; III, 14; XIII, 66 etc.

---

[1]) cf. Meisterhans-Schwyzer[3], Gramm. d. att. Inschr., Berlin 1900, p. 169, 3.
[2]) cf. K.-G. II, 1 p. 245, 6.
[3]) cf. [ἂν].

§ 6 *πρὸς τὸν διαιτητήν*. Hanc lectionem Palatini P. Mueller itemque Frohberger et Thalheim mutaverunt in *πρὸς τῷ διαιτητῇ*, sed mea sententia haud recte. Complures quidem locos orationum Demosthenicarum afferre possumus, ubi hoc enuntiatum *ἐτόλμα λέγειν πρὸς τῷ διαιτητῇ* vel *παρὰ τῷ διαιτητῇ* traditum est. Cf. Dem. XVII, 49; XXXVI, 18, 33; XXXIX, 22. Sed hi loci Demosthenici cum hoc loco comparari non possunt. Hic enim *πρὸς τὸν διαιτητὴν* opponitur locutioni *πρὸς ὑμᾶς*, quae antecedit. Itaque accusativus aptissimus est. Talis autem oppositio locis illis Demosthenicis non est. Propterea lectionem traditam retinendam censeo.

ἐάν τις. Ad haec verba, quae tradita sunt, Reiske *τιν'* addidit, Weidner *τις* in *τιν'* mutavit. Quas coniecturas falsas esse demonstravit Thalheim[1]), qui affert §§ 9, 12 et XI, 3, ubi item atque hic accusativus pronominis indefiniti deest.

§ 7 ⟨*δεῖν*⟩. Post *οἶμαι* Scheibe *δεῖν* addidit ex orat. XI, 3, quam coniecturam Hude accepit. Frohberger et Thalheim idem verbum inter *ὀνομάτων* et *διαφέρεσθαι* posuerunt. Sed haec interpositio neque necessaria neque recta mihi videtur esse. Inter enuntiatum enim huius orationis et undecimae aliquid interest. In undecima oratione de verbis non litigandum, sed voluntatem eorum considerandam esse generaliter dicitur, *δεῖν* igitur aptissimum est. In hac autem oratione orator iudices ipsos alloquitur (nota *ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες δικασταί*!) et se non putare dicit eos tam stultos esse, qui de verbis disceptent, sed voluntatem verborum respicere. Non iudices docere vult, quid iis faciendum sit, sed sibi persuasum esse dicit eos sapere. Itaque *δεῖν* supervacaneum et plane ineptum est.

τῆς τούτων διανοίας. Scheibe ex undecima oratione (XI, 3) pro *τούτων* substituere voluit *τῶν ἔργων* et de orat. X, 10 monuit, ubi *ἔργα* et *ὀνόματα* inter se opponuntur. Quod rectum esse non puto. Nam miram illam verborum coniunctionem *τῶν ἔργων διάνοια*, qua utitur excerptor, alias non inveniri opinor. Excerptor vero duas contentiones, quae sunt *ὀνόματα - διάνοια* et *ὀνόματα - ἔργα*, inter se commiscuisse mihi videtur.

⟨*ἔχεσθαι*⟩. Reiske post *διανοίας* verbum *ἔχεσθαι* adiecit. Quod additamentum aptissimum est et sensum sententiae multo meliorem reddit. Si *ἔχεσθαι* deest, verbum *διαφέρεσθαι* cum enuntiato ⟨*περὶ*⟩ *τῆς διανοίας* haud apte coniungendum est. Verbo *ἔχεσθαι* adiecto illa quoque offensio tollitur, quod ante *τῆς διανοίας* praepositio *περὶ* iterata non est, quae constructio in comparatione rarius invenitur[2]).

[1]) in appar. crit. edit.
[2]) cf. K.-G. II, 1 p. 549, 2.

Quod vero in undecima quoque oratione solum verbum *διαφέρεσθαι* est, contra hanc coniecturam afferri non potest, quoniam fieri potuit, ut ea aetate qua undecima oratio scripta est, verborum contextus decimae orationis non iam integer esset atque verbum *ἔχεσθαι* excidisset.

⟨*ἀπεκτόνασί τινας, καὶ ἀνδροφόνοι εἰσί, καὶ ὅσοι*⟩. In Palatino hoc loco traditum est *εἰδέναι ὅτι, ὅσοι ἀνδροφόνοι εἰσί, καὶ ἀπεκτόνασί τινας*. Iam Auger post pronomen *ὅσοι* interponenda esse putavit haec verba *ἀπεκτόνασί τινας, καὶ ἀνδροφόνοι εἰσί, καὶ ὅσοι*, ut tota sententia haec fieret: *εἰδέναι ὅτι, ὅσοι ἀπεκτόνασί τινας, καὶ ἀνδροφόνοι εἰσί, καὶ ὅσοι ἀνδροφόνοι εἰσί, καὶ ἀπεκτόνασί τινας*. Quae interpositio ex undecima oratione (XI, 3) deprompta rectam lectionem mihi restituere videtur atque ab omnibus fere editoribus probata est. Nam, nisi hoc additamentum primitus in decima oratione fuisset, haud scio an rhetor ille, qui hanc orationem cum in epitomen cogeret, breviore plerumque dicendi modo usus est, hanc sententiam tam plenam redditurus non fuerit. Quodsi Herrmann [1]) additamentum undecimae orationis eo explicandum esse putat, quod decimae scriptoris intererat vocabulorum (*ὀνομάτων*) sensum eundem esse demonstrare, excerptoris vero factorum (*ἔργων*) congruentiam ostendere, qua de causa sententiam pleniorem reddiderit, ei assentiri non possum. Nam sensus in utraque oratione idem est. Ceterum verborum praetermissio, quae est in orat. X, facillime inde explicari potest, quod uterque totius enuntiati articulus ab eodem verbo *ὅσοι* incipit, quo factum est, ut librarius ab altero verbo ad alterum idem quasi transiliret, id quod haud raro accidisse nemo nescit atque in lingua Francogallica appellatur „saut du même au même“ (saltus ab eodem ad idem). Alias coniecturas proposuerunt Frohberger, qui scripsit *ὅτι, ὅσοι ἀπεκτόνασί τινας, καὶ ἀνδροφόνοι εἰσί* et Bake, qui legendum censuit *ὅτι καὶ ἀνδροφόνοι εἰσίν, ὅσοι ἀπεκτόνασί τινας*. Sed tales transmutationes haud sane verisimiles esse puto.

πολὺ γὰρ ἔργον ἦν. Baiter et Sauppe, quos Scheibe, Frohberger, Thalheim, Zakas, Gernet secuti sunt, quod ex undecima oratione (XI, 4) post *γὰρ* particulam *ἂν* addiderunt, meo iudicio haud recte fecerunt. Nam in undecima aliam habemus loquendi formam atque hic. Ibi enim scriptum videmus *πολὺ γὰρ ἂν ἔργον εἴη*, hic autem traditum est *πολὺ γὰρ ἔργον ἦν*. Ergo in undecima oratione modus optativus cum particula *ἂν* coniunctus, i. e. potentialis est positus, in hac modum indicativum habemus. Qui quidem non realem, sed irrealem habet significationem, sed tamen particula *ἂν* addenda non

---

[1]) l. l. p. 19.

est. Nam in lingua Graeca ad significandum propositum, quod non peragitur, imperfectum de conatu particula *ἂν* non addita poni potest, si de rebus praeteritis agitur[1]). Illud *ἔργον ἦν* Germanice reddi potest „es wäre ein Stück Arbeit gewesen".

§ 8 *εἴποι*. *εἴπῃ*, quod X tradidit, falsum est, quod haec verbi forma ab *εἰ* coniunctione pendet, quam coniunctivus modus sequi non potest. Hanc formam ex *εἴποι* depravatam esse apertum est, praesertim si *ι* quod dicitur subscriptum in codicibus antiquis adscriptum esse recordamur. Quod rectum esse e verbis quoque quae sequuntur *εἰ δέ τις εἴποι* apparet, quae verbis *εἰ μέν τίς σε εἴποι* opponuntur.

§ 9 *ἡδέως δ' ἄν*. Sententiam Frohbergeri sequor, qui *δ' ἄν* pro *γὰρ ἂν* scripsit, quam mutationem Thalheim quoque probavit. *γὰρ* enim minime aptum est, quod haec sententia eam, quae antecedit, non confirmat, sed orator tantum in argumentando pergit. Praeterea, si *γὰρ* rectum esset, tres deinceps sententiae voce *γὰρ* inciperent, quod vix amoenum est: *οὐ γὰρ δήπου ..., ἡδέως γὰρ ἂν ..., περὶ τοῦτο γὰρ ...* Accedit, quod in orationibus Demosthenicis, quae compluribus locis eandem vocum copulationem exhibent, semper est *ἡδέως δ' ἂν πυθοίμην*. Cf. Dem. XVI, 23; XLIX, 68; L, 67; LVI, 32.

καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν. In his verbis nonnulli viri docti offenderunt. Lennep enim pro *καὶ ποιεῖν* proposuit *πᾶν ποιεῖν* ac Scheibe scripsit *πάντα ποιεῖν*. Sed accusativus *πᾶν* vel *πάντα* ineptissimus est. Nam ab infinitivis *ποιεῖν καὶ λέγειν* pendet pronomen *τοῦτο* (scil. *ῥῖψαι τὴν ἀσπίδα*), quod ex coniunctione quae antecedit *περὶ τοῦτο* supplendum est. Neque Weidneri coniectura falsa non est, qui pro infinitivis *ποιεῖν καὶ λέγειν* participia *ποιῶν καὶ λέγων* posuit. Verbum enim *μελετᾶν* non solum cum participio, sed etiam cum infinitivo coniungitur. Cf. Aristoph. Eccl. 119 *λαλεῖν μεμελετήκασι*. Plat. Phaed. 67 E *οἱ ὀρθῶς φιλοσοφοῦντες ἀποθνήσκειν μελετῶσι*.

εἴ τίς σε εἴποι. van Herwerden post *εἰ* interposuit *μὲν* propter verba quae sequuntur *ἐν δὲ τῷ νόμῳ εἴρητο*. Sed *εἴρητο* in *εἴρηται* mutandum esse neque ab *εἰ* pendere, sed quasi interpositum sit, intelligendum esse infra demonstrabo. Qua de causa particula *μὲν* hic inepta est.

εἴρηται. Dobree recte *εἴρητο* in *εἴρηται* mutavit, quod recentiores quoque editores scripserunt omnes. Si *εἴρητο* retineremus ab *εἰ* coniunctione pendens, cum modos inaequales haberemus (*εἴποι—εἴρητο*) tum condicio esset irrealis plane, quod verba citata lege re vera continentur. Itaque *εἴρηται* scribendum et tota haec sententia *ἐν δὲ*

---

[1]) cf. Stahl, Kritisch-histor. Syntax des griech. Verbums, Heidelberg 1907, p. 406, 3 et 407.

τῷ νόμῳ εἴρηται..., quasi interposita sit, intelligenda est. Cf. § 12 καίτοι περὶ μὲν τοῦ ῥῖψαι οὐδὲν ἐν τῷ νόμῳ εἴρηται.

(ἐρριφέναι τὴν ἀσπίδα). Hic locus magnas habet difficultates, quas viri docti vario modo tollere conati sunt. Iam Stephanus pro μέλλει, quod X habet, vel pro μέλει, quod in Laurentiano est, scripsit μέλειν. Scheibe autem e Marklandi sententia correxit οὐδέν μοι μέλει, quod „alioquin qui sequitur indicativus ἐστι non habet quo explicetur", et verba, quae ab οὐδὲν usque ad ἀποβεβληκέναι pertinent, orationem rectam esse putat, quam reum habentem facit. Mihi autem verba οὐδὲ γὰρ τὸ αὐτό ἐστι... non reo attribuenda videntur, sed potius oratori, qui ea per ludibrium pronuntiat. In sequenti quoque exemplo sententiam causalem non a reo, sed ab oratore dici opinor (ὅτι οὐ λωποδύτης ὀνομάζεται). Quod si verum est, Cobeti quoque correctio, qui εἶναι pro ἐστι scripsit, reicienda est. Plurimi vero editores Stephanum secuti μέλει in μέλειν mutaverunt et infinitivum ἐρριφέναι ab ἐξήρκει pendere putant, quod ego admittendum non esse arbitror. Quam ad opinionem confirmandam Frohberger iniuria affert Dem. LV, 7 ἐξήρκει ταῦτ' αὐτοῖς ἠδικημένοις περιορᾶν, ubi ἐξήρκει cum infinitivo praesentis coniunctum significat „satis erat". Hoc autem loco infinitivus perfecti ἐρριφέναι sequitur et ἐξήρκει ἄν σοι, si cum ἐρριφέναι coniungendum est, similem significationem habeat necesse est atque in § 21 δεξαίμην ἄν... ἐρριφέναι. Sed hanc constructionem, cum nusquam in litteris Graecis ponatur, admittendam non esse puto. Cobet coniecit πρὸς τὸν ἐρριφέναι σε τὴν ἀσπίδα εἰπόντα. Weidner ante ἐρριφέναι adiecit ἀκούσαντι, Zakas ἀκούοντι. Sed hoc additamento dura sententiae iteratio fit, cum idem, quod verbis illis ἐρριφέναι τὴν ἀσπίδα ἀκούοντι exprimitur, iam dictum sit (εἴ τις σ' εἴποι ῥῖψαι τὴν ἀσπίδα). Equidem verba ἐρριφέναι τὴν ἀσπίδα, quae supervacanea sunt, additamentum librarii esse suspicor, qui verba οὐδέν σοι μέλει accuratius interpretari volebat. Quae verba Dobree (Adversaria p. 207) iam delevit. Lennep et Rauch pro λέγοντι proposuerunt λέγειν ὅτι, quod ab ἐξήρκει infinitivus penderet, necesse esse putabant. Plerumque quidem ἐξαρκεῖ μοι cum infinitivo coniungitur, sed cum participio quoque copulatum est. Cf. [Dem.] XLVII, 53 καὶ ταῦτα ἔχουσιν οὐκ ἐξήρκεσεν αὐτοῖς. Itaque λέγοντι esse servandum et ab ἐξήρκει pendere puto. Sed ut μέλει, quod sequitur, cum λέγοντι coniungatur, post λέγοντι cum Contio coniunctio ὅτι inserenda est, quam hoc loco excidisse nemo est, quin intellegat, vel cum Stephano scribendum μέλειν. Totam igitur sententiam sic scribo: ἀλλ' ἐξήρκει ἄν σοι λέγοντι, ⟨ὅτι⟩ οὐδέν σοι μέλει.

§ 10 ἀφείης. Pro ἀφίεις, quod in Palatino traditum est, ἀφείης scribendum esse apparet ex praecedenti forma ἀποδέξαιο, cui ἀφείης respondeat necesse est. Quam corruptelam mutatione per itacismum

qui dicitur ortam esse elucet, ut *ει* et *η* eodem modo atque *ι* pronuntiarentur.

τὸν αὐτὸν τρόπον. In his verbis offenderunt Reiske, qui pro iis proposuit *τὸν ἄνθρωπον*, et van Herwerden, qui ea delevit. Sed mihi quidem haec verba optime explicari posse videntur. *τὸν αὐτὸν τρόπον* ad paragraphum quae antecedit referendum significat „eadem ratione atque eum, qui *ῥῖψαι τὴν ἀσπίδα* te diceret“.

εἴ τις. Palatinus habet *εἰ τὴν παῖδα*, Laurentianus *εἰ παῖδα*. Sed cum orator generale exemplum afferat, substantivum *παῖδα* articulo careat necesse est. Lectionem igitur *εἰ τὴν* in *εἴ τις* mutandam esse apparet atque orat. XI, 6 probatur.

ἐξαγαγών, quod traditum est, Frohberger in *ἐξάγων* mutavit. Sed verbum *λαμβάνεσθαι* vel *ἁλίσκεσθαι*, quod idem significat, cum participio aoristi coniungi posse e Lys. XIII, 67 (*παιδίσκην αὖθις ἐξαγαγὼν ἁλίσκεται*) apparet.

φάσκοις. Formam *φάσκοι* falsam et in *φάσκοις* corrigendam esse argumentis demonstrare opus non est. Una littera s excidit. Itaque audacissima quoque coniectura reicienda est, quam proposuit Weidner, qui scribendum putabat *ὅτι οὐκ ἂν φάσκοι αὐτὸν ἀνδραποδιστὴν εἶναι, δήσεις, εἴπερ*.

μαχεῖ. In Palatino est forma *μάχη*, in ceteris codicibus *μάχῃ*. Sed verbi forma huic respondens *προσέξεις* ostendit tempore futuro hic opus esse. Itaque Bekker et Scheibe *μάχῃ* in *μαχῇ* mutaverunt. Cobet scripsit *μαχεῖ*, quod Frohberger, Thalheim, Hude, Zakas, Gernet acceperunt. Terminationes —*ει* et —*ῃ* in codicibus sane confunduntur. Terminatio antiquior est —*ῃ*, quam poetae tragici retinent. In sermone cotidiano Atheniensium altera iam parte quinti a. Chr. n. saeculi —*ῃ* in —*ει* transiit, quod poetae comici et oratores acceperunt [1]). Itaque formam *μαχεῖ* scribendam esse puto.

§ 11 *κακῶς*. Contium recte *καλῶς* in *κακῶς* correxisse omnibus persuasum esse puto, ut longiore disputatione opus non sit.

ἔκτεινε. Lectionem Laurentiani *ἀπέκτεινε* falsam esse ex sequenti versu *ὡς οὐκ ἔκτεινεν* et ex § 12 *ὡς ἔκτεινε* intellegimus. Laurentianus pro simplici verbo minus usitato compositum, quod multo saepius usurpatur, scripsit.

§ 12 ⟨*ἀνεῖναι*⟩ *τὸν δόξαντα κτεῖναι*. Hoc loco traditum est *τὸν δείξαντα κτεῖναι*, quae lectio intellegi non potest. Complures viri docti huic loco mederi conati sunt. Reiske correxit *δόξαντα κτεῖναι* ⟨*ἀποφεύγειν*⟩. Cobet ipse quoque *δείξαντα* in *δόξαντα* mutavit atque post *εἶναι* addidit *μὴ τιμωρεῖσθαι* vel *ἀζήμιον* vel *ἀθῷον* vel *ἀτι-*

---

[1]) cf. K. Zacher, Philol. Suppl. VII p. 473 sqq.

μώρητον εἶναι. Dobson coniecit τὸν δράσαντ' ἀφεῖναι ex Dem. XXXVII, 59, ubi est ἂν ὁ παθὼν αὐτὸς ἀφῇ τοῦ φόνου πρὶν τελευτῆσαι τὸν δράσαντα. Foertsch post κτεῖναι inseruit ἀφεῖναι, quod Francken post εἴη posuit. Zakas verbum φεύγοντα, quod ante διωμόσατο traditum est, ante δόξαντα posuit et post εἶναι addidit λέγειν, ita ut coniunctio ὅτι, quae sequatur, non causalis sit, sed a verbo λέγειν pendeat. Sed cum in copia participiorum offendo (φεύγοντα-δόξαντα-φάσκοντα) tum in paragrapho quoque decima exemplum, quod orator affert, sententia causalis ab ὅτι incipiens sequitur. Mihi quidem scribendum videtur esse ⟨ἀνεῖναι⟩ τὸν δόξαντα κτεῖναι. Facile enim mutari potest δείξαντα in δόξαντα. Quomodo vero ἀνεῖναι post ἂν εἴη excidere potuerit, nemo est, quin intellegat. τὸν δόξαντα κτεῖναι is est, quem caedem commisisse manifestum est. Participium φάσκοντα coniungendum est cum τὸν δόξαντα κτεῖναι. Sensus igitur huius loci est hic: Secundum Theomnestum is, quem necavisse aliquem manifestum esset, absolvendus esset, si ἀνδροφόνον se diceret, quoniam accusator eum necavisse iuraverat.

(τὸν φεύγοντα). Schottio assentior, qui haec verba delevit. Hanc enim constructionem ὡς ἔκτεινε τὸν φεύγοντα διωμόσατο fieri non posse arbitror. Verbum ὀμνύναι cum accusativo coniunctum significat „per aliquem iurare", sicuti τοὺς θεούς, Δία ὀμνύναι etc. Sed sensum, quem hic locus desiderat, accusativus nullo alio loco habet. Neque sententiam Augeri probare possum, qui τὸν φεύγοντα per prolepsin subiecti interpretatur: διωμόσατο ὡς ὁ φεύγων ἔκτεινε. Hanc enim structuram nimis duram esse puto, quae aliis locis demonstrari non potest. „Tum, etiamsi tam audax iunctura admitti posset, alius tamen ordo verborum requireretur (τὸν φεύγοντα ὡς ἔκτεινε)", ut ait recte Francken. Itaque τὸν φεύγοντα additamentum librarii esse suspicor, qui vocabulo διώκων notionem φεύγοντα opponere volebat. Fortasse Franckeni quoque coniectura recta est, cui „verisimilius esse videtur verba τὸν φεύγοντα ad τὸν δόξαντα κτεῖναι interpretenda adscripta alieno loco inserta esse". Coniecturam vero Halbertsmae, qui totam sententiam ὅτι . . . διωμόσατο delevit, falsam esse apparet. Nam in praecedentibus quoque exemplis, quae orator affert, sententia causalis additur. Cf. § 9 οὐδὲ γὰρ τὸ αὐτό ἐστι . . . § 10 ὅτι οὐ λωποδύτης ὀνομάζεται.

Λυσιθέῳ. Frohberger, quem recentiores editores secuti sunt, pro nomine Θέωνι, quod traditum est, Λυσιθέῳ scripsit formam traditam ratus ultimam partem esse mutilatae vocis Λυσιθέῳ. Ad hanc opinionem demonstrandam afferri potest prima paragraphus huius orationis: ὅτε Λυσίθεος Θεόμνηστον εἰσήγγελλε . . . Coniecturam Franckeni, qui pro Θέωνι scripsit Θεόμνηστε, veri dissimilem puto,

primum quod praeter hanc mutationem articulum *τῷ* ante *εἰπόντι* addere cogitur, tum pro solo *Θεόμνηστε* requirerem *ὦ Θεόμνηστε.* Cf. § 16 *ὦ Θεόμνηστε*, § 18 *ὦ βέλτιστε.*

κακηγορίας, non *κατηγορίας*, quod X exhibet, scribendum esse ex sensu enuntiati facile est intellectu. Cf. XI, 6.

εἰπόντι. Lectio Palatini *εἶπε τις σε* veri dissimilllima est. Nam duae sententiae sine ulla coniunctione iuxta essent positae, quod usui Graeco paulum convenit. Hoc librarius quoque Laurentiani cognovisse videtur, qua de causa altera sententia ut subesset, coniunctione *ὅτι* posita effecit: *ὅτι σε εἶπεν.* Zakas coniecit *ἐπεί τοι σέ γε ἔφη.* Sed rectius fecisse puto Taylorum, qui scripsit *εἰπόντι σε.* Ex hoc *εἶπε τίς σε* exortum esse non est veri dissimile, praesertim cum in orat. XI, 6 eadem lectio *εἰπόντι σε* tradita sit.

⟨ἐν⟩ τῷ νόμῳ. Markland ante *τῷ νόμῳ* iure praepositionem *ἐν* addidit. Cf. § 9 *ἐν δὲ τῷ νόμῳ εἴρηται* et XI, 6 *καίτοι ἐν τῷ νόμῳ οὐ γέγραπται.*

§ 13 *δέῃ σέ. δεήσῃ*, quod codices habent, vix recta lectio esse potest. Nam orator reum ipsum alloquitur, quam ob rem pronomen personale secundae personae exspectamus. Qua de causa Contius mea quidem sententia recte correxit *δέῃ σέ.*

λαμβάνεις. In codicibus traditum est *λαμβάνειν.* Quod si retineremus, a verbo *ἀξιοῖς* pendere necesse esset, qua re audax iunctura verborum exoriretur. Nam negatio *οὐκ*, quae est ante *ἀξιοῖς*, nisi infinitivo *δοῦναι δίκην* apta non est. Ergo ex *οὐκ ἀξιοῖς* post *λαμβάνειν* positivum verbum *ἀξιοῖς* cogitandum esset, quam structuram duriorem esse puto quam ut admitti possit. Itaque Taylor recte *λαμβάνεις* scripsit, quod plurimi editores probaverunt. Gebauer [1]) *λαμβάνειν* retinere vult, sed secundum orat. XI, 6 voculam, quae antecedit, *εἰ* delet, ut facilis mutatio structurae evadat. Hanc autem mutationem probare non possum. Excerptor enim, ut primo huius libelli capite exposui, saepius sua sponte constructiones mutat, ut, ne temere eum sequamur, cavendum sit. Praeterea, si lectionem undecimae orationis accipere vellemus, non solum *λαμβάνειν*, sed etiam *ἀξιοῦν* scribendum esset. Verbum autem *ἐκλαμβάνειν*, quod Reiske secundum orat. XI, 6 pro *λαμβάνειν* posuit, classica quae dicitur aetate hoc sensu nondum in usu est [2]).

§ 14. *αἰσχύνει.* Plurimi editores scribunt *αἰσχύνῃ*, Hude *αἰσχύνει.* Hanc rectam formam esse iam supra [3]) exposui.

---

[1]) De argumentis ex contrario formis, Zwickaviae 1827, p. 342.
[2]) cf. p. 12.
[3]) cf. p. 27 *μαχεῖ.*

καί μοι. Markland recte correxit *καίτοι* in *καί μοι.* Cf. § 15 *καί μοι ἀνάγνωθι τούτους τοὺς νόμους.* Dem. XXXIV, 10 *καί μοι ἀνάγνωθι ταύτας τὰς μαρτυρίας.* XLIII, 16 *καί μοι ἀνάγνωθι τὸν νόμον.*

§ 15 *ἐγὼ μὲν ὀρθῶς.* Weidner *μέν*, quod traditum est, in *μάλ'* mutavit, quod enuntiationi *ἐγὼ μὲν* nulla notio particula *δὲ* definita respondet. Sed in hac constructione offendendum non est, cum alibi quoque saepius inveniatur (*μὲν* quod dicitur solitarium). Apud Lysiam solum huius usus exempla sunt 43. „Usus iste plerumque occurrit allatis cum nominibus propriis tum pronominibus et personalibus et demonstrativis.“ [1])

νῦν ⟨γ'⟩. Post *νῦν* Reiske addidit *γ'*, quod aptissimum est. Cf. Andoc. II, 26 *εἴπερ τι ἀλλὰ νῦν γε φρονῶν τυγχάνω.*

ἡμῖν. Haec lectio Palatini Laurentiano, qui habet *ὑμῖν*, anteferenda est, nam oratoris ipsius quam maxime interesse non iam difficultates habere perspicuum est.

μή, quod in Laurentiano solo exstat, postulatur, cum enuntiatum illud *μὴ παρέχῃ πράγματα* verbum antecedens . . . *παιδευθῇ* accuratius interpretetur.

πράγματα. Sequi necesse est Laurentianum, qui hic rectam habet lectionem. Nam enuntiatum *πρᾶγμα παρέχειν* in litteris Graecis perraro invenitur. Cf. Herod. VII, 239 *ἵνα φερόμενον κεινὸν τὸ δελτίον μηδὲν πρῆγμα παρέχοι.* Sed *πράγματα παρέχειν* apud oratores usitatum est. Cf. Isocr. X, I; XII, 247; XV, 8; Dem. XXI, 17; XL, 10.

τοὺς παλαιούς, quod in libris est, Reiske in *τοῦ παλαιοῦ* mutavit, quod cum *Σόλωνος* coniungendum esset. Sed leges ipsas antiquas appellari plus referre censeo quam Solonem, qui eas conscripsit. Quam ob rem Reiskii mutationem non probo.

§ 16 *Νόμος.* Lectio Palatini *νόμοι* falsa est, cum de una lege agatur.

ποδοκάκκῃ. Ita plurimi editores Harpocrationem secuti scribunt. Secundum Harpocrationem (251, 16) haec vox derivatur a *ποδῶν τις κάκωσις*, sed potius Didymi [2]) explicationem probo, qui eam quasi *ποδοκατοχὴ* interpretatur. Hanc enim significationem aptiorem puto atque, si haec interpretatio recta est, alterum *κ* ex *χ* ortum esse facile intellegitur.

δέκα. Plurimi viri docti hunc locum secundum Dem. Timocr. 105, ubi eadem lex atque hic citatur, mutaverunt in *ἡμέρας πέντε* atque Sauppe scripsit *ἡμέρας πέντε τὸν πόδα καὶ νύκτας ἴσας.* Sed hoc

---

[1]) cf. F. A. Mueller, Observat. de eloc. Lys., Hal. Sax. 1877, p. 5 et G.-K. II, 2 p. 272, 2.

[2]) cf. Harpocr. 251, 16, 17.

necessarium esse non puto. Nam oratoris huius orationis non interesset accurate ipsam legem, sed antiqua legum vocabula afferre. Breviore enuntiatione usus noctes quasi dies annumeravit, ita ut eveniret numerus dierum decem. Itaque scriptorem huius orationis *δέκα* scripsisse opinor, etiamsi lex ipsa habebat *πέντε*.

[*μή*]. Hanc negationem recte Auger delevit. Cf. Dem. XXIV, 105 *ἐὰν προστιμήσῃ ἡ ἡλιαία*.

προστιμήσῃ ἡ ἡλιαία. προτιμήσῃ μηλιαία, quod codices habent, ex *προστιμήσῃ ἡ ἡλιαία* depravatum esse apparet iterum ex Dem. XXIV, 105.

αὕτη. Non est, quod *αὕτη* mutetur in *αὐτὸ* (Harpocratio) vel *ταὐτὸ* (Scheibe). Nam hoc pronomen non esse coniungendum cum sequenti pronomine relativo, sed cum substantivo *ποδοκάκκη* ex §§ 17 et 18 elucet. § 17 *τοῦτο τὸ ἐπιορκήσαντα, τὸ ἀπίλλειν τοῦτο*. § 18 *τὸ στάσιμον τοῦτο*.

καλεῖται. Hanc lectionem Laurentiani accipiendam esse manifestum est, nam si *καλεῖ*, quod X habet, legimus, subiecto caremus. Accedit, quod Harpocratio eandem scripturam *καλεῖται* habet.

εἰσελθών. Lectio Palatini *ἐξελθών*, quam Frohberger interpretatur *ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου*, plane inutilis est, quod damnatus iam quinque diebus exactis e vinculis excessit, magistratibus autem exeunte demum anno rationes actorum reddendae erant. Qua de causa Sauppe coniecit *εἰσελθών*, quod mihi quoque rectum videtur. Verbum *εἰσέρχεσθαι* [1]) significat „in iudicium venire“ ac tam de accusatore quam de reo dicitur. Plerumque quidem cum *δίκην* vel similibus accusativis coniunctum est, sed tamen absolute quoque ponitur. Cf. Isocr. XVIII, 1 *καθ᾽ ὃν* (scil. *νόμον*) *εἰσεληλύθαμεν*. Sauppii igitur correctione offensio, quam habet hic locus, tollitur. Mutatio Halbertsmae, qui *ἐπεξελθὼν* proposuit, inepta est, quoniam verbum *ἐπεξελθεῖν* idem significat atque *κατηγορεῖν*, quod sequitur (*κατηγοροίη*). *ἐπεξελθὼν* igitur si poneremus, eadem notio duobus verbis exprimeretur, quam duriorem puto coniunctionem. Zakas vero *ἐξελθὼν* in *ἐν τῷ ξύλῳ* mutavit, ut participium *δεθεὶς* adiectione afficeretur, quo magis eluceret comparatio verborum, quae sequuntur: *ὅτι οὐκ ἐν τῇ ποδοκάκκῃ ἐδέδετο, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ξύλῳ*. Quae coniectura profecto quidem aptissima est, sed audacior mihi videtur esse, quam ut probari possit.

νομίζοιεν. Naberi correctio *νομίζοιμεν* plane reicienda est. Non habemus, quod traditum, si bonum sensum efficit, corrigamus. Subiectum enim sententiae est *οἱ ἕνδεκα*, quod ex *τῶν ἕνδεκα* colligendum est.

---

[1]) cf. Meier-Schoemann, Der Attische Prozeß, Berlin 1883—1887, p. 45, 12.

§ 17 ⟨*Νόμος*⟩. Hic titulus, quamquam in Palatino deest spatio relicto, tamen in textu ponendus est, quod in aliis quoque orationibus, si orator legem recitari iubet, hic titulus *Νόμος* sequitur. Cf. Lys. I, 28; XIV, 5 etc.

Ἀπόλλω. In Laurentiano scriptum est *Ἀπόλλωνα* pro *Ἀπόλλω*. Apud prosae vero orationis scriptores Atticos forma *Ἀπόλλω* est in usu, excepto loco Plat. legg. 1, 624 A, ubi est *Ἀπόλλωνα*. Poetae quoque Attici plerumque formam in *-ω* terminantem usurpant, sed in Soph. Trach. 209 legimus *Ἀπόλλωνα*. Posteriores vero scriptores, ut Polybius, Pausanias, Plutarchus semper fere forma *Ἀπόλλωνα* utuntur. Itaque in Laurentiano recentior forma *Ἀπόλλωνα* pro vetustiore scripta est.

ὀμόσαντα. In Palatino est *ὀμόσαι*. Apud Harpocrationem autem, qui hunc locum citat, legimus *ὀμόσαντα*. Hanc formam rectam esse verisimillimum est, quod participio *ἐπιορκήσαντα* respondet. Orator enim, ut antiqua vocabula interpretetur, semper pares formas confert. Cf. § 19 *πεφασμένως* — *φανερῶς*, *πωλεῖσθαι* — *βαδίζειν*, *οἰκῆος* — *θεράποντος*.

δὲ habet Laurentianus, Palatinus et Urbinas *τε*. *δὲ* lectionem meliorem esse puto, quod cetera quoque exempla (§ 19) coniunctione *δὲ* copulantur.

τοῦτο. Marklandum sequar, qui pro *τὸ* scripsit *τοῦτο*, quod Frohberger, Thalheim, Hude, Gernet acceperunt. Hoc pronomen coniungendum est cum enuntiato *τὸ ἀπίλλειν* (*τὸ ἀπίλλειν τοῦτο*), non cum *ἀποκλείειν*. Si *τὸ* servaremus, coniungendum esset cum *ἀποκλείειν*, sed hoc discrepat cum eo, quod nomen praedicativum articulo caret. Cf. § 16 *ἡ ποδοκάκκη αὕτη*, § 17 *τοῦτο τὸ ἐπιορκήσαντα*, § 18 *τὸ στάσιμον τοῦτο*.

§ 18 *τιθέναι*. Francken pro *εἶναι*, quod libri habent, *θεῖναι* scripsit, quod verba, quibus hoc *στάσιμον εἶναι* explicatur, actionem exprimunt (*οὐ ζυγῷ ἱστάναι, ἀλλὰ τόκον πράττεσθαι*). Equidem potius Zakam secutus *τιθέναι* scribam, quod sequentia quoque verba, quae huic *στάσιμον εἶναι* respondent, praesentis formam habent.

ἐπανάγνωθι, quod codices tradiderunt, P. Mueller mutavit in *ἔτι δ' ἀνάγνωθι*. Sed hoc probare non possum, etiamsi Muelleri mutatio satis levis putari potest. Mueller ad hanc mutationem adductus esse videtur eo, quod hanc orationem genuinam putat et hoc rarum verbum ex duabus praepositionibus compositum ab usu Lysiaco abhorret [1]). Sed num oratio a Lysia scripta sit, valde dubium esse ex iis, quae infra exponam, satis perspicuum fore puto. Quam

---

[1]) cf. p. 74, 2.

ob rem lectionem traditam sermoni Lysiae aptandam non esse ratus *ἐπανάγνωθι* retineam, quod Sauppe quoque et Scheibe et Zakas in editionibus scripserunt.

τουτουί. Iure Markland *τουτὶ* in *τουτουὶ* mutavit. *τουτὶ* enim nominativus copulandus cum *τὸ τελευταῖον*. Sed voces coniungendae interpositis *τοῦ νόμου* nimis separatae essent, extrema vero pars legis nondum commemorata neque nota est, qua de causa *τουτουὶ* scribendum et cum *τοῦ νόμου* coniungendum est.

§ 19 *ὅσαι. ὅσοι* in *ὅσαι* corrigendum esse apparet ex Plut. Sol. XXIII, ubi eadem lex tota citatur: *πλὴν ὅσαι πεφασμένως πωλοῦνται λέγων δὴ τὰς ἑταίρας. αὗται γὰρ ἐμφανῶς φοιτῶσι πρὸς τοὺς διδόντας.* Ex hoc igitur loco de scortis agi videmus.

πωλοῦνται. In Palatino est *πωλοῦνται*, in Laurentiano *πολοῦνται*, quod Bekker accepit. Illo quoque Plutarchi loco, quem supra (cf. *ὅσαι*) citavi, scriptum est *πωλοῦνται*. Orator *πωλεῖσθαι* interpretatur verbo *βαδίζειν*. Hic igitur idem verbum habemus, quod saepius apud Homerum et semel apud Hesiodum (theog. 781) invenitur ac significat „ventitare". Solonem autem ipsum *πολεῖσθαι* scripsisse recte exposuit Westermann[1]: „Atque Solonem quidem ita (*πολεῖσθαι*) scripsisse est certissimum, quoniam littera *ω* post eum inventa atque ol. 94, 2 demum in scripta publica recepta est." Sed num huius orationis scriptor antiquum scribendi modum servaverit, maxime est dubium. Certe non habemus, quod traditum *πωλοῦνται* in *πολοῦνται* mutemus. Quodsi Wachsmuth[2]) *πωλεῖσθαι* significare putat „se vendere", eum recte dicere non arbitror. Nam oratorem, qui tantam legum scientiam haberet, legis verba falso interpretatum esse putare vix possum. Plutarchus quoque sive auctor, quem sequitur, hoc verbum sic explicat, cum dicit *αὗται γὰρ ἐμφανῶς φοιτῶσι πρὸς τοὺς διδόντας.* Germanice igitur reddi potest „sich herumtreiben", quod vocabulum scortis convenit.

οἰκῆος καὶ δούλης τὴν βλάβην ἁπλῆν ὀφείλειν. Hoc loco traditum est *οἰκῆος καὶ βλάβης τὴν δούλην εἶναι ὀφείλειν.* Haec verba, cum omnino intellegi non possint, corrupta esse apertum est. Vario modo viri docti hunc locum sanandum susceperunt. Schottius coniecit *οἰκῆος καὶ δούλης τὴν βλάβην εἶναι ὀφείλειν*, Schelling scripsit *οἰκῆος βλάβης τὴν διπλῆν εἶναι ὀφείλειν.* Sed *εἶναι*, cum syntactice vix explicari possit, corruptum videtur esse. Qua de causa Thalheim temptavit *οἰκῆος τῆς βλάβης τὴν διπλῆν τιμὴν ὀφείλειν* ac Frohberger legendum proposuit *οἰκῆος καὶ δούλης διπλῆν τὴν βλάβην ὀφείλειν.*

---

[1]) ad. Plut. Sol. c. 23 p. 57.
[2]) Stadt Athen II 1, p. 451. Leipzig 1890.

Secundum ius Atticum pro damno illato duplum quidem solvendum fuisse elucet ex Din. I, 60 *οἱ νόμοι περὶ τῶν ἀδικημάτων τῶν εἰς ἀργυρίου λόγον ἀνηκόντων διπλῆν τὴν βλάβην ὀφείλειν κελεύουσιν* et Lys. I, 32 ... *κελεύει, ἐάν τις ἄνθρωπον ἐλεύθερον ἢ παῖδα αἰσχύνῃ βίᾳ, διπλῆν τὴν βλάβην ὀφείλειν.* Sed hi loci ad liberas personas pertinent, non ad servos. Itaque Photiadi[1]) assentior, qui Blassium secutus scribendum proposuit *οἰκῆος καὶ δούλης τὴν βλάβην ἁπλῆν ὀφείλειν.* Quae coniectura confirmatur eo, quod legis Gortyniae quoque conscriptor liberos homines a servis discernit[2]).

πρόσεχε. Coniecturam P. Muelleri, qui *πρόσεχε* pro *προσέχετε* scripsit, rectam esse opinor. Nam in hac tota disputatione, qua antiquas leges affert, orator ipsum ad Theomnestum se convertit. Cf. § 16 *ὦ Θεόμνηστε,* § 18 *ὦ βέλτιστε.* Ut numerum pluralem poneret, librarius fortasse adductus est verbis *ὦ ἄνδρες δικασταί,* quae duobus versibus post sequuntur. Sed verbis illis *πολλὰ δὲ τοιαῦτα καὶ ἄλλα ἐστὶν* orator ab adversario se avertit et ad iudices se convertit.

πωλεῖσθαι. De hac forma vide supra *πωλοῦνται* (p. 33).

§ 20 *σιδηροῦς.* Lectio Palatini X[s], qui *σιδήρου* habet, servari non potest. Si *σιδήρου* rectum esset, id significare necesse esset „ex ferro". Sed haec constructio cum Graeco modo dicendi discrepat. In lingua Graeca „ex ferro constare" esset *ἐκ σιδήρου εἶναι,* non solum *σιδήρου.* Itaque altera lectio *σιδηροῦς* accipienda est. Adiectivum hoc loco translate usurpatum esse infra (p. 98) exponam.

ἔννουν. Inter *ἔννουν* et *γεγονέναι* Reiske inseruit *νῦν γε,* quod profecto aptissimum est. Verba quoque ita posita facile excidere potuisse consentaneum est. Sedtamen hanc coniecturam non accipiam, quod necessariam esse non puto. Perfecto *γεγονέναι* temporis notio, quae particulis *νῦν γε* significaretur, satis expressa mihi videtur esse.

τε particula, quam Palatinus omittit, in Laurentiano recte addita est. Nam in antecedenti quoque versu, ubi *νῦν* et *πάλαι* inter se opponuntur, post *νῦν* positum est *τε.*

§ 21 *ἀκοῦσαί τινα. ἀκούσαντα,* quod in libris est, minime rectum esse potest. Nam post verborum coniunctionem *κακόν ἐστιν* infinitivus exspectatur. Itaque Foertsch recte correxit *ἀκοῦσαί τινα.*

ἀπεκτονέναι ἢ τὴν ἀσπίδα. Haec verba, quae X omittit, secundum Laurentianum addenda sunt, quoniam iis omissis enuntiatum omnino intellegi non potest. Cf. XI, 7.

---

1) *Ἀθηνᾶ* XVII 1905, p. 44, 45.
2) Kohler-Ziebarth, Das Stadtrecht von Gortyn, Göttingen 1912, II, 5 p. 4.

τοιαύτην γνώμην ἔχειν περὶ τὸν πατέρα. De hoc loco, cum difficilis sit intellectu, accuratius est disputandum. Enuntiatio *γνώμην ἔχειν* varias habere potest significationes. Absolute usurpata est „rationem habere“. Cf. Aristoph. Ach. 395 *εἰ γνώμην ἔχεις. γνώμην ἔχειν περί τινος* significat „sententiam habere de aliqua re“. Cf. Isocr. VII, 1 *ἥντινά ποτε γνώμην ἔχων περὶ σωτηρίας.* Praeterea invenitur enuntiatio *γνώμην ἔχειν περί τινα*, quod idem valet atque „animo esse in aliquem“. Cf. Isocr. VIII, 79 *πολλὰ καὶ δεινὰ παθόντες τοιαύτην γνώμην ἔσχον περὶ ἡμᾶς.* Hunc autem sensum enuntiatio hoc, de quo agimus, loco habere non potest. Ex praecedentibus enim verbis *ἀκοῦσαί τινα τὸν πατέρα ἀπεκτονέναι*, ad quae illud *τοιαύτην* pertinet, *γνώμην ἔχειν* hoc loco significare cognoscitur „existimari“, „opinionem habere“, quod Germanice est „im Rufe stehen“. *περὶ τὸν πατέρα* non significat „in patrem“, sed „de patre“. Itaque Reiskii quoque coniectura falsa est, qui *περὶ τὸν πατέρα* in *πρὸς τὸν πατέρα* mutavit. Totam igitur enuntiationem Germanice sic verto: „. . . als hinsichtlich meines Vaters in einem solchen Rufe zu stehen, i. e. ihn getötet zu haben.“ Hunc sensum *γνώμην ἔχειν* alio loco litterarum Graecarum habere non videtur. Eadem significatione alias *δόξαν ἔχειν* usurpatur. Cf. Plat. Menex. 241 B *καὶ δόξαν εἶχον Πέρσαι ἄμαχοι εἶναι.* Plut. Thes. II *δόξαν ἔσχον ἐκ θεῶν γεγονέναι.* Eurip. Herc. f. 157 *ὃς ἔσχε δόξαν οὐδὲν ὢν εὐψυχίας.* Quibus de causis Rauch *γνώμην*, quod codices tradiderunt, in *δόξαν* mutavit. Sed lectio *γνώμην*, cum undecima quoque oratione (§ 7) confirmetur, certo recta est. Neque ex *δόξαν* facile *γνώμην* oriri potuisse puto. Itaque lectio tradita retinenda et statuamus necesse est scriptorem huius orationis rursus enuntiatione rara atque inusitata esse usum.

§ 22 *μὲν* post *ἑωρακὼς* Laurentianus haud recte omittit. Particula *δέ*, quae post *ἐγὼ* est, hanc sententiam antecedenti opponit (*οὗτος οὖν — ἐγὼ δέ*). *μὲν* autem, quod post *ἑωρακὼς* est, particulae *δὲ* respondet, quae post *ἀκηκοὼς* exstat (*ἑωρακὼς μὲν — ἀκηκοὼς δέ*).

ὃ καὶ ὑμεῖς ἴστε. Haud recte Dobree secundum XI, 7 pronomen relativum *ὃ* in *ὡς* mutavit. Excerptor enim non eadem usus est constructione qua decimae scriptor. In orat. X verbum *ποιεῖν* coniunctum est cum accusativo *ἐκεῖνο*, ad quem relativum *ὃ* pertinet. Totus igitur locus est sic intellegendus: cum illud eum viderim facientem, quod vos quoque (scil. eum fecisse) scitis. At in orat. XI a participio *ποιοῦντα* pronomen quidem non pendet, sed ex praecedenti sententia (*πάσας ἀποβεβληκέναι*) *αὐτὸ* vel *τοῦτο* animo supplendum est. Adverbium *ὡς* autem non ad unum verbum, sed ad totam prae-

cedentem sententiam pertinet. Excerptor igitur dicit: eum vidi hoc (scil. scutum abicere) facientem, id quod vos quoque scitis.

ἄνομον. In hac voce Hertlein cum offenderet, scripsit *ἀνόσιον*, quod Thalheim et Hude probaverunt. Quam ad mutationem Hertleinum adductum esse puto eo, quod *ἄνομον πρᾶγμα* audacius dictum ei videbatur, quam ut Lysiae attribui posset. Dicitur autem *ἄνομος* tam de persona quam de re. Cf. Aeschyl. Ag. 151 *θυσίαν ἄνομον*. Plat. Polit. 302 E *ἄνομος μοναρχία*. Apud Lysiam hoc vocabulum etiam uno loco est, scil. III, 17 *οὕτως ἀνόμως καὶ βιαίως ὑβρισθέντα*. Hoc quidem vocabulum apud Lysiam rarum esse fortasse notabile est, sed mutandi causam non habemus.

ἀξίας, εἰ. *ἀξιώσει* (X) certo corruptum est, cum omni careat sensu, quare recte Contius coniecit *ἀξίας εἰ*, quod facile *ἀξιώσει* fieri poterat, cum *ει* falso quasi verbi formae terminatio intellegeretur.

§ 23 *πρὸς ὑμᾶς*. In Palatino est *τίνος ὄντος ἐμοὶ πρὸς ὑμᾶς ἐγκλήματος*, quod transferendum est „quae est mihi apud vos culpa?“ Francken *πρὸς ὑμᾶς*, quod ei aptum non videbatur, in *πρὸς ὑμῶν* mutavit, ut sensus evaderet, „quid mihi a vobis crimini datur?“ Sed praepositionem *πρὸς* cum substantivo *ἔγκλημα* coniunctam accusativum quoque recipere posse aliis locis demonstratur. Cf. Lys. XVI, 10 *μηδὲ πρὸς ἕνα μηδὲν ἔγκλημα γενέσθαι*. Hyper. II, 16 *οὔτ᾽ ἔγκλημά μοι πρὸς οὐδένα τῶν πολιτῶν γέγονεν*. Tradita igitur lectio tenenda est.

δικαίως ⟨κακῶς⟩ ἀκήκοα. Herwerden post *δικαίως* inseruit *κακῶς*, quod rectum mihi videtur. Verbum enim *ἀκούειν* cum adverbiis quidem *εὖ*, *καλῶς*, *κακῶς*, *φλαύρως* persaepe coniungitur, ut sensus evadat bene vel male audiendi, sed cum adverbio *δικαίως* vel similibus non ponitur. Dixerit quispiam verba quae antecedunt *οὕτως ἄνομον καὶ δεινὸν πρᾶγμα* (§ 22), quae a participio *ἀκηκοὼς* pendent, hic supplenda esse. Sed ab his verbis *ἀκήκοα* longius abest, quam ut haec explicatio probari possit. Quibus de causis Herwerdeni coniecturam accipio. *κακῶς* autem post *δικαίως* facile excidere potuisse nemo non intellegit. In eo quoque offendere non licet, quod duo adverbia iuxta posita sunt. *κακῶς ἀκούειν* enim, quod idem est atque *ὀνειδίζεσθαι*, una notio est facta, quae adverbiis accuratius definiri potest. Eadem coniunctio atque hic est in Dem. XXI, 134 *δικαίως κακῶς ἤκουες*. Quodsi Herwerden in undecima quoque oratione (§ 8) *κακῶς* post *δικαίως* addendum censet, ei assentiri non possum. Nam idem verbum pariter positum eodem librarii errore diversis locis excidisse mihi veri dissimile videtur esse. Equidem, cum excerptor orationem in epitomen cogeret, in decima oratione *κακῶς* iam excidisse opinor, qua de causa in undecima quoque hoc adverbium deest.

φήσαιτε. *φήσητε* in *φήσαιτε* mutandum est, quod particula *ἂν* optativum postulat. Formam *φήσαιτε* undecima quoque oratio (§ 8) habet.

κατεσκεύασται. Pro hoc verbo, quod traditum est, Brulart scripsit *κατεσκέδασται*, quod editores acceperunt omnes. Ad hanc mutationem eum adductum esse suspicor, quod haec verborum coniunctio *λόγον κατασκευάζειν* ei mira videbatur. Tamen similes locutiones minime desunt. Cf. Xen. Cyr. II, 4, 17 *πρόφασιν κατασκευάσαι*. Dem. XLV, 5, ubi cum *μηχανᾶσθαι* coniunctum est, *μηχανᾶται καὶ κατασκευάζει ταῦτα*, item § 20 *ἔστι δὲ τοῦτ' αὐτὸ τὸ δηλοῦν καὶ κατηγοροῦν, ὅτι πᾶν τὸ πρᾶγμα κατεσκευάκασιν.* His locis verbum *κατασκευάζειν* significationem habet inveniendi, fingendi. *λόγον κατασκευάζειν*, ipsa verba si spectas, significat „sermonem parare, quasi construere“, sicut aedificium construitur. Audax sane est imago et ponenda in enuntiatis poeticis, quibus scriptor huius orationis nonnullis locis utitur. Germanice enuntiatio fortasse transferri potest „ein Gerede aufbringen“ vel „in Umlauf bringen“, quod idem fere valet atque *λόγον κατασκεδαννύναι.* Brularti igitur mutationem reicio.

§ 24 *δωρειάν.* Contius *δῶρον* in *δωρεὰν* mutavit, quod plerique editores acceperunt excepto Thalheimio, qui *δωρειὰν* scripsit. Neutrum *δῶρον* falsum et vocem feminini generis necessariam esse ex formis feminimis *μεγάλην καὶ καλὴν ἐκείνην* apertum est. Habemus autem duplices formas *δωρειὰ* et *δωρεά.* Sine dubio forma *δωρειὰ* antiquior est, ex qua simplicior *δωρεὰ* exorta est. Vera dipthongus *ει*, quae ante vocales erat, quarto a. Chr. n. saeculo in simplicem vocalem *ε* transiit. Brevior forma *δωρεὰ* ex anno 268 in titulis Atticis praevalet[1]). Quare cum haec oratio anno 384 habita sit (cf. § 4), hoc loco *δωρειὰν* cum Thalheimio praeferendam censeo. Zakas *δῶρον*, quod libri habent, retinet et conicit *μέγα καὶ καλὸν τὴν δίκην ἐκείνην*, quod non probo. Non enim tota actio, sed iudicium tantum donum iudicum appellari potest. Verba vero sine ullo additamento ab iis, qui audiebant, intellecta esse mihi persuasum est. Neque in enuntiato *ἐν ᾗ* offendendum esse puto, quod Westermann in *ἐφ' ᾗ* mutavit, cum Francken scribat *ᾗ τίς.* Hoc quidem *ἐφ' ᾗ* elegantius est quam *ἐν ᾗ*, sed orationis scriptorem non optima Graecitate uti aliis quoque locis statuere possumus.

§ 25 (*καί*). Iure Reiske *καὶ* ante *λέγοντα* delevit. Nam ex sensu enuntiati elucet participia *ἀπιόντα* et *λέγοντα* syntactice non coniuncta, sed *λέγοντα* participio *ἀπιόντα* subiunctum esse.

εἴημεν. Hanc formam Hude haud recte in *εἶμεν* mutavit. In sermone Attico verborum, quae in *-μι* terminant, in numero plurali

---

[1]) cf. Meisterhans l. l. p. 40, 12.

generaliter vocalis η elidi solet, sed optativi εἴην formae εἴημεν et εἴητε in prosa oratione saepius usurpantur quam εἶμεν et εἶτε [1]. Apud Lysiam et Demosthenem, ut exempla afferam, formae εἶμεν et εἶτε omnino traditae non sunt. Sed forma εἴημεν apud Lysiam ter, apud Demosthenem quater, forma εἴητε apud Lysiam semel, apud Demosthenem ter invenitur.

ἐκείνην ... στρατείαν. Inter ἐκείνην et στρατείαν Frohberger inseruit articulum τήν, quem Thalheim accepit. Plerumque quidem substantivum cum pronominibus οὗτος, ὅδε, ἐκεῖνος coniunctum articulum recipit. Sed omittitur, si substantivum praedicative cum pronomine coniunctum est. Cf. Thuc. I, 98 πρώτη τε αὕτη πόλις ξυμμαχίς, quod Germanice est „dies war der erste verbündete Staat" [2]. Hoc quoque, de quo agimus, loco substantivum στρατείαν praedicative usurpatum est. Verba enim δυστυχεστάτην ἐκείνην στρατείαν intellegenda sunt „jenen als den unglücklichsten Feldzug". Cf. § 24 μεγάλην καὶ καλὴν ἐκείνην δωρειάν. Itaque articulus τὴν ponendus non est.

χρῆσθαι. Correctione Weidneri, qui χρῆσθαι in κεχρῆσθαι mutavit, opus non est. Ad hanc coniecturam eum adductum esse opinor, quod aoristum ἀποθανεῖν et praesens χρῆσθαι, quae inter se opponuntur, haud sane consentire putabat. Sed ne perfectum quidem κεχρῆσθαι aoristo ἀποθανεῖν aptum est. Si mutandum esset, ego potius scriberem χρήσασθαι. Sed ne hoc quidem necessarium est. Nam in eo, quod aoristum ἀποθανεῖν et praesens χρῆσθαι iuxta posita sunt, offendendum non est, quoniam haec coniunctio alibi quoque invenitur. Cf. Lys. XVIII, 27 ἀξιοῦμεν μὴ ... ἀπολέσαι, ἀλλὰ ... βοηθεῖν.

§ 26 *ἀκούσαντα ... κακῶς τὰ προσήκοντα*. In eo, quod a participio ἀκούσαντα et adverbium κακῶς et accusativus τὰ προσήκοντα pendet, nonnulli viri docti offenderunt. Frohberger adverbium κακῶς delevit, Rauch id post λέγοντι, Gebauer ante λέγοντι transposuit. Weidner vero et adverbium κακῶς et καὶ λέγοντι delevit. Quibus coniecturis opus non est. Enuntiatio παρὰ τοὺς νόμους non est coniungenda cum συγγνώμην ἔχετε, sed cum participiis ὑβρίζοντι καὶ λέγοντι. Cf. § 3 ποιεῖν καὶ λέγειν παρὰ τοὺς νόμους. Κακῶς ἀκούειν autem, ut iam supra (p. 36) dixi, una notio est facta ita, ut idem valeat atque ὀνειδίζεσθαι. Quam ob rem alio quoque adverbio accuratius definiri potest. Cf. Dem. XXI, 134 δικαίως κακῶς ἤκουες. Quae cum ita sint, in eo quoque offendere non licet, quod

[1] cf. K.-G. I, 2 p. 70 et 71.
[2] cf. K.-G. II, 1 p. 628, 6 Anm.

ab una notione κακῶς ἀκούειν accusativus τὰ προσήκοντα pendet. Nam verbum quoque ὀνειδίζεσθαι, quod eandem habet significationem, cum accusativo neutrius coniungitur. Cf. Soph. Oed. R. 1500 τοιαῦτ' ὀνειδιεῖσθε. κᾆτα τίς γαμεῖ;

μηδ' ὑβρίζοντί τε καὶ λέγοντι. Coniunctio enuntiatorum μὴ ... ἐλεεῖτε — καὶ ... συγγνώμην ἔχετε multis viris doctis offensioni erat. Thalheim et Hude post ἀκούσαντα adiecerunt τε, quod Bekker primus proposuit. Frohberger scripsit ἀκούσαντα μὲν ... ὑβρίζοντι δὲ καὶ ... Re vera μή, cum altera quoque pars sententiae negata sit, coniunctione καὶ continuari mirum est. Praeterea in eo offendo, quod hanc coniunctionem alterum καὶ sequitur, quod syntactice aliter usurpatum est (καὶ ὑβρίζοντι καὶ λέγοντι). Nam alterum καὶ duo sententiae membra, alterum duo verba coniungit. Itaque Scheibio assentior, qui secundum XI, 9 scripsit μηδ' ὑβρίζοντί τε καὶ λέγοντι. Hac enim sententia orator omnem misericordiam Theomnesti excludere vult.

μείζω, quod X exhibet, mendum librarii et in μείζων mutandum esse consentaneum est.

αἰσχρὰν αἰτίαν ἀκηκοότι; ὃς ... Libri hoc loco habent αἰσχρὰς αἰτίας ἀκηκοότος. Haec verba Reiske recte correxit in αἰσχρὰν αἰτίαν ἀκηκοότι; ὃς ... αἰσχρὰς αἰτίας ea de causa falsum est, quod de uno crimine parricidii agitur. Hoc librarii mendum eo explicandum esse mihi videtur, quod adverbium οὕτως accusativos praecedens ς terminatur. ἀκηκοότος, quod traditum est, ad patrem pertineret, quod plane ineptum. Itaque corrigendum est cum Reiskio ἀκηκοότι ὅς, quorum verborum ὃς sententiae, quae sequitur, attribuendum est.

§ 27 ἄλλους in καλοὺς mutare, id quod Dobree fecit, vel in μεγάλους, quod Markland proposuit, necesse non videtur. Nam ἄλλους bonum sensum habet, cum orator dicere velit patrem praeter pericula cum imperio coniuncta alia quoque subisse.

ὑμῶν, quod prima manus Palatini ex ἡμῶν correxit, rectum esse consentaneum est. Nam si ἡμῶν scribendum esset, simul cum patre pericula se subisse orator diceret, quod vix credibile est. Quae sententia undecima oratione (§ 9) confirmatur, ubi ὑμῶν est.

εὔθυναν. Pro forma εὐθύνην, quam libri habent, Scheibe scripsit εὔθυναν, quod in undecima quoque oratione (§ 9) traditum est. Forma εὐθύνη in Lys. XXV, 30, Aristot. rhet. 1411^b 20, Plut. mor. p. 40 C et 398 C, εὐθῦνα in Dem. I, 28 et XIX, 82 invenitur. Εὔθυνα secundum Theognostum[1]) recta est forma, quam solam Atticam et apud Lysiam, Demosthenem, Aristotelem, Plutarchum restituendam esse L. Dindorf[2]) putat. Formam vero εὐθῦνα falsam esse atque

[1]) in Cram. Anecd. Graec. II, p. 101, 6.
[2]) in thesauro.

εὐθύνη nisi apud posteriores scriptores admitti non posse censet. Quem secutus hoc loco cum Scheibio εὔθυναν scribendum arbitror.

§ 28 ⟨ταῦτ'⟩. Si nihil nisi τῷ εἰρηκότι legimus, aliquid desideramus, quo participium accuratius definiatur. Qua de causa Herwerden, quem Zakas secutus est, post εἰρηκότι adiecit κακῶς, quam ad coniecturam verbis quae sequuntur κακῶς ἀκηκοότος adductus videtur esse. Weidner pro εἰρηκότι scripsit ὑβρικότι. Frohberger vero ante εἰρηκότι inseruit τοιαῦτ', quod probaverunt Thalheim et Hude. Equidem pro τοιαῦτ' potius scribam ταῦτ', quod aliis quoque locis orator perfectum εἴρηκα cum accusativo ταῦτα coniungit. Cf. § 3 τὸν ταῦτ' εἰρηκότα. § 30 εἴρηκε ταῦτα. Ταῦτ' post τῷ facile excidere potuisse consentaneum est.

ἀνιαρότερον. Lectionem Laurentiani, qui ἀνιαρώτερον habet, falsam esse certum est. Nam α litteram ρ praecedens longum est, quod ex forma Ionica ἀνιηρὸς elucet. In libris posterioribus litterae ω et ο persaepe inter se mutantur.

(ἀνῃρῆσθαι). Hoc loco Brulart ex orat. XI, 10 post παίδων addidit ἀνῃρῆσθαι. Sed hoc additamento opus non est. Post παίδων ad sensum percipiendum aliquid supplendum esse ego quoque concedo, sed non novum aliquod verbum, sed τεθνάναι ex praecedenti sententiae parte (τεθνάναι μὲν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, αἰτίαν δ' ἔχειν ὑπὸ τῶν παίδων (scil. τεθνάναι), quod quidem ipsa in oratione ponendum non est. Brachylogia enim quae dicitur usus orator infinitivum τεθνάναι, qui post παίδων animo supplendus est, non iteravit. Quodsi quis dubitet, num ii, qui audiebant, novo infinitivo non addito verborum sententiam intellexerint, oratorem vocis sono et respiratione intelligentiam faciliorem reddere potuisse considerato. Quod vero Brulart undecimam orationem affert, ibi rem aliter se habere puto. Nam ibi (XI, 10 εἰ τεθνηκὼς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αἰτίαν ἔχοι ὑπὸ τῶν τέκνων ἀνῃρῆσθαι) τεθνάναι formam participii habet τεθνηκώς, qua de causa novus infinitivus necessarius est. Brevem illam quidem et propriam esse locutionem, qualis in prosa oratione rarius, in poesi saepius invenitur, ego quoque concedo, sed cum ea licentia congruit, qua saepius huius orationis scriptor utitur.

⟨ἱεροῖς⟩. Ex orat. XI, 10 Contius post ὑμετέροις addidit ἱεροῖς. Hoc additamento opus est, nam sine eo verba πρὸς τοῖς ὑμετέροις intellegi non possunt. Weidneri autem coniectura, qui scribendum proposuit τοῖς νεῴς τοῖς ὑμετέροις, mihi veri dissimilis videtur esse. Nam substantivum νεὼς apud oratores Atticos usitatum non est. Dativus vero pluralis νεῴς, quo hic opus esset, in litteris Graecis omnino non est. Quibus de causis Weidneri correctio refutanda est.

τοῖς. Articulus *τοῖς*, quem C omittit, deesse non potest. Verba enim *πρὸς τοῖς τῶν πολεμίων* opponuntur illis *πρὸς τοῖς ὑμετέροις ἱεροῖς*. Lectio *πρὸς τῶν πολεμίων* sensu careret.

§ 29 *νεανίαι*. In codicibus traditum est *ὅσῳ μείζους εἰσὶ καὶ νεανίαι τὰς ὄψεις*. Quod si severa ratione consideramus, rectum non videtur esse. Pro *νεανίαι* enim, quod coniunctione *καὶ* cum comparativo *μείζους* coniunctum est, comparativum modum potius desideramus. Qua de causa complures viri docti lectionem traditam mutaverunt. Hirschig correxit *νεανικώτεροι*, quod quidem adiectivum plerumque cum rebus coniungitur, sed ad personas quoque, quamvis rarius, spectat. Cf. Plat. Gorg. 509 A *ἢ σοῦ τις νεανικώτερος*. Frohberger scripsit *ὅσῳ μᾶλλόν εἰσι νεανίαι . . . τοσούτῳ μείζονος ὀργῆς . . .* Zakas *εἰσὶ καὶ* in *δοκοῦσι* mutavit, qua correctione *νεανίαι* substantivum fit, quocum adiectivum *μείζους* coniungendum est. Scheibe vero proposuit *⟨μᾶλλον⟩ νεανίαι*, quam ad coniecturam eo, quod sequitur, *μᾶλλον* commotus videtur esse. Equidem *μᾶλλον* ante *νεανίαι* necessarium non esse puto, quoniam haec notio e comparativo *μείζους* qui antecedit facile suppleri potest, quam negligentiam in nostra quoque lingua admitti posse censeo. Quae constructio cum hic minus dura est, quod *νεανίαι* a dativo *ὅσῳ*, quo comparativus efficitur, interposito verbo *εἰσὶ* longius remotum est, tum scriptoris sermoni, qui aliis quoque locis elegantia caret, bene convenit.

τοσούτῳ. Lectio Laurentiani, qui *τοσούτω* tradidit, demonstrare mihi videtur non *τοσοῦτο*, quod X habet, sed *τοσούτῳ* scribendum esse. Quod confirmatur dativo *ὅσῳ*, cui *τοσούτῳ* congruit. Num *τοσοῦτο μᾶλλον*, quod Hude accepit, omnino in litteris Graecis inveniatur, valde dubito.

οὐκ ⟨εὖ⟩ ἔχουσιν. Libri hoc loco habent *τὰς δὲ ψυχὰς οὐκ ἔχουσιν*. Hic aliquid excidisse perspicuum est, cum verba tradita sensum omnino non habeant. Complures viri docti lacunam resarcire conati sunt. Rauch coniecit *οὐκ ἔχουσιν οὕτως*, Reiske *ἴσας οὐκ ἔχουσιν* vel *γυναικῶν ἔχουσιν*. Westermann scripsit *οὐκ ἰσχύουσιν*, Cobet correxit *ψυχὰς δ' οὐκ ἔχουσιν*, Zakas legendum esse putat *ταῖς δὲ ψυχαῖς οὐκ ἀγαθοί εἰσιν*, quam coniecturam audaciorem puto, quam ut accipi possit. Equidem Emperium sequar, qui mutavit *οὐκ ⟨εὖ⟩ ἔχουσιν*, quod Frohberger, Thalheim, Hude, Gernet probaverunt. Haec enim elocutio *τὰς ψυχὰς οὐκ εὖ ἔχειν* apud Xenophontem quoque invenitur, scil. Cyneg. 12, 5 *ἀεὶ γὰρ ἔστι τοῖς τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς εὖ ἔχουσιν . . .* Cyrop. III 3, 9 *εὖ μὲν εἶχον τὰ σώματα οἱ στρατιῶται, εὖ δὲ τὰς ψυχάς*. Adverbium *εὖ* ante *ἔχουσιν* facile excidere poterat, cum librarius ab altero *ε* ad alterum aberraverit.

§ 30 *τρέψεσθαι*. *τρέπεσθαι* Markland mutavit in *τρέψεσθαι*. Atque tempus futurum hic multo aptius est quam praesens. Nam de exceptione agitur, quam reus post orationem accusatoris proferet. Etiam in orat. XI, 10 tempus futurum est: *ἐρεῖ δέ, ὡς* ...

οὐδεμίαν. Libri habent *οὐδεμιᾷ*. Hanc lectionem Reiske defendere studet explicans: „Bene habet *οὐδεμιᾷ* nulli irae, h. e. nulli iniuriae per iracundiam oblatae, quacumque tandem e causa exorta fuerit illa iracundia." Sed hoc verisimile esse non puto. *οὐδεμιᾷ* cum Brularto in *οὐδεμίαν* corrigendum esse ex orat. XI, 11 mihi apparere videtur.

ᾔδειν. Hude pro *ᾔδειν*, quod traditum est, *ᾔδη* scripsit. Quae quidem antiquior forma est, quam poetae tragici, Aristophanes, Thucydides ac Plato ponunt. Oratores vero formam *ᾔδειν* scribunt[1]. Quare equidem Hudii coniecturam non probo. Nihil nisi *ι* subscriptum excidisse arbitror, ut scribendum sit *ᾔδειν*.

ἀποβαλοῦσι. Hanc formam Cobet pro *ἀποβάλλουσι* scripsit, quod rectum puto. Tempus aoristum ea de causa aptius est, quod nisi scelere commisso venia dari non potest. Accedit, quod in antecedenti quoque enuntiato aoristum tempus (*ἰδόντας*) exstat, quippe cui haec sententia congruat.

§ 31 *τούτου*. Hic librarius codicis Palatini (X^s) suum textum correxit et supra versum adiecit *τούτου*. Hoc additamentum verisimillimum videtur. Nam iuxta comparativum semper id, quocum aliquid comparatur, postulamus, etiamsi id vel sine pronomine *τούτου* hoc loco facile intellegitur.

⟨*μέν*⟩. Scheibe post *διώκω* interposuit *μέν*, quod rectum esse opinor. Nam si duae notiones inter se opponuntur, alteri particula *μέν*, alteri *δὲ* addi solet. *μὲν* illud quidem deesse potest, si oppositio debilior est[2], sed huius orationis scriptor ceteris quoque locis particulae *δὲ* particulam *μὲν* antecedentem facit. In undecima quoque oratione (§ 11) *μὲν* positum est.

B. Undecima oratio critice illustratur.

§ 1 *ἔφασκεν*. Recte Taylor *ἔφασκον*, quod X habet, in *ἔφασκεν* mutavit. Hanc enim formam ad reum esse referendam ex antecedenti oratione, ubi item est *ἔφασκεν* (§ 1), satis clare elucet.

(*δῆλον*). Hoc loco excerptorem mirum in modum tractationis partem cum praefatione coniunxisse iam supra (p. 13) dixi. Qua de

---

[1] cf. K.-G. I, 2 p. 241, 5.
[2] cf. K.-G. II, 2 p. 232 sq.

causa lectionem Laurentiani, qui post *πεποίηκα* habet *δῆλον*, quod recentiores editores ut Hude et Gernet acceperunt, probare non possum. Ex praecedentibus quidem verbis *συνοίδασιν* et *μαρτυροῦσι δῆλον* vel *ἀποδείξω* vel aliud simile, ut ait recte Markland, animo supplendum est, sed brachylogia quae dicitur usus undecimae scriptor hanc notionem novo verbo non expressit. Stephani quoque coniecturam falsam esse, qui *δὲ* post *ὅτι* delens sententiam *ὅτι οὐ πεποίηκα* a verbo *μαρτυροῦσι* pendentem facit, recte exposuit idem Markland: „Iudices enim, quos appellat et ad quos provocat orator, non potuerunt testari eum non occidisse patrem suum: sed testari potuerunt se audivisse Theomnestum hoc illi obicientem: quam ob rem eos appellat, et accusationem postea refutat."

ἐξ οὗ. In Laurentiano solo pro *ἐξ οὗ*, quod Palatinus habet, scriptum videmus *ἀφ᾽οὗ*. Hanc autem lectionem falsam esse ex decima oratione (§ 4), ubi est *ἐξ ὅτου*, cognoscimus.

§ 2 *ᾔδειν.* De formis *ᾔδη* et *ᾔδειν* iam supra (p. 42) disputavi.

ἦν. Cur Hude *ἦν*, quod in libris est, in *ᾗ* mutaverit, equidem non intellego, quoniam utraque forma est in usu[1]).

πάντα λαβών. Haec verba in Laurentiano desunt, sed, cum in Palatino tradita sint, ea semper in hac oratione exstitisse certum est. His verbis excerptor originalem sententiam *ἅπαντα παρέλαβε* (§ 5) reddidit.

§ 3 *φῇ.* Forma *φή* (X), quae idem est atque *φησί* vel *ὥς*, falsa et in *φῇ* corrigenda est, quod a coniunctione *ἐὰν* pendet. Verbum *εἴπῃ* ab editoribus quibusdam secundum orat. X, 6 scriptum mihi videtur esse, sed excerptor infra quoque (§ 5) forma *φῇ* usus est. Contius post *φῇ* inseruit *τινα* et Cobet scripsit *τίς* ⟨*τιν᾽*⟩ *εἴπῃ*. Sed pronominis adiectione opus non est. Nam scriptor in sequentibus quoque exemplis indefiniti pronominis accusativum non posuit.

ὁπόσοι, quod Stephanus pro *ὁποῖοι* codicum scripsit, rectum, quoniam pronomini *ὅσοι* quod sequitur respondet.

τουτονί. Qua de causa recentiores editores, ut Thalheim, Hude, Gernet Bekkerum secuti *τοῦτον* pro *τουτονὶ* librorum scripserint, intellegere non possum. Eodem enim iure in § 1 *τουτὶ* in *τοῦτο* mutare possunt. Ceterum Bekker in editione, quantum equidem vidi, *τουτονὶ* scripsit.

§ 4 *καλέσῃ.* Herrmanno assentior, qui codicum lectionem *καλέσῃ* servat et Marklandi coniecturam refutat, qui legendum putat *καλῇ σε*. Undecimae enim scriptor exempla, quae in antecedenti oratione ad ipsum Theomnestum pertinent, generaliter attulit, quod ex sequentibus

---

[1]) cf. Veitch, Greek verbs, p. 225 „imp. I pers. *ἦν* . . . and *ᾗ* . . ."

verbis elucet, ubi item atque hic certum pronomen deest. Verbis demum *ὁμοίως δ' ἂν καὶ τῶν ἕνδεκα γενόμενος* . . . (§ 5) ad reum ipsum se convertit.

τύπτειν φῇ. In Palatino traditum est *τύπτοι*, in Laurentiano *τύπτη* (pro *τύπτῃ*). Sed utraque forma inepta est, quoniam hic non de factis ipsis, sed de vocabulis agitur, quae aliquis de factis alterius pronuntiavit. Pro forma igitur *τύπτῃ* dicendi aliquod verbum cum infinitivo *τύπτειν* coniunctum exspectamus, quod verbis *ἐὰν μὲν . . . καλέσῃ* opponatur. Qua de causa Emperium sequar, qui scripsit *τύπτειν φῇ*. Iam Stephanus voluerat *τύπτειν εἴπῃ* vel *τύψαι λέγῃ*, sed equidem *φῇ*, quod facilius excidere poterat, praeferam. Neque infinitivus aoristi *τύψαι* hic rectus est. Nam in decima oratione (§ 8) est imperfectum *ἔτυπτες*, quocum infinitivus praesentis *τύπτειν* congruit. Marklandi quoque et Taylori correctiones refutandae sunt, qui post infinitivum *σε* inseruerunt. Excerptorem enim in his exemplis certa pronomina non posuisse iam supra (*καλέσῃ*) dixi.

§ 5 *ἐάν τις εἴπῃ.* Libri hoc loco habent *εἴ τις εἴπῃ*, sed hoc falsum est, quod *εἰ* cum coniunctivo coniungi non potest. Quam ob rem plurimi editores secundum orat. X, 9 scripserunt *εἰ . . . εἴποι*, sed ego Herrmannum sequor, qui *ἐὰν . . . εἴπῃ* legendum proposuit, quod ceteris quoque locis excerptor exemplaris verba *εἰ . . . εἴποι* in *ἐὰν . . . εἴπῃ* mutavit.

ἐξέδυέ τινος. Hic locus satis corruptus est, nam tradita verba *ἔξω θέμενος* sensum non habent. Pro his verbis formam verbi *ἐκδύειν* vel *ἐκδύεσθαι* exspectamus. Itaque Markland pro *ἔξω θέμενος* scripsit *ἐκδεδυμένος εἴη*, quam coniecturam probare non possum. Nam cum in optativo offendo, qui cum indicativo *ὠνόμαζεν* paulum consentiat, tum quod in hac enuntiatione ab *ὅτι* incipiente, quae participium *τὸν ἀπαγόμενον* sequitur, quasi subiectum potius eum, qui abducitur, quam eum, qui abducit, exspectamus. Quibus de causis Emperii correctionem potius accipiam, qui *ἔξω θέμενος* in *ἐξέδυέ τινος* mutavit. Mutatio quidem subiecti elegans non est, sed eo explicatur, quod excerptor exemplaris verba *εἴ τις ἀπάγοι τινὰ* participio *τὸν ἀπαγόμενον* reddidit. Herrmannum autem, qui excerptorem indefiniti pronominis genetivum *τινος* vix positurum fuisse putat, moneo de § 3, ubi est *ὅσοι ἀνδροφόνοι τινός*. Eiusdem viri coniectura, qui *ὅτι* in *ὅ* et *ἔξω θέμενος* in *ἐκδεδυμένος* mutavit atque verba *εἰ μὴ* post participium *ἀπαγόμενον* transposuit, mihi nimis audax videtur esse.

§ 6 *οὐδ' εἰ.* Lectionem Palatini, qui habet *εἰ μή*, falsam esse ex praecedentibus verbis *οὐκ ἂν ἀπεδέχου* apparet, quae hic quoque cogitanda sunt. Negatio igitur non ad sententiam condicionalem, sed ad primariam pertinet. Qua de causa Laurentiani lectio accipienda

est, ubi exstat *οὐδ' εἰ,* quae confirmatur decima oratione (§ 10), ubi item sententia congruens a verbis *οὐδ' εἰ* incipit.

ἐὰν μέν τις σὲ εἴπῃ. In Palatino est *μή τίς γε*, sed *μὴ* in *μὲν* mutandum esse, quod Laurentianus quoque habet, ex sequentibus verbis *ἐὰν δ' αὐτὸς εἴπῃς*, quae his verbis opponuntur, satis clare elucet. Propter hanc ipsam sententiarum comparationem particula *γε* quoque, quam libri habent, in pronomen *σὲ* corrigenda est. Accedit, quod in antecedenti quoque oratione hoc pronomen invenitur. Cf. § 13 *ὅταν μὲν δέῃ σε.*

τιμωρεῖν. Baiter et Sauppe secundum orat. X, 13 *τιμωρεῖν* in *τιμωρεῖσθαι* mutaverunt, quod editores acceperunt. Sed hac mutatione opus non est. Medii quidem forma *τιμωρεῖσθαι* multo saepius usurpatur quam *τιμωρεῖν,* sed hoc quoque interdum significationem habet ulciscendi vel puniendi. Cf. Lys. XIII, 41, 42; Soph. Oed. R. 107, 140; Eurip. Or. 433. Excerptorem vero consulto mutavisse verisimile est, quoniam haud raro pro exemplaris verbis alia, quae eundem habent sensum, scripsit.

ἀξιοῦν. ἄξιον, quod codices habent, ea de causa falsum est, quod pro hoc adiectivo verbi infinitivum exspectamus, qui infinitivis qui antecedunt *ἐκλαμβάνειν* et *τιμωρεῖν* conveniat. Itaque Taylor recte correxit *ἀξιοῦν*, quod decimae orationis formae *ἀξιοῖς* ab *εἰ* pendenti (§ 13) respondet.

§ 7 (*ἀκοῦσαι*). Baiter et Sauppe post *κακὸν* secundum orat. X, 21 addiderunt *ἀκοῦσαι*, quod plerique editores probaverunt. Sed hoc verbum cum in decima quoque oratione coniectura restitutum est, quoniam codicum *ἀκούσαντα* in *ἀκοῦσαί τινα* mutabatur, tum ad sensum intellegendum non postulatur, dummodo *κακὸν* significantius dictum esse putes. Itaque Herrmannum secutus hoc verbum non adiciam.

ἐγὼ οὖν. Markland, ut hiatum tolleret, ex orat. X, 21 *γοῦν* pro *οὖν* scripsit. Sed cum undecimae scriptor aliis quoque locis hiatum non severe vitaverit, hic quoque traditam lectionem retineam. Cf. § 2 *φαίνομαι οὖν, ὀλιγαρχία ἦν* etc.

δεξαίμην ⟨ἄν⟩. Markland ex orat. X, 21 post *δεξαίμην* addidit *ἄν*, quod rectum puto. Hac enim particula non addita sententia optativa evadit, quae inepta est. Nam orator ne scutum quidem se abiecisse dici per se vult, sed, si alterum eligendum est, hoc vocabulo exprobrari mavult quam patrem interfecisse dici. Qua de causa particula *ἄν* opus est.

Sed post *πάσας* adicere *τὰς ἀσπίδας,* id quod Contius et Auger legendum proposuerunt, necesse non est, quoniam ex verbis quae

ipsa antecedunt *τὴν ἀσπίδα*, quod substantivum post *πάσας* supplendum sit, evidenter elucet.

Infinitivus quoque *ἔχειν*, quem Laurentiani librarius post *πατέρα*, Scheibe autem secundum X, 21 post *γνώμην* addidit, deesse potest, quo addito nihil amplius efficitur quam ut *γνώμην ἔχειν* cum elocutione *πάσας ἀποβεβληκέναι*, cui opponitur, melius consentiat.

καίτοι γε. Contius pro *καί γε* codicum recte scripsit *καίτοι γε*. Particula enim *καίτοι*, quomodo haec sententia cum antecedenti cohaereat, melius exprimitur.

ὡς. Haud recte Cobet secundum orat. X, 22 *ὡς* in *ὅ* mutavit. Nam excerptorem hic alia constructione ac decimae scriptorem usum esse iam supra (p. 35) exposui.

§ 8 *δικαίως*. De coniectura Herwerdeni, qui et in decima (§ 23) et in hac oratione post *δικαίως* adiecit *κακῶς*, iam supra (p. 36) egi.

βελτίονος ὄντος. Haec librorum verba Sluiter secundum X, 23, ubi est *ἀλλ' ὅτι βελτίων καὶ ἐκ βελτιόνων ὁ φεύγων ἐμοῦ*, in *βελτίων οὗτος* mutavit, quod rectum non puto. Excerptor enim, ut alibi quoque saepius, alia constructione grammatica usus est ac decimae scriptor. Genetivus absolutus ab *ὡς* incipiens in figura quae *ὑποφορὰ* dicitur alibi quoque invenitur. Cf. XXX, 26 *πότερον ὡς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ . . . παραγεγενημένου;*

σώσαντι. Ante hoc participium, quod ad certam personam pertinet, Scheibe secundum X, 23 articulum *τῷ* addidit, quem necessarium non puto. Nam in sequenti quoque paragrapho participium *ἀκούοντα*, quod item ad reum spectat, articulo caret.

§ 9 *κακῶς ἀκούοντα τὰ προσήκοντα*. Herwerden adverbium *κακῶς* delevit. Sed de hoc loco idem dicendum est ac de X, 26 (vide supra p. 38).

μηδ'. De coniectura Baiteri, qui secundum X, 26 *καὶ* pro *μηδ'* scripsit, vide supra (p. 39), ubi de X, 26 disputavi.

πολλοὺς . . . κινδύνους. In Palatino traditum est *πολλὰς . . . κεκινδύνευκε*, quod falsum esse consentaneum est. Nam adiectivum solum figurae etymologicae constructione cum verbo coniunctum neutrius generis esse necesse est. Forma igitur *πολλὰ* hic recta esset. Sed *πολλὰ* in *πολλὰς* mutatum esse veri dissimile est. Quam ob rem secundum X, 27 *πολλοὺς* pro *πολλὰς* scribendum et cum Tayloro pone *ὑμῶν* substantivum *κινδύνους* addendum est. *κινδύνους* ante *κεκινδύνευκε* excidisse facile intellegitur, atque *πολλοὺς* in *πολλὰς* corruptum esse mihi videtur, quod *πολλὰς . . . στρατηγίας* antecedebat.

ἐπ' ὀλιγαρχίας. Baiter pro *ὑπ' ὀλιγαρχίας*, quod in Palatino est, scripsit *ἐπ' ὀλιγαρχίας*, quod rectum esse arbitror. Nam hoc enuntiatum cum X, 27, ubi est *ἐν ὀλιγαρχίᾳ*, melius congruit. Herrmannum

vero, quod excerptorem verba *ὑπὸ τῶν τριάκ. ἀπέθν.* (XI, 2) hic imitando exprimere voluisse ratus *ὑπ' ὀλιγαρχίας* retinet, recte non fecisse censeo. Nam substantivum *ὀλιγαρχία*, quod paucorum dominationem significat, ad significandos viros, qui dominationem obtinent, usurpari posse non arbitror, quoniam huius usus exempla nulla inveni.

§ 10 *εἰ.* Scheibe ex orat. X, 28 ante *εἰ* adiecit *ἤ*. Sed hac particula opus non est, quoniam sententia ab *εἰ* incipiens pronomen *τούτου* accuratius interpretatur[1]). Cf. Lys. XV, 3 *τί ... δεινότερον πρᾶγμα τούτου ... γένοιτο, εἰ ...*

§ 11 *δίς.* Herwerden ex X, 30 post *δὶς* adiecit *ἤδη*, quod probare non possum. Nam undecimae scriptor hanc particulam, quae supervacanea sit, consulto omisit.

ἰδόντας. ἰδιώτας, quod in libris est, sensum non exhibet. Itaque Contius recte secundum X, 30 correxit *ἰδόντας*, cui participio verba quae sequuntur *τοῖς ἀποβαλοῦσι* opponuntur.

ἀποβαλοῦσι. De Cobeti coniectura, qui *ἀποβαλοῦσι* pro *ἀποβάλλουσι* scripsit, vide supra (p. 42), ubi de X, 30 disputavi.

§ 12 *κακηγορίας.* Palatinus habet *κατηγορίας*, quod quidem mendum librarius ipse superscripto *κ* correxit. *κακηγορίας,* quod decima oratione (§ 31) confirmatur, rectam lectionem esse consentaneum est.

Caput tertium.

De causis litis et de argumento partibusque decimae orationis.

A. Theomnestus quidam civis Atheniensis in proelio aliquo belli Corinthiaci scutum abiecerat[2]), quod ignavi hominis esse putabatur et infamiam publicam efficiebat[3]). Qui tale scelus commiserat, in contione dicere non licebat[4]). Atqui Theomnestus nonnullis annis intermissis contionari ausus erat. Quam ob rem Lysitheus quidam eum apud plebem accusaverat[5]), sed iudices clementia permoti, quod multi Athenienses illo proelio ignavos se praebuissent[6]), Theomnestum

---

[1]) cf. Gebauer, l. l. p. 299.
[2]) cf. X, 1 *τὰ ὅπλα ἀποβεβληκότα.*
[3]) cf. Aesch. III, 176.
[4]) X, 1 *οὐκ ἐξὸν αὐτῷ δημηγορεῖν.*
[5]) X, 1 *Λυσίθεος Θεόμνηστον εἰσήγγελλε.*
[6]) Lys. XVI, 15.

absolverant (X, 22 et 24). Qua in lite Lysitheus Dionysium quendam et huius, de qua verba facimus, orationis produxerat oratorem, qui testes essent ignaviae Theomnesti. Theomnestus vero, cum absolutus esset, Dionysium calumniae accusaverat et, ut damnaretur, effecerat (X, 24). Sed in hac actione Theomnestus ira inflammatus, ut alterius testis fidem infamaret, hunc aetate trigintavirorum ipsius patrem necavisse contenderat (X, 1). Qua de causa huius orationis orator, postquam arbiter rem ad concordiam adducere frustra conatus est (X, 6), Theomnestum maledicti accusavit.

B. Quoniam de litis causis satis disputavimus, ad orationis argumentationem ipsam transeamus.

Exordio orationis (1—3), qua de causa animum induxerit, ut hanc actionem adversario intenderet, orator dicit. Postquam testibus sibi opus non esse breviter demonstravit, quod multi ex iudicibus Theomnesti maledictum ipsi audiverint, se pietate patris, qui de urbe optime meritus sit, ad accusandum Theomnestum permotum esse exponit. Deinde (§§ 4 et 5), quare tunc temporis fieri non potuerit, ut tantum scelus committeret, explicat. Cum pater a trigintaviris necaretur, se tredecim annos natum neque de paucorum dominatione certiorem se esse factum neque patrem adiuvare potuisse. At patrem mori sua minime interfuisse, quod Pantaleon frater maior tutor institutus ipsum fratresque patrimoniis privaverit. Sequentibus paragraphis (6—20) Theomnestum, quamquam vocabulo vetito ἀνδροφόνος usus non sit, tamen in culpa esse compluribus exemplis uberius demonstrat, quod non verba, sed legis voluntas consideranda sit. Ergo τὸν πατέρα ἀπεκτονέναι et ἀνδροφόνον εἶναι idem esse, sicut nihil intersit, utrum aliquis dicat πατραλοίαν ἢ μητραλοίαν εἶναι an τὴν τεκοῦσαν ἢ τὸν φύσαντα τύπτειν, ῥῖψαι τὴν ἀσπίδα an ἀποβεβληκέναι, τὸν χιτωνίσκον ἐκδεδύσθαι an λωποδύτην εἶναι, παῖδα ἐξαγαγεῖν an ἀνδραποδιστὴν εἶναι, κτεῖναι an ἀνδροφόνον εἶναι. Theomnestum ipsum quoque Lysitheum maledicti accusavisse, quamquam hic non illud ἀποβεβληκέναι τὴν ἀσπίδα, quod dici lege vetitum sit, sed ῥῖψαι dixerit. Non verba, sed voluntatem legum respiciendam esse ex eo quoque apparere ostendit, quod antiquae leges saepe vocabula contineant, quae his temporibus non iam usitata sint. Proxima orationis parte (§ 21—29) primum se iniuria a Theomnesto parricidam appellatum esse iterum dicit et iudices iam antea in priore actione Theomnesto indulsisse admonet. Deinde reum misericordia et indulgentia iudicum dignum non esse explicat. Theomnestum enim ignavum et malum hominem se praebuisse, at semet ipsum et patrem suum optime de re publica meruisse. Et suo et patris honore, ut reus damnetur, dignum esse. Quarta argumentationis parte (§ 30),

quod Theomnestus fervore sui defendendi adductum illam vocem se pronuntiavisse dicat, hanc excusationem lege dari negat. Peroratione (§§ 31 et 32), quanti momenti sibi sit actio, iterum exponit atque iudices rogat, ut legis et iuris iurandi dati memores se patremque adiuvent, Theomnestum damnent.

Quibus rebus propositis orationem dividere possumus has in partes:

A. Exordium, quo, quibus causis ad actionem intendendam adductus sit, breviter exponit, ab initio usque ad tertiam paragraphum pertinet.

B. Argumentatio, qua Theomnestum in culpa esse demonstrat, est a quarta paragrapho usque ad tricesimam, dividitur vero in partes quattuor:

I. Propria argumentatio: Se patrem non interfecisse demonstrat (§§ 4 et 5).

II. Prima adversarii altercatio: Theomnestum, quamquam vocabulo vetito *ἀνδροφόνος* usus non sit, tamen in culpa esse exponit, quod legis voluntas, non verba respicienda sint (§ 6—20).

III. Accusationis amplificatio: Reum propter malos mores misericordia iudicum indignum esse ostendit (§ 21—29).

IV. Altera adversarii excusatio: Theomnestum, etiamsi ira inflammatus maledictum pronuntiaverit, tamen lege excusari non posse explicat (§ 30).

C. Peroratione, quae est a paragrapho una et tricesima usque ad tricesimam secundam, iudices orat, ut sibi patrique auxilientur et iustum faciant iudicium.

Caput quartum.
Quando et a quo decima oratio scripta sit.

A. Quid viri docti de hac oratione censuerint.

I. Francken[1]), Frohberger[2]), Jebb[3]) hanc orationem genuinam esse defendunt. Francken eam „ad optimas Lysiae referendam esse et habere colorem eundem saepe atque duodecimam (in Eratosthenem)“ ratus testem dat Cic. Brut. 16, 64 „in Lysia sunt saepe etiam lacerti, sic ut fieri nihil possit valentius“. Frohberger de hac oratione scribit:

[1]) Comm. Lys. p. 72 et 73.
[2]) Ausgew. Red. 1892, p. 151.
[3]) The Attic orators I², p. 292.

„Warum der Lexikograph Harpocration wiederholt bei Zitaten aus dieser Rede durch den Zusatz *εἰ γνήσιος ὁ λόγος* Zweifel an ihrer Echtheit ausgesprochen hat, ist nicht ersichtlich; im Gegenteil bekundet sie sich einerseits durch Schlichtheit des Ausdrucks, andrerseits aber auch durch markigen, wiederholt zu scharfen Ausfällen gegen Th. und auch gegen die Richter sich steigernden Ton, wie sie Cicero am Lysias rühmt, als unverfälscht lysianisch." Jebb nonnullas partes huius orationis (§§ 1—3; §§ 24—28) et imprimis perorationem (§§ 31, 32) Lysiae proprietati dicendi valde convenire putat. Blass quoque[1]) orationem Lysiae tribuere vult, etiamsi ea in re offendit, quod haec oratio uno loco cum oratione funebri Lysiae falso tributa[2]) consentit:

Epit. 73 *τί γὰρ ἂν τούτων ἀνιαρότερον γένοιτο ἢ τεκεῖν μὲν καὶ θρέψαι καὶ θάψαι τοὺς αὑτῶν, ἐν δὲ ... ὅσῳ γὰρ ... τοσούτῳ ...*

Cf. Lys. X, 28 *τί γὰρ ἂν τούτου ἀνιαρότερον γένοιτο αὐτῷ ἢ τεθνάναι μὲν ... αἰτίαν δ' ἔχειν ... ὅσῳ ... τοσούτῳ ...*[3])

Ceterum autem ethopoeiam quae dicitur Lysiae quam maxime propriam in hac oratione egregie elucere putat.

Horum, quos adhuc commemoravi, virorum doctorum sententias de colore Lysiaco huius orationis refutare hoc loco praetermittam. Ex ea enim huius libelli parte, qua Brunsii opinionem tractabo, hanc orationem a Lysiae consuetudine plane abhorrere evidenter elucebit. Sed prius, quid alii viri docti de hac oratione censuerint, quaeramus.

II. Scheibe[4]) Harpocrationi assentiri vult, cum in ea re, quam orator in peroratione (§ 31) commemorat, offendat. Hoc enim loco orator, ubi examine, quod *δοκιμασία* dicitur, probatus sit, se trigintaviros in Areopago accusavisse narrat (*ἐπειδὴ τάχιστα ἐδοκιμάσθην, ἐπεξῆλθον τοῖς τριάκοντα ἐν Ἀρείῳ πάγῳ*). Atqui orator, cum pater eius per trigintaviros necaretur, tredecim annos natus erat (§ 4). Ergo accusatio illa quinque demum annis post institui poterat, cum orator aetatem, qua probatio fieri solebat, i. e. annum duodevicesimum assecutus esset (anno a. Chr. n. 399). Sed iam quattuor annis ante trigintaviri Eleusine necati erant, et duo soli Eratosthenes ac Phido in urbe remanserant[5]). Ergo illa in paragrapho peccasse scriptorem atque in errore versari de rerum historia Scheibe arbitratur.

Hanc vero Scheibii argumentationem probare non possum, sed Blassio assentior, qui hanc difficultatem tollere studet, cum ab

---

[1]) Att. Ber. I², p. 605 sqq.

[2]) Qui viri de hac oratione scripserint, infra (p. 55, 3) afferam.

[3]) De his locis vide infra p. 56.

[4]) Neue Jahrb. für Philol. u. Pädag., Leipzig 1841, p. 365.

[5]) cf. Lys. XII, 54.

Eratosthene et Phidone, qui in urbe remanserant, rationem sceleris ab omnibus huius collegii magistratibus commissi posci potuisse dicit. In duodecima quoque oratione in Eratosthenem habita Lysias rem ita instituit, ut singulis hominibus ratio reddenda sit omnium scelerum, quae universi magistratus commiserunt[1]). Neque in vocabulo *τοῖς τριάκοντα*, cum de duobus viris agatur, offendere licet. Haec enim elocutio saepius eos significat, qui huic collegio trigintavirorum adscripti erant, etiamsí eorum numerus non erat triginta. In usurpando enim hoc vocabulo *οἱ τριάκοντα* numerum saepius neglectum esse apparet, ut exemplum afferam, ex Xen. Hell. II, 4, 24 *οἱ τριάκοντα ἀπῆλθον Ἐλευσῖνάδε,* ubi de viginti quinque viris agebatur. Idem elucet ex Lys. XII, 80 *μηδ' ἀποῦσι μὲν τοῖς τριάκοντα ἐπιβουλεύετε, παρόντας δ' ἀφῆτε.*

Simili modo atque haec elocutio *οἱ τριάκοντα*, ut exemplum afferam, verba *οἱ ἑπτά* usurpantur a poetis, quae eos duces Argivos significant, qui contra Thebas profecti sunt. Nempe in Euripidis fabula, quae inscribitur *Ἱκέτιδες,* semper septem heroes mortui et septem mortuorum ducum rogi commemorantur, quamquam Adrastus mortem effugit et Amphiaraus per rimam terrae evanuit. Cf. Eurip. Suppl. 12 *Κάδμου θανόντων ἑπτὰ γενναίων τέκνων.* ibid. 102/103 *τῶν κατθανόντων ἀμφὶ Καδμείας πύλας ἑπτὰ στρατηγῶν.* ibid. 1207 *κρύψον παρ' αὐτὰς ἑπτὰ πυρκαιὰς νεκρῶν.*

Quae omnia qui considerabit, non esse concedet, quod in enuntiato *ἐπεξῆλθον τοῖς τριάκοντα* (§ 31), etiamsi de duobus viris agitur, offendamus. Ergo sententiam Scheibii, qui hoc loco peccatum esse in rerum historia putat, iustam non esse videmus.

III. A. Hecker[2]) quoque, quin haec oratio sit spuria, dubium non esse putat. Absurdum censet trigintaviros quinto demum anno, postquam pater oratoris interfectus erat, huius criminis accusatos esse. Sed hoc eo excusatur, quod orator, cum pater eius necaretur, tredecim demum annos natus necdum sui iuris erat, quam ob rem scelere commisso statim actionem instituere ei non licebat. Duodeviginti demum annos natus, i. e. quinque annis post trigintaviros accusare potuit. Oratorem hac quidem accusatione quicquam perfecisse ego quoque nego, cum de hac re nihil dicat, sed ne ipsum quidem id exspectavisse opinor. Sola pietate patris, ut officium filii praestaret, ad hanc accusationem eum adductum esse puto.

Deinde Hecker aliam difficultatem demonstrat, quam re vera orationis paragraphus 31 habet, de qua iam supra disputavimus.

---

[1]) cf. Schön, Die Scheinargumente bei Lysias, Paderborn 1918, p. 47.

[2]) De oratione in Eratosthenem trigintavirum Lysiae falso tributa, Lugdun. Bat. 1847/48, p. 5, 1.

Orator enim examine, quod *δοκιμασία* dicitur, superato se trigintaviros in Areopago accusavisse dicit. Atqui adulescentibus Atheniensibus duobus annis probationem illam sequentibus, quibus extra urbem Athenas rebus militaribus excolebantur (cf. Schol. Aeschin. 18 p. 257 Schultz et 167 p. 311), litem habere non licuisse in Aristotelis re publica Atheniensium scriptum videmus. Cf. 42, 5 *φρουροῦσι δὲ τὰ δύο ἔτη ... καὶ ἀτελεῖς εἰσι πάντων· καὶ δίκην οὔτε διδόασιν οὔτε λαμβάνουσιν, ἵνα μὴ πρόφασις ᾖ τοῦ ἀπιέναι, πλὴν περὶ κλήρου καὶ ἐπικλήρου, κἄντινι κατὰ τὸ γένος ἱερωσύνη γένηται.*

Sandys [1]) ea aetate, qua haec oratio habita sit, causas intendere ephebos nondum vetitos fuisse et fortasse Aristotelis temporibus legem mutatam esse ratus hanc difficultatem tollere studet. Res ita se quidem habuisse potest, ut antiquioribus temporibus ephebis licentia causas agendi daretur, postea, cum ad officia militaria aliquamdiu vitanda actiones praetendebantur, ephebi causas agere vetarentur. Sed num ea aetate, qua haec oratio scripta sit (anno 384), hoc nondum vetitum fuerit, valde dubito. Certe iam temporibus Demosthenis, qui viginti demum annos natus tutoribus actionem intenderet (a. 364) [2]), ephebis litem habere non licebat. Ergo, si Sandysum sequeremur, annis 384—364 legem, quae ad excolendos ephebos pertinebat, mutatam esse censere cogeremur, quod vix credibile est. Verisimilius mihi videtur esse, quod Photiades [3]) censet. Qui Aristotelem privatas tantum causas, quae lege exciperentur, accurate attulisse atque ephebis, si de gravibus sceleribus agebatur, litem habere licuisse opinatur. Hoc quidem verisimile est lites hereditarias, multo etiam magis lites capitales habere ephebis licuisse.

Sed equidem difficultatem huius loci alio quoque modo explicari posse puto: Orator statim (nota *ἐπειδὴ τάχιστα!*), postquam probatione sui iuris factus erat, sed ad stipendia facienda Athenis nondum excesserat, apud archontem, qui cognomen *βασιλεύς* habet, trigintaviros patris necati accusavit (*ἀπογράφεσθαι φόνου δίκην*), id quod significat illud *ἐπεξῆλθον* [4]). Actio autem, quod orator extra Athenas stipendia

---

[1]) Aristotle's Institution of Athens, London 1912, p. 166 et 167.

[2]) De hac controversia mea quidem sententia recte indicavit Photiades (*Ἀττικὸν δίκαιον, ἐν Ἀθήναις* 1926, p. 20—24). Demosthenem a duodevicesimo quidem anno a tutoribus rationem exegisse, sed viginti demum annos natum eos in ius vocavisse firmis argumentis demonstravit. Praeterea actionem, quam Demosthenes tutoribus intendit, non fuisse *δίκην κλήρου ἢ ἐπικλήρου*, sed *δίκην ἐπιτροπῆς* recte exposuit.

[3]) *Ἀττικὸν δίκαιον, ἐν Ἀθήναις* 1926, p. 14, 3.

[4]) Verbum *ἐπεξέρχεσθαι* proprio sensu usurpatur de exercitu, qui ex urbe contra hostes proficiscitur. Cf. Thuc. VI, 97 *ὡς οὐκ ἐπεξῄεσαν αὐτοῖς.* Metaphorice usurpatum vocabulum est forense ac significationem habet

facere cogebatur, differri poterat. Lites enim, si altera pars aegrotabat vel publice aberat, prorogari potuisse apud oratores scriptum videmus. Cf. [Dem.] LVIII, 43 *τὸν μὲν Δημοσθένην τις ὑπωμόσατο καλουμένης τῆς γραφῆς ὡς νοσοῦντα περιόντα καὶ λοιδορούμενον Αἰσχίνῃ.* Dem. XLVIII, 24 *καὶ συνεβεβήκει ... αὕτη καλλίστη ἀναβολὴ δημοσίᾳ τούτου ἀποδημοῦντος στρατευομένου* [1]). Orator autem ea de causa iam tum trigintaviros accusavisse mihi videtur, quod quam primum poterat officium filii praestare volebat. Nam secundum legem [2]) filii erat eum, qui patrem eius necaverat, in ius vocare. Num quidem accusatione quicquam perfecerit, ut iam supra dixi, valde dubito, cum de hac re in oratione nihil commemoret. Hunc igitur locum cum explicaverim, ad diiudicandam, de qua agimus, quaestionem nihil conferre puto.

IV. Novas ad solvendam nostram quaestionem rationes attulit Konrad Herrmann in ea commentatione, quae inscribitur „Zur Echtheitsfrage von Lysias' X. Rede ...".

Prima commentationis parte similes quasdam figuras et verba confert, quae et in decima oratione et in aliis orationibus spuriis vel in dubitationem vocatis (XXIV, XIV, XXX, VI) inveniuntur. Sed harum orationum consensus non tantus est, ut de uno auctore cogitandum sit, atque has similitudines ad diiudicandam controversiam haud multum valere Herrmann ipse concedit. Quod clarius ut demonstrem, ad nonnullos, quos Herrmann confert, locos similes elocutiones e genuinis Lysiae orationibus promptas affero.

XXIV, 2 *ἕνεκα χρημάτων με συκοφαντεῖ*
X, 5 *χρημάτων ἕνεκα ἐπεβούλευσα*
cf. I, 4 *χρημάτων ἕνεκα ἔπραξα ταῦτα*

XIV, 11 *εἰ ἐξέσται ὅτι ἄν τις βούληται ποιεῖν*
X, 3 *ἐξαίρετόν ἐστι καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν ... ὅτι ἂν βούληται*
cf. XV, 3 *τολμήσει ... ἱκετεύειν τοὺς δικαστὰς ὅτι ἂν βούληται πραχθῆναι*

---

accusandi. Plerumque cum dativo personae coniungitur, ut hoc quoque loco, rarius autem similiter ac verbum *διώκειν*, quod idem fere valet, accusativum recipit. Cf. XXXI, 18 *οἳ νῦν αὐτὸν ... οὐχ οἷοί τέ εἰσιν ἐπεξελθεῖν.* Participium *ἐπεξιὼν* accusatorem significans in lege invenitur, quae est in [Dem.] XLIII, 71 *ὀφειλέτω ... τῷ ἐπεξιόντι ἑκατὸν δραχμάς.*

[1]) cf. Lipsius, l. l. p. 901 et 902.

[2]) Si civis Atheniensis ab alio necatus erat, homicidam accusare propinquorum esse novimus. Cf. [Dem.] XLIII, 57 *Προειπεῖν τῷ κτείναντι ἐν ἀγορᾷ ἐντὸς ἀνεψιότητος, συνδιώκειν δὲ καὶ ἀνεψιῶν παῖδας καὶ γαμβροὺς καὶ φράτορας.*

XIV, 47 *καὶ τούτων μεμνημένοι*
X, 32 *ὧν μεμνημένοι*
cf. III, 47 *ὧν ὑμεῖς μεμνημένοι*

XXX, 7 *ἐὰν ἐπιχειρῇ λέγειν ἅπερ ἐν τῇ βουλῇ*
X, 6 *ἐρεῖ δὲ . . . ἅπερ ἐτόλμα λέγειν καὶ πρὸς . . .*
cf. XXII, 11 *ἴσως δ' ἐροῦσιν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ βουλῇ*

Praeterea Herrmann ex octava et nona Lysiae orationibus, quas spurias esse verisimillimum est, complures locos deprompsit, quos cum decima oratione comparat. Sed harum similitudinum nonnullae mihi satis leves videntur esse, cum in aliis quoque Lysiae orationibus eadem inveniantur.

IX, 6 *τοῦ νόμου ἀπαγορεύοντος*
X, 6 *τὸν γὰρ νόμον ἀπαγορεύειν*
cf. XXII, 7 *ὁ δὲ νόμος ἀπαγορεύων*

IX, 14 *διὰ τὴν ἡλικίαν ἐσχόλαζον*
X, 4 *ταύτην δ' ἔχων τὴν ἡλικίαν οὔτε . . . ἐδυνάμην βοηθῆσαι*
cf. VII, 29 *οὐδ' ἡλικίαν ἔχων εἰδέναι περὶ τῶν τοιούτων*

IX, 21 *ἀποδραίην ἄν* — X, 17 *δρασκάζειν ὃ νῦν ἀποδιδράσκειν ὀνομάζομεν*
cf. XVI, 17 *ἐκ δὲ τῶν κινδύνων ἀποδιδράσκουσι*

Comparatio *πότερον — ἀλλά* (VIII, 18; X, 23) etiam invenitur in XII, 83 et XXXI, 24 [1]). *μὲν* solitarium quoque quod dicitur (VIII, 20; X, 15) apud Lysiam est in usu. Cf. I, 35; VII, 39 etc. [2]). Pronomina vero particula *περ* confirmata (VIII, 9; X, 6, 10 etc.) usui Lysiaco aptissima sunt. Cf. I, 1 *ἥνπερ*, I, 27 *ὧνπερ*, I, 32 *αἷσπερ*, I, 39 *ὅπερ*. Ne adiectivo quidem *ἀνιαρός* (VIII, 2; X, 28) quicquam demonstratur, nam in aliis quoque Lysiae orationibus invenitur: (II, 73) *ἀνιαρότερον*; XXV, 20 *ἀνιαρότατα*; frgm. 233[b] *ἀνιαρά*. Hoc vocabulum poeticum, quod Herrmann vult, appellari vix potest, quod apud Herodotum

---

[1]) cf. F. A. Müller, l. l. p. 13.
[2]) cf. F. A. Müller, l. l. p. 5.

quoque (III, 108), Xenophontem (Cyrop. I, 4, 14; VIII, 3, 42), Platonem (saepissime), Demosthenem (XVIII, 291; XL, 1) scriptum videmus. Sed ut vocabulum *σκαιὸς* ac verbum *ἀκούω* cum accusativo coniunctum et in octava et in decima oratione usurpentur, mihi quoque satis mirum videtur esse. De adiectivo *σκαιὸς* infra (p. 73) accuratius disputabo. Verbum *ἀκούω* cum accusativo coniunctum, quod Germanice est „etwas zu hören bekommen", apud Homerum, Hesiodum, Alcaeum, Sophoclem, Euripidem, Aristophanem, Xenophontem usurpatur. Cf. Il. VI, 524 *ὅθ' ὑπὲρ σέθεν αἴσχε' ἀκούω πρὸς Τρώων*. Hes. op. 721, ubi verbo *εἰπεῖν* opponitur, *εἰ δὲ κακὸν εἴποις, τάχα καὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις*. Alcae. 134 *αἴ κ' εἴπῃς, τὰ θέλεις, ⟨αὖτις⟩ ἀκούσαις ⟨κε⟩, τὰ κ' οὐ θέλοις*. Soph. Phil. 607 *ὁ πάντ' ἀκούων αἰσχρὰ καὶ λωβήτ' ἔπη*. Eurip. Heraclid. 999 *ἀκούσεται ⟨μοί⟩ γ' ἐσθλά*. Aristoph. Thesm. 388 *καὶ πολλὰ καὶ παντοῖ' ἀκουούσας κακά*. Xen. Cyrop. VII, 1, 13 *καλὰ ἀκούειν*. Apud oratores vero haec constructio, quantum ego iudicare possum, non est excepto Isocrate, qui eam semel posuit. Cf. XV, 33 *ἀκηκοὼς μηδὲν πώποτε φλαῦρον*. Ex eo vero, quod haec constructio atque adiectivum *σκαιὸς* et in octava et in decima oratione sunt, ab uno auctore utramque orationem esse scriptam minime concludi potest. Quae consensiones si ad imitationem referendae sunt, quod quidem necessarium non est, ad eam sententiam perducimur, ut octavae orationis scriptorem hac oratione usum esse censeamus. Octavam enim orationem esse scriptam „primo vel altero a. Chr. n. saeculo a iuvene quodam Atheniensi rhetorica arte satis imbuto" Antonius Mueller [1]) firmis demonstravit argumentis, hanc autem orationem a. 384 habitam esse hac commentatione progrediente accuratius exponam.

Similiter iudicari potest de concentu, quem inter nonam orationem et decimam esse Herrmann putat. Qui si imitatione explicandus est, quod equidem non puto, nonae orationis scriptorem imitatorem esse necesse est, cum haec oratio, si Pabstium [2]) sequimur, a. 333/2 habita sit.

Aliter autem res se habere mihi videtur, si, quantopere decima oratio et secunda, quam Lysiae non esse omnes fere concedunt [3]), congruant, consideramus.

---

[1]) Oratio quae inter Lysiacas fertur octava, Monasterii 1926.

[2]) O. R. Pabst, De orationis *ὑπὲρ τοῦ στρατιώτου* quae inter Lysiacas tradita est causa, authentia, integritate, Stendalis 1890, p. 47.

[3]) Hude cur epitaphium genuinum censeat, non intellego, quamvis hanc sententiam argumentis demonstrare conatus sit: Les oraisons funèbres de Lysias et de Platon, Kopenhagen 1917. Falso etiam indicavit E. Pflugmacher, Locorum communium specimen, Gryphiae 1909. Equidem assentior

Herrmann ex secunda oratione duos attulit locos, qui cum decima oratione consentiunt. Quorum locorum alterum imitatione explicandum non esse puto, quod tales sententiae, quales Herrmann comparat, apud alios quoque scriptores inveniuntur. Ii autem loci, quos primum confert, sane miram quandam similitudinem in ratione cogitationum tractandarum habent, quae vix, ut H. Roehl[1]) vult, ad communem figuram scholasticam referri potest. Locos, de quibus agitur, hic pono:

[Lys.] II, 53 *οἱ μὲν οὐκέτι τοῖς σώμασιν, οἱ δ' οὔπω δυνάμενοι, ταῖς δὲ ψυχαῖς ἀμφότεροι κρείττους γενόμενοι.*

Lys. X, 29 *τοῖς μὲν σώμασι δύνανται, τὰς δὲ ψυχὰς οὐκ ⟨εὖ⟩ ἔχουσιν.*

Sed hi loci vim demonstrandi vix habent. Copulatio enim verbi *δύνασθαι* et substantivi *σῶμα* usitatissima est. Quod ut demonstrem, duo affero exempla: Lys. XXIV, 4 *καὶ γὰρ τῷ σώματι δύνασθαι.* Aesch. II, 95 *δυνάμενος τῷ σώματι.* Neque comparatio vocabulorum *σῶμα* et *ψυχή* mira est, quippe quae apud alios quoque scriptores saepius inveniatur. Cf. Aesch. II, 151 *καὶ τὰ σώματα οὕτω διακειμένους καὶ τὴν ψυχὴν οὕτω σώφρονας.* Xen. Cyneg. 12, 5 *ἀεὶ γάρ ἐστι τοῖς τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς εὖ ἔχουσιν . . .* Cyrop. III, 3, 9 *εὖ μὲν εἶχον τὰ σώματα οἱ στρατιῶται, εὖ δὲ τὰς ψυχάς.*

Aliter autem res se habet, si locos, quos primum Herrmann confert, consideramus[2]). In Epitaphio II, 73 de parentibus eorum, qui pugnantes mortui sunt, dicitur:

τί γὰρ ἂν τούτων ἀνιαρότερον γένοιτο ἢ τεκεῖν μὲν . . . ἐν δὲ τῇ γήρᾳ ἀδυνάτους εἶναι τῷ σώματι, . . . ὅσῳ γὰρ ἄνδρες ἀμείνους ἦσαν, τοσούτῳ τοῖς καταλειπομένοις τὸ πένθος μεῖζον.

cf. X, 28 *τί γὰρ ἂν τούτου ἀνιαρότερον γένοιτο αὐτῷ ἢ τεθνάναι μὲν . . . αἰτίαν δ' ἔχειν . . . ὅσῳ μείζους εἰσί . . ., τοσούτῳ μᾶλλον ὀργῆς ἄξιοί εἰσιν.*

In his locis re vera tam mira sententiarum structurae consensio est, ut, nisi vel unum eundemque oratorem utramque orationem scripsisse vel alterum scriptorem alterum esse imitatum sumamus, explicari vix possit. Tamen ex ea re ab uno eodemque viro utramque orationem esse scriptam concludere non licet, praesertim cum hae

---

Elsae Gossmann (Quaestiones ad Graecorum orationum funebrium formam pertinentes, Jenae 1908), quae epitaphium Lysiae abiudicandum et inter annos 380—321, id est exeunte quarto a. Chr. n. saeculo, compositum esse putat (cf. Münscher Isocr. PW IX, 2186). Alii, qui de hac controversia scripserunt, afferuntur ab E. Gossmann, p. 48.

[1]) Jahresberichte des philol. Vereins zu Berlin V, 1879, p. 43.

[2]) Quid Blass de his locis censeat, vide supra p. 50.

orationes ceteroquin elocutione magnopere inter se dissentiant. Ad eam igitur sententiam perducimur, ut alterum scriptorem altero usum esse censeamus. Atqui decima oratio, quod ex ea ipsa (§ 4) elucet, viginti annis post triginta tyrannos expulsos, i. e. anno 384 habita, epitaphius autem, si Elsae Gossmann assentimur, inter annos 380—321 scriptus est. Ergo, cum hic post illam compositus sit, epitaphii scriptorem decima oratione usum esse puto.

Secunda libelli parte Herrmann narrationem rerum gestarum, cogitationes generales, compositionem orationis X cum spectat, eo adducitur, ut eam declamationem scholasticam esse putet.

Atque primum quidem in eo offendit, quod orator tum potissimum, cum rerum gestarum narratio exspectetur, ea consulto abstineat. Hoc primum fieri putat eo loco (§ 1), quo, qua ratione reus oratorem laeserit, commemoratur. Rem ipsam enim non narrari, sed iudices, qui tum adfuerint, eum testes facere. Sed rem ita se habere non concedo. Orator enim re vera eas res, quibus ad intellegendam actionem opus est, profert, etiamsi, quomodo res gesta sit, accuratius non dicit. Cognoscimus Theomnestum a Lysitheo quodam, quod in contione, quamquam in pugna arma abiecisset, loqui ausus esset, accusatum oratori huius orationis crimini dedisse, quod ipsius patrem interfecisset. Hoc satis est, ut orationem intellegamus. At rem ipsam singillatim narrare opus non erat, quod iudices plerique, ut ait ipse orator, illi priori actioni adfuerant. Non igitur habemus, quod orationem hanc ob rem a posteriore quodam rhetore scriptam esse putemus, sed re vera est ante iudices habita. Lysiam vero, qui in narrationibus magnopere excellebat, singulas res fortasse prolaturum fuisse ego quoque concedo, qua de causa de Lysia auctore dubitare licet.

Deinde Herrmann narrationem desiderat eo loco (§§ 4 et 5), quo orator se patrem non interfecisse demonstrat. Hoc inde explicari posse puto, quod orator, quomodo nex facta esset, accuratius omnino dicere non poterat, quoniam illis trigintavirorum temporibus, quibus omnia miscebantur et turbabantur, eiusmodi facinora animadvertere atque ipsum observare difficillimum erat. Accedit quod, cum haec causa acta est, iam viginti anni ex illa aetate praeterierant et orator, cum pater eius necaretur, tredecim demum annos natus erat. Propterea orator nullo pacto de patris nece accuratam exhibere potest narrationem, sed nihil aliud nisi semet ipsum patrem interfecisse veri dissimillimum esse demonstrare conatur.

Tum Herrmanno offensioni est, quod orator in extrema parte orationis (§§ 27 et 28), ubi de vita factisque patris et adversarii loquitur, vocabulis generalibus utatur, ut *πολλάκις . . . ἐστρατήγησε*,

πολλοὺς . . . κινδύνους ἐκινδύνευσε etc. Sed hoc mirum non est, nam in aliis quoque Lysiae orationibus, ubi vita alicuius et facta describuntur, saepe generales sententiae usurpantur. Cf. Lys. III, 47 πολλοὺς κινδύνους κεκινδύνευκα καὶ πολλὰς ληтουργίας λελητούργηκα, καὶ κακοῦ μὲν αὐτῇ οὐδενὸς αἴτιος γεγένημαι, . . . ἀγαθῶν δὲ πολλῶν. V, 3 πολλὰ μὲν ἀγαθὰ ὑμᾶς ἐποίησεν, οὐδεμίαν δὲ σχὼν αἰτίαν εἰς τοῦτο τῆς ἡλικίας ἀφῖκται, οὗτοι δὲ ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ μεγάλα ἡμαρτηκότες καὶ πολλῶν κακῶν πεπειραμένοι. VII, 41 πολλὰς μὲν ναυμαχίας ὑπὲρ αὐτῆς νεναυμαχηκώς, πολλὰς δὲ μάχας μεμαχημένος, κόσμιον δ' ἐμαυτὸν καὶ ἐν δημοκρατίᾳ καὶ ἐν ὀλιγαρχίᾳ παρασχών. Uno autem loco (in extrema sententia paragraphi 27) orator etiam certam quandam rem profert, cum patrem, quod liberae rei publicae favebat, sexaginta septem annos natum aetate trigintavirorum necatum esse dicit.

Ex omnibus igitur his rebus non esse patet, quod hanc orationem forensem non esse putemus, etiamsi de Lysia auctore fortasse dubitamus.

Satis mirum vero id videtur esse, quod Herrmann de Pantaleonte, qui frater oratoris appellatur (§ 5), sentit. Nam hoc quoque nomen ad auctoritatem scholae rhetoricae referre vult. Sane de hoc Pantaleonte a viris doctis diverse iudicatum est. Sauppe[1]) censet: „Fortasse Pantaleon frater erat Leontis Salaminii, quem a trigintaviris caesum esse novimus.“ [2]) Bergk[3]) hunc Pantaleontem fortasse eundem esse putat atque illum, qui a Theopompo comico commemoratur. Cf. Pollux IX, 16 Θεόπομπος ἐν Πανταλέοντι. X, 41 ἐν Πανταλέοντι Θεοπόμπου, εἰ καὶ ἀμφισβητεῖται τὸ δρᾶμα. Herrmann vero nomen Pantaleontis in scholis rhetoricis exempli causa ad illustrandam quae dicitur amphiboliam adhiberi solitum esse exponit. Quod ut demonstret, affert locum, quem apud Hermogenem scriptum videmus (περὶ στάσεων 41, 21—42, 4). Hoc loco, ubi de hereditate paterna agitur item atque in hac oratione[4]), legimus: . . . οἷον δύο ἦσάν τῳ παῖδες, Λέων καὶ Πανταλέων· διέθετο οὕτως· „ἐχέτω τὰ ἐμὰ ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ, καὶ ἑκάτερος ἀντιποιεῖται πάντων, ὁ μὲν ὑφ' ἓν ἀναγινώσκων Πανταλέων, ὁ δὲ διιστὰς πάντα, εἶτα Λέων.“ Ergo Herrmann in hac oratione nomen Pantaleontis certam personam omnino non designare ratus a rhetore quodam, qui exempla scholastica novisset, positum esse suspicatur. Sed haec opinio valde inepta

---

1) orat. Attic. II, 202.
2) cf. Xen. Hell. II, 3, 39; Andoc. I, 94; Plat. apol. 32 C.
3) Epist. ad Schiller. (in Schiller. Andoc. edit.) p. 136.
4) cf. § 5 Πανταλέων . . . ἐπιτροπεύσας ἡμᾶς τῶν πατρῴων ἀπεστέρησεν.

atque putrida mihi videtur esse. Nomen quidem Pantaleontis simul cum nomine Leontis ad illustrandam amphiboliam quae dicitur aptissimum in scholis rhetoricis exempli causa allatum esse facile est intellectu. Sed ex ea re Pantaleontem illum in hac oratione commemoratum non esse hominem, qui re vera vixit, concludere plane absurdum est.

Ad Bergkii coniecturam demonstrandam nihil nisi, quod uterque homo fraudulentus est et tempus quoque convenit, afferri potest. Ac num Pantaleon frater oratoris idem sit atque is, contra quem Lysias orationem scripsit (CVI), id quod nonnulli viri docti coniecerunt [1]), valde dubito, quoniam, quae res in hac oratione tractatae sint, e fragmentis non elucet. Verisimilior autem mihi videtur esse sententia Sauppii, qui oratorem orationis et Pantaleontem fratrem eius filios fuisse Leontis Salaminii, quem a trigintaviris necatum esse scimus [2]), propter nominum similitudinem suspicatur. Imperator, cui est nomen Leon, a Xenophonte (Hell. I, 5, 16; II, 3, 39) et Thucydide (V, 19; VIII, 55 etc.) saepius affertur. Num Xenophon et Thucydides eundem virum commemorent, certum non est.

Porro Herrmann scriptorem huius orationis leges posteriorum rhetorum nimis secutum esse putat. Sed hoc magnam demonstrandi vim habere non arbitror. Nam posteriores rhetores saepe formulis circumscripsisse ea, quae re vera iam diu usitata erant, Roehl [3]) recte dicere mihi videtur. Herrmanno vero, quod in componenda oratione scriptorem interdum ab usu Lysiaco abhorrere putat, assentior. Iam in praefatione enim (§ 1), quomodo reus peccaverit, exponitur, quod cum usu Lysiae, apud quem praefatio nunquam narrationem praecipit, paulum congruit. In eo quoque offendendum est, quod accusationis amplificatio interposita altera adversarii excusatione (scil. se ira inflammatum fuisse § 30) in duas partes divisa est. Lysias enim tales adversarii excusationes propria argumentatione solet refutare. His quidem de causis de Lysia auctore dubitare possumus, sed orationem posteriorem exercitationem scholasticam putare minime necessarium est.

Nullo autem modo Herrmanno in eo assentiri possum, quod ex antiquis legibus in extrema orationis parte (§ 16—20) allatis colligit. Hanc enim partem orationis, qua antiquae leges citantur et explicantur, ad pronuntiationem ineptissimam esse censet. Eodem enim iure hoc dici potest de Dem. Aristocr. 33 sqq., ubi similiter atque

---

[1]) Hölscher, Vita Lys. p. 196; Sauppe O. A. II, 202.
[2]) cf. p. 58, 2.
[3]) l. l. p. 44.

in hac oratione veteres leges recitantur et explicantur. Contra ego nullum rhetorem tot leges unquam allaturum fuisse arbitror. Quod ex eo quoque patet, quod undecimae orationis scriptor, qui hanc orationem excerpsit, has leges omnes omisit. Extrema autem parte orationis oratorem nihil aliud spectare puto, quam ut Theomnestum ludibrio habeat. Adversarium ut ignarum puerum leges interpretandas docere ei maximo gaudio est, qua re et iudices et eos, qui audiebant, valde delectatos esse consentaneum est.

Tertia commentationis parte Herrmann, quantopere haec oratio cum orationum Demosthenicarum nonnullis locis congruat, ostendere studet. Sed omnes illas similitudines, quas Herrmann huic orationi cum Demosthenis Midiana, Timocratea, Aristocratea, Androtionea, Cononea orationibus esse contendit, eiusmodi sunt, ut ad rerum, quae tractantur, similitudinem vel ad usitatam atque oratorum sermone tritam dictionem vel ad casum referri possint. Hoc ita se habere ut demonstrem, ad omnes, quos Herrmann confert, locos similes figuras et elocutiones ex aliis oratoribus vel scriptoribus promptas, quantum fieri potest, afferre conabor.

In exordio orationis Midianae orator, quam superbe reus in omnes homines se gesserit, cum iudices tum omnes cives non ignorare dicit. Cum hoc loco Herrmann exordium decimae orationis Lysiacae comparat, ubi accusator ipse quoque iudices ipsos, quid reus sibi crimini daret, in priore actione audivisse exponit. Sed hac similitudine nihil sane demonstratur. Similis enim sententia etiam profertur in Andoc. I, 1, ubi orator inimicos sibi quacumque ratione damnum inferre studere dicit non esse qui nesciat.

Herrmann vero alios quoque locos orationis Midianae affert, quibus iudices res quasdam gestas novisse similiter atque in Lys. X, 1 dicitur.

Mid. § 18 *καὶ τούτων . . . ὑμεῖς ἐστέ μοι μάρτυρες πάντες, ἄνδρες δικασταί*

Mid. § 194 *ὡς ἴσασιν ὅσοι παρῆσαν ὑμῶν*

Mid. § 217 *μάρτυρας τῆς ὕβρεως τῆς ἑαυτοῦ πεποιημένον οὐ μόνον ὑμᾶς, ἀλλὰ . . .*

Sed eiusmodi sententiae apud oratores Atticos permultae sunt.

cf. Andoc. I, 37 . . . *καί μοι ὑμεῖς τούτων μάρτυρές ἐστε*
Isocr. III, 46 *ὑμεῖς δ' αὐτοί μοι μάρτυρές ἐστε πάντων τῶν εἰρημένων*
Isae. VI, 1 *ὅτι μὲν . . . τοὺς πολλοὺς οἶμαι ὑμῶν εἰδέναι*
Isae. XI, 48 *ἐμοὶ δὲ μάρτυρές ἐστε πάντες, ὅτι . . .*

Aesch. I, 70 *τὰς . . . πράξεις . . ., ἃς ὑμεῖς ἅπαντες σύνιστε*
Aesch. I, 116 *περὶ μὲν οὖν . . . σύνιστε μὲν καὶ πρὶν ἐμὲ λέγειν*
Hyper. IV, 23 *οὓς πάντες ἴσασι ταῦτα πράττοντας*
Din. III, 1 *ὡς ὑμεῖς ἅπαντες ἴστε καὶ νῦν ἐν τῷ δήμῳ ἠκούετε*

Dem. Mid. 102 *οὐδ' ἀπορήσειν μοι δοκῶ*
Lys. X, 1 *οὐκ ἀπορίαν μοι ἔσεσθαι δοκῶ*
cf. Plat. legg. VII, 810 C *καὶ μάλα ἀπορήσειν αὐτὸν προσδοκῶ*
Antiph. V, 65 *ἐν πολλῇ ἂν ὑμᾶς ἔχεσθαι ἀπορίᾳ δοκῶ*

Mid. 2 *πολλοὶ . . . καὶ τῶν ἐν τῷ δικαστηρίῳ νῦν ὄντων ὑμῶν καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν*
Lys. X, 1 *πολλοὺς γὰρ ὑμῶν ὁρῶ δικάζοντας τῶν τότε παρόντων, ὅτε...*
cf. Aesch. I, 117 *ὁρῶ δὲ πολλοὺς μὲν τῶν νεωτέρων προεστηκότας πρὸς τῷ δικαστηρίῳ*
Aesch. II, 5 *εἰ γάρ τις . . . τῶν δικαζόντων ὑμῶν*

Herrmann Mid. 5 comparat cum Lys. X, 2, quod utroque loco ea, quae orator, si aliter res se haberent, fecisset, opponuntur iis, quae nunc ei facienda sunt.

Mid. 5,6 *εἰ μὲν οὖν . . . παρανόμων ἢ παραπρεσβείας ἤ τινος ἄλλης αἰτίας ἤμελλον αὐτοῦ κατηγορεῖν, οὐδὲν ἂν ὑμῶν ἠξίουν δεῖσθαι... ἐπειδὴ δὲ τούς τε κριτὰς διαφθείραντος τούτου, . . . οὐκ ὀκνήσω καὶ δεῖσθαι.*
Lys. X, 23 *ἐγὼ δ', εἰ μὲν τὸν ἑαυτοῦ με ἀπεκτονέναι ᾐτιᾶτο, συγγνώμην ἂν εἶχον αὐτῷ . . . νυνὶ δὲ αἰσχρόν μοι εἶναι δοκεῖ . . .*

Quod mirum non esse apparet ex eo, quod apud Isocratem plane similem invenimus figuram. Cf. Isocr. XX, 5 *ἐγὼ δ', εἰ μὲν μηδεμία προσῆν ὕβρις τοῖς πεπραγμένοις, οὐκ ἄν ποτ' εἰσῆλθον εἰς ὑμᾶς· νῦν δ' οὐχ ὑπὲρ τῆς ἄλλης βλάβης . . ., ἀλλ' ὑπὲρ . . . ἥκω παρ' αὐτοῦ δίκην ληψόμενος.*

Mid. 7 *πότερον ἐξεῖναι δεῖ τὰ τοιαῦτα ποιεῖν καὶ εἰς τὸν τυχόνθ' ὑμῶν ἀδεῶς ὑβρίζειν*

Lys. X, 3 *πότερον . . . ἐξαίρετόν ἐστι καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν.*

cf. Din. I, 46 *καὶ πότερον . . . ἀνέδην ἐξέσται δῶρα λαμβάνειν παρ' ὑμῶν*

Hyper. I, 14 *τούτῳ μὲν οὖν ἔξεστιν . . . καὶ λέγειν ὅτι ἂν βούληται καὶ καταψεύδεσθαι.*

Herrmann in Mid. 41 itemque in Lys. X, 30 iram a reo sui excusandi causa praetendi exponit ac confert Mid. 42 *τοὺς νόμους ἤδη δεῖ σκοπεῖν . . . ἡγεῖθ' ὁ νομοθέτης* (§ 45) et Lys. X, 30 *ὡς ὀργισθεὶς εἴρηκε . . . ὁ νομοθέτης . . .*

Sed ex hoc concentu nihil concludi posse puto, cum facillime communi rhetorum usu explicari possit. Nam iram apud iudices Athenienses saepius excusandi causa afferri solitam esse patet ex Isae. I, 13 *καὶ τεκμηρίοις χρῆσθαι μὴ τοῖς μετ' ὀργῆς πραχθεῖσιν, ἐν οἷς ἅπαντες πεφύκαμεν ἁμαρτάνειν.*

Atque illud *ὁ νομοθέτης ἡγεῖτο* vel alias similes enuntiationes apud oratores usitatas fuisse ostendit Lys. I, 31 *καὶ οὕτω σφόδρα ὁ νομοθέτης . . . δίκαια ταῦτα ἡγήσατο εἶναι ὥστε . . .*

Mid. 78 *μειρακύλλιον ὢν κομιδῇ καὶ τοῦτον οὐδ' εἰ γέγον' εἰδὼς οὐδὲ γιγνώσκων.*

Lys. X, 4 *ταύτην δὲ ἔχων τὴν ἡλικίαν οὔτ' εἰ ἔστιν ὀλιγαρχία ἠπιστάμην.*

Hi loci sane ea in re inter se congruunt, quod hominem quendam propter adulescentiam alicuius rei nondum gnarum fuisse dicitur. Sed haec tam generalis sententia est, ut de imitatione cogitari omnino nequeat. Hoc ut demonstrem, alios affero locos, quibus similes pronuntiantur sententiae.

cf. Lys. VII, 29 *οὐθ' ἡλικίαν ἔχων εἰδέναι περὶ τῶν τοιούτων*

Hyper. V, 28 *τότε μὲν παῖδες ὄντες ἄφρονες ἦσαν*

Eurip. Iph. Aul. 489/90 *ἄφρων νέος τ' ἢ πρὶν τὰ πράγματ' ἐγγύθεν σκοπῶν ἐσεῖδον οἷον ἦν*

Plat. Prot. 314 B *ἡμεῖς γὰρ ἔτι νέοι ὥστε τοσοῦτον πρᾶγμα διελέσθαι*

Il. IX, 440 *νήπιον οὔπω εἰδότ' ὁμοιΐου πολέμοιο.*

Herrmann in Mid. 81 sqq. maledictionis causam commemorari exponit, quae, ut in Lys. X, primum apud arbitrum agitur. Huius arbitri condicionem eandem esse Herrmann demonstrat ac testis, qui in Lys. X commemoratur, simulque confert Mid. 87 *ἀτιμοῖ τὸν διαιτητήν* cum Lys. X, 22 *τὸν μαρτυρήσαντα ἠτίμωσεν.*

Sed haec duo enuntiata, si accuratius consideramus, nulla in re consentiunt nisi in verbo *ἀτιμοῦν*. Is, qui infamatur, in Mid. 87 arbiter, in Lys. X, 28 testis est. Ex sola vero consensione verbi *ἀτιμοῦν* imitationem esse colligendam praefracte nego.

In utraque oratione iudices reo antea indulsisse accusator dicit.
Mid. 91 *ἀλλ᾽ ἐπειδὴ γ᾽ ἠτίμωσεν ὃν ἐβουλήθη, καὶ τοῦτ᾽ ἐχαρίσασθ᾽ αὐτῷ*
Lys. X, 24 *μεγάλην καὶ καλὴν ἐκείνην δωρειὰν αὐτῷ δεδώκατε.*

Hos duos locos sententias simillimas continere negari non potest. Sed tamen hanc congruentiam ad imitationem referendam esse non puto, sed aequalitate rerum esse explicandam. Nam de imitatione cogitari non posse ea re mihi demonstrari videtur, quod eaedem quidem fere sententiae, sed vocabulis plane discrepantibus pronuntiantur. Sane ad hos locos similes sententiae ex aliis oratoribus proferri non possunt, quod eo explicatur, quod ceterorum oratorum permultae orationes perierunt, Demosthenis plurimae nobis traditae sunt.

Mid. 97 *εἶθ᾽ ὑμεῖς τὸν οὕτως ὠμὸν … τηλικαύτας δίκας λαμβάνοντα … τοῦτον ὑβρίζοντα λαβόντες … ἀφήσετε καὶ μηθ᾽ ἑορτῆς πρόνοιαν ποιούμενον οὐ καταψηφιεῖσθε;*

Mid. 183 *μὴ τοίνυν, ἐὰν μὲν εἴπῃ τις παράνομα, οὕτως ὀργιζόμενοι φαίνεσθε, ἂν δὲ πλούσιος ὤν τις ὑβρίζῃ, συγγνώμην ἕξετε.*

Lys. X, 26 *μὴ τοίνυν ἀκούσαντα Θεόμνηστον κακῶς τὰ προσήκοντα ἐλεεῖτε μηδ᾽ ὑβρίζοντί τε καὶ λέγοντι παρὰ τοὺς νόμους συγγνώμην ἔχετε.*

Hae omnes sententiae ea in re congruunt, quod orator nimiam in accusatos indulgentiam reicit. Similes autem cogitationes apud alios quoque oratores inveniuntur.

cf. Lyc. 116 *ὑμεῖς δὲ αὐτὸν τὸν ἔργῳ καὶ οὐ λόγῳ τὸν δῆμον ἐγκαταλιπόντα ὡς οὐδὲν ἀδικοῦντα ἀφήσετε;*

Lyc. 148 *ἔπειτα τούτου τις ἀποψηφιεῖται καὶ συγγνώμην ἕξει τῶν … ἀδικημάτων;*

Din. I, 29 *μὴ ἀφῆτε τὸν ἐπὶ τοῖς τῆς πόλεως καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἀτυχήμασιν ἐπιγεγραμμένον ... ἀτιμώρητον.*
Din. III, 16 *φείσεσθε τοῦ τοιαῦτα διαπεπραγμένου καὶ ... ἀτιμώρητον ἀφήσετε τὸν δωροδόκον;*
Aesch. I, 185 *ὑμεῖς δὲ Τίμαρχον τὸν αἰσχίστοις ἐπιτηδεύμασιν ἔνοχον ἀφήσετε;*

Mid. 193 *οἶμαι ... ἅπερ τότ' ἐτόλμα λέγειν ... ταῦτα καὶ νῦν ἐρεῖν*
Lys. X, 6 *ἐρεῖ δὲ πρὸς ὑμᾶς ἅπερ ἐτόλμα λέγειν ...*
cf. Lyc. 90 *ἐπεχείρησεν εἰπεῖν, ὃ καὶ νῦν ἴσως ἐρεῖ πρὸς ὑμᾶς*
Isae. VIII, 27 *οὐκ ἐτόλμησεν ... εἰπεῖν, ἃ νῦν τολμᾷ λέγειν.*

Mid. 225 *δεῖ τοίνυν τούτοις* (scil. *τοῖς νόμοις*) *βοηθεῖν*
Lys. X, 32 *βοηθήσατε καὶ τοῖς νόμοις*

Quae sententiae formulam exhibent, qua oratores saepius uti solebant.

cf. Aesch. I, 1 *βοηθῆσαι τῇ τε πόλει πάσῃ καὶ τοῖς νόμοις ...*
Antiph. I, 3 *δέομαι δ' ὑμῶν τιμωρῆσαι πρῶτον μὲν τοῖς νόμοις τοῖς ὑμετέροις*
Antiph. I, 24 *ἵνα ... τιμωρήσω τῷ τε πατρὶ τῷ ἡμετέρῳ καὶ τοῖς νόμοις τοῖς ὑμετέροις.*

Neque solum in Demosthenis Midiana, sed etiam in Timocratea oratione Herrmann nonnullos locos inveniri putat, qui cum decima oratione Lysiaca comparari possint.

Timocr. 7 *αἰτιασάμενος γάρ με, ἃ καὶ λέγειν ἄν τις ὀκνήσειεν εὖ φρονῶν, τὸν ἐμαυτοῦ πατέρα ὡς ἀπέκτονα* (similiter Dem. Androt. 2)
Lys. X, 1 *τὸν πατέρα μ' ἔφασκεν ἀπεκτονέναι τὸν ἐμαυτοῦ*

Hanc similitudinem ad imitationem referendam esse omnino non intellego. In utraque enim oratione de eodem crimine parricidii agitur, qua re illa consensio facillime explicari potest.

Timocr. 126 *εἰσῄει εἰς τὴν ἀγορὰν οὐκ ἐξὸν αὐτῷ* (hic Herrmann iniuria addit *δημηγορεῖν*, quod hoc loco traditum non est)
Lys. X, 1 *εἰσήγγελλε ... οὐκ ἐξὸν αὐτῷ δημηγορεῖν*

Hi loci consentiunt solis in verbis *οὐκ ἐξὸν αὐτῷ*, quae sensum habent concessivum.

cf. Din. II, 2 *γέγραφεν οὐκ ἐξὸν αὐτῷ*
Din. II, 13 *λέγειν οὐκ ἐξὸν αὐτῷ*
Aesch. II, 67 *ὅτε οὐκ ἐξῆν δημηγορεῖν* (haec quidem sententia non forma, sed sensu cum Lys. X, 1 congruit).

In Demosthenis Timocratea similiter atque in hac oratione exempla criminum afferri Herrmann exponit.

Timocr. 119 *τοῖς κλέπταις, τοῖς ἱεροσύλοις, τοῖς πατραλοίαις, τοῖς ἀνδροφόνοις, τοῖς ἀστρατεύτοις, τοῖς λιποῦσι τὰς τάξεις.*
Timocr. 204 *τῶν μὲν γὰρ κλεπτῶν καὶ λωποδυτῶν*
Lys. X, 7 *ἀνδροφόνοι*, § 8 *πατραλοίαν ἢ μητραλοίαν*, § 9 *ἀποβεβληκέναι τὴν ἀσπίδα*, § 10 *λωποδύτης . . . ἀνδραποδιστήν*
Sed cf. similia apud Antiph. V, 9 *περὶ γὰρ τῶν κλεπτῶν καὶ λωποδυτῶν* et Aesch. I, 91 *τίς γὰρ ἢ τῶν λωποδυτῶν ἢ τῶν κλεπτῶν ἢ τῶν μοιχῶν ἢ τῶν ἀνδροφόνων . . .*

Timocr. 80 *τίς τῶν ἕνδεκα παραλήψεται*
Lys. X, 10 *ἀλλ' οὐδ' ἂν τῶν ἕνδεκα γενόμενος ἀποδέξαιο*
cf. Lys. XIII, 86 *οἱ ἕνδεκα οἱ παραδεξάμενοι . . .*

Multum vero ad confirmandam opinionem suam valere Herrmann arbitratur legem illam Solonis, quam in Dem. Timocr. 105 et in Lys. X, 16 legimus. Quod in utraque oratione eadem lex est, huius orationis scriptorem loci Demosthenici notitiam habuisse contendit. Hoc veri dissimillimum esse vel inde cognosci potest, quod Lys. X, 16 cum Dem. XXIV, 105 et in mensura poenae et in verborum positione paulum dissentit.

Dem. XXIV, 105 *τὸν πόδα πένθ' ἡμέρας καὶ νύκτας ἴσας*
cf. Lys. X, 16 *ἡμέρας δέκα τὸν πόδα.*

Locum Lysiacum secundum Demosthenem mutandum non esse iam supra (p. 30, 31) demonstravi.

In Aristocratea quoque Demosthenis oratione Herrmann locos quosdam esse putat, ad quos nonnullae enuntiationes decimae orationis Lysiacae pertineant.

In Aristocr. 30 sqq. *ἀνδροφόνος* et *ἐάν τις ἀποκτείνῃ* non idem esse exponi Herrmann dicit, cum in Lys. X, 7 nihil re vera interesse dicatur. Sed non intellego, cur Herrmann hos locos ad confirmandam suam opinionem attulerit. Nam contradictio est inter utramque sententiam, quam ad imitationem referre plane absurdum est. Alterum vero, quod alter scripserat, corrigere voluisse veri dissimillimum est.

Porro Herrmann comparat Aristocr. 65 sqq., ubi iis, qui audiunt, quod ius et quam potestatem Areopagus habeat, exponitur, cum Lys. X, 11, 12, ubi orator disserit de iure iurando, quod in Areopago datur. Maxime de vocabulis *διομεῖσθαι* (67), *διώκων* (69), *φεύγων* (69) monet. Qua similitudine nihil demonstratur. Vocabula *διόμνυσθαι* et *διωμοσία* in solis fere causis, quae ad caedem pertinebant, in usu erant [1]).

cf. Antiph. V, 11 *διώκων, διομόσασθαι*
Din. 47 *ἐν Ἀρείῳ πάγῳ, διόμνυσθαι.*

Aristocr. 185 *καίτοι τῷ τοιούτῳ τὸ δίκης, ἣν ἔδωκε δικαίως ἄν, ἀφεῖσθαι μεγάλη δωρεὰ παρ᾽ ὑμῶν ἦν*
Lys. X, 24 *μεγάλην καὶ καλὴν ἐκείνην δωρεὰν* (scil. absolutionem) *αὐτῷ δεδώκατε.*

In his duabus sententiis, quod *δωρεὰ* non proprio sensu „donum", sed „gratiam" significat, sine dubio similitudo quaedam enuntiationis est, quam quidem imitatione explicare mihi necessarium non videtur, immo equidem ad communem usum dicendi referendam esse puto.

Androtioneam quoque orationem cum decima oratione Lysiaca nonnullis locis congruere Herrmann arbitratur.

---

[1]) cf. Lipsius, l. l. p. 832.

De Androt. 2 vide p. 64.
Androt. 63 ἀνθρώπους καὶ σοῦ βελτίους καὶ ἐκ βελτιόνων
item Androt. 68 δούλους καὶ ἐκ δούλων καλῶν αὑτοῦ βελτίους καὶ ἐκ βελτιόνων
Lys. X, 23 ὅτι βελτίων καὶ ἐκ βελτιόνων ὁ φεύγων ἐμοῦ
Sed cf. Plat. Gorg. 512 C ὅτι φαίης ἂν βελτίων εἶναι καὶ ἐκ βελτιόνων
Lys. XIII, 64 ὅτι δοῦλος καὶ ἐκ δούλων ἐστίν.

Quidquid Herrmann ex oratione Cononea affert, tam leve et arcessitum est, ut singula tractare supersedeam. Accedit, quod de nonnullis rebus (ὀργή, λωποδύτης) iam supra (p. 62 et 65) egi.

Ex omnibus igitur rebus, de quibus adhuc disputavi, non esse patet, quod hanc orationem forensem non esse putemus. Omnes similitudines atque consensiones, quas huic orationi cum orationibus quibusdam Demosthenicis esse Herrmann putat, communi oratorum usu vel aequalitate rerum vel casu explicari posse demonstravisse mihi videor. Sententiam vero Scheibii, qui in extrema parte orationis in rerum historia peccatum esse putat, iustam non esse ostendimus. Difficultatem quoque, quam § 31 (ἐπεξῆλθον τοῖς τριάκοντα) exhibere A. Hecker ostendit, me sustulisse arbitror. Haec igitur oratio, de qua agimus, re vera iudicialis est, quae anno a. Chr. n. 384 (cf. § 4) habita est. Undecimae quae inter Lysiacas fertur orationis scriptor eam in epitomen coegit ac secundae Pseudolysiacae orationis auctor uno loco (§ 28) imitatus est.

Quibus rebus cognitis, utrum Lysiae sit necne, quaeramus. Aetati quidem Lysiae attribuenda est, quoniam ultima Lysiae oratio, quae inscribitur ὑπὲρ Φερενίκου, anno fere 380 habita est [1]. Artificia quoque rhetorica hac in oratione adhibita, ut hiatus et lex Demosthenica, quae dicitur, Blassii [2], cum usu Lysiae consentiunt. Sed iam in tractando Herrmanni opusculo de Lysia auctore interdum dubitavimus. Quam dubitationem confirmare et orationem a Lysia abiudicandam esse sequentibus quaestionibus demonstrare conabor.

[1] cf. Blass, Att. Ber. I², p. 625.
[2] Att. Ber. III¹, p. 99 sqq.

B. De Brunsii argumentis.

Ad refutandam opinionem Franckenii, Frohbergeri, Blassii, qui in hac oratione Lysiae genus egregie elucere putant (cf. p. 49, 50), magni momenti sunt ea, quae Ivo Bruns de hac oratione scripsit. In eo enim libro, qui inscribitur „Das literarische Porträt der Griechen“, ex iis, quae in multis orationibus Lysiae observavit, leges quasdam repetit, quas Lysiae oratores sequi solebant. In hac autem oratione orator eo modo loquitur, qui ab omni usu Lysiaco prorsus abhorreat:

Primum enim Lysias accusatores utentes facit oratione placida, ut persona clientis, cui Lysias λογογράφος ingenium suum suppeditat, non cognoscatur. Tum tantum, cum aliquis se defendit, mores oratoris apud Lysiam apparent et elucent. In hac autem oratione accusator sane importune suam ipsius naturam patefacit, ut sibimet ipsi damnum det. Homo scilicet vehemens est et fervidus, qui loqui non possit, quin adversario, quin etiam iudicibus perpetuo insectandis sese incitet. Qualis est homo procax, iudicibus per ludibrium dicit eos Theomnestum iam bis pulchro et magno dono donavisse, quod cum dicit, iudicibus crimini dat, quod bis iniustum fecerunt iudicium. Sed Lysiam clientem suum adeo stulta atque inepta, quibus dictis magnum detrimentum sibi inlaturus esset, loquentem fecisse veri dissimillimum est.

Deinde Lysiae accusatores in re manere neque, quid naturae accusati consentaneum sit, describere Bruns exponit. In tractando autem Theomnesto orator non modo in re non permanet, sed etiam mores accusati diligentissime et impudentissime describit: Captationis verborum Theomnestum peritum esse et exercitatum in dicendo. Itaque magnam opinionem de se habere et suo arbitrio se legibus uti posse putare. Tamen eum tam stultum esse, ut veram legum voluntatem non cognoscat. Atque in tractando usu, qui est in Areopago (§§ 11 et 12), orator Theomnestum tam pigrum et mollem esse dicit, ut eum nunquam in Areopagum ascendisse contendat.

Imprimis autem notabile videtur, quantopere impetum ut faciat, a re discedat. Scilicet orator Theomnesto crimini dat, quod ignavus sit, at non solum ille, sed etiam pater eius. Quod opprobrium ad rem, de qua agitur, minime pertinet. Sed causa huius maledictionis est illa actio, in qua orator contra Theomnestum testimonium dixerat. Ex illa autem actione Theomnestus superior discesserat neque frustra paulo post unum ex testibus accusaverat. Ergo quovis maledicto Theomnesti contumeliosae illae voces, quas supra commemoravimus, iudicibus in memoriam revocantur iique lacessuntur. Ergo hunc oratorem non sine magno suo damno loqui manifestum est.

Quibus rebus cognitis decimam orationem Lysiae esse veri dissimillimum puto. Quae opinio etiam magis confirmatur, si dicendi modum eius, qui hanc orationem scripsit, consideramus.

C. De elocutione.

I. De vocabulis, quae *ἅπαξ εἰρημένα* dicuntur.

In hac oratione triginta vocabula et unum inveni, quae desunt in ceteris Lysiae orationibus. Sunt autem haec: § 2 *ἀνελεύθερον* — *φιλόδικον* — *κακηγορίας* (etiam §§ 12, 22, 23, 31) — 3 *ἐξαίρετον* — 8 *πατραλοίαν* — *μητραλοίαν* — *τεκοῦσαν* — 9 *μεμελέτηκας* — *ὑπόδικον* — 10 *χιτωνίσκον* — *ἀνδραποδιστήν* — 11 *ῥαθυμίας* — *μαλακίας* — *διωμοσίας* — 15 *σκαιόν* — *βήματος* (item § 20) — 16 *ποδοκάκκῃ* — *προστιμήσῃ* — 17 *ἐπεγγυᾶν* — *δρασκάζειν* — *ἀπίλλειν* — 18 *στάσιμον* — *ζυγῷ* — *ἐπανάγνωθι* — 19 *πεφασμένως* — *πωλοῦνται* — *οἰκῆος* 20 *σιδηροῦς* — *ἔννουν* — 25 *ψευδομαρτυρίων* — 28 *σύμφυτος*. Quarum vocum nonnullas poeticas esse apparet, quibus Lysiam abstinere constat. De omnibus vero, quae enumeravi, verbis breviter, quantum opus est, disputabo.

ἀνελεύθερον (§ 2). Hoc adiectivum ab Aeschylo (bis), Aristophane (bis), Xenophonte (sexies), Platone (saepissime), Aristotele (saepius) usurpatur, at non semper eodem sensu. Significationem habet et illiberi et inhonesti et avari ac tam de hominibus quam de rebus scribitur. Cf. Aeschyl. Ag. 1494, 1518 *κοίταν τάνδ' ἀνελεύθερον*. Aristoph. Plut. 591 *εἰ πλούσιος ὢν ἀνελεύθερός ἐσθ' οὑτωσὶ καὶ φιλοκερδής*, ubi significat avarum. Xen. Rep. Lac. VIII, 2 *ἀλλὰ νομίζουσι τοῦτο* (scil. *τὰς ἀρχὰς φοβεῖσθαι*) *ἀνελεύθερον εἶναι*, ubi similiter atque hoc loco adiectivi forma neutralis cum verbo *εἶναι* coniuncta est et infinitivus sequitur. Mem. I, 2, 29 *ἀνελεύθερόν τε εἶναι καὶ οὐ πρέπον . . . προσαιτεῖν*. Plat. Pol. VI 486 B *ὁ κόσμιος καὶ μὴ φιλοχρήματος μηδ' ἀνελεύθερος*. Legg. II, 669 C *δούλων καὶ ἀνελευθέρων*, ubi *ἀνελεύθερος* idem valet atque *δοῦλος*. Aristot. hist. anim. 488ᵇ 16 *τὰ δὲ ἀνελεύθερα καὶ ἐπίβουλα, οἷον οἱ ὄφεις*. Apud oratores vero Atticos hoc adiectivum omnino non esse videtur excepto eo, qui scripsit orationem, quae est undesexagesima inter Demosthenicas. Cf. [Dem.] LIX, 36 *οἱ Μεγαρεῖς δ' ἀνελεύθεροι καὶ μικρολόγοι*. Pro hoc vocabulo Lysias ceterique oratores, ut idem significent, adiectivo *αἰσχρὸν* utunter. Cf. Lys. V, 1 *νῦν δέ μοι δοκεῖ αἰσχρὸν εἶναι . . . μὴ βοηθῆσαι*. Isocr. XIV, 53 *καὶ γὰρ αἰσχρὸν φιλοτιμεῖσθαι μὲν ἐπὶ τοῖς τῶν προγόνων ἔργοις*. Dem. IV, 38 *αἰσχρόν ἐστιν . . . φενακίζειν ἑαυτούς*. Adverbium *ἀνελευθέρως*, quod

significat „illiberaliter, avare", perraro in litteris Graecis invenitur. Cf. Xen. Apol. 9 *ἀνελευθέρως τὸ ζῆν ἔτι προσαιτῶν.* Plut. Lucull. 19 *ἀνελευθέρως τῇ δωρεᾷ χρησάμενος.* Substantivum *ἀνελευθερία,* quod sensum habet illiberalitatis, avaritiae, apud Platonem frequentissimum est. Cf. Pol. IX, 590 B *κολακεία δὲ καὶ ἀνελευθερία.* Apud Xenophontem et Aeschinem hoc substantivum semel est, cum apud Aristotelem id saepius legamus. Cf. Xen. Cyrop. VIII, 4, 32 *ἀνελευθερίαν ἔμοιγε δοκεῖ περιάπτειν.* Aesch. III, 46 *τοσαύτην ἀνελευθερίαν καταγνῶναι τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων.* Aristot. ethic. Nicom. 1130ª 19 *οὐ βοηθήσας χρήμασι δι' ἀνελευθερίαν.*

Ex iis igitur, quae demonstravi, apparet adiectivum *ἀνελεύθερον* a Lysiae dicendi usu esse alienum.

φιλόδικον (§ 2). Haec vox in litteris Graecis perraro invenitur. Apud scriptores quinti a. Chr. n. saeculi omnino non est. Apud Demosthenem (XL, 32; LVI, 14) in orationibus, quas quidem subditivas esse verisimillimum est, et Aristotelem bis legitur. In ceterorum classicae quae dicitur aetatis scriptorum libris non exstat. Verbum *φιλοδικεῖν* semel apud Thucydidem (I, 77 *φιλοδικεῖν δοκοῦμεν*) et Aristotelem (art. rhetor. 1373ª 35 *καὶ ὅσα φιλοδικεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπεξιών*) et in argum. Aristoph. Vesp. (*διαβάλλει δὲ Ἀθηναίους ὡς φιλοδικοῦντας*) scriptum videmus. Substantivum *φιλοδικία* bis in Aristophanis scholiis est. Cf. Schol. Aristoph. Ach. 375 *τῆς τῶν γερόντων φιλοδικίας.* Plut. 171 *διαβάλλει δὲ τὸ ἐπὶ φιλοδικίᾳ τῶν Ἀθηναίων τριώβολον.* Nomen proprium *Φιλοδίκης* vel *Φιλόδικος,* quod Riemann scribit[1]), in Xen. Hell. I, 3, 13 exstat. Quibus omnibus de causis adiectivum *φιλόδικον* a Lysiae sermone abhorrere puto, quippe qui verba minus usitata severe vitet.

κακηγορίας (§ 2, item §§ 12, 22, 23, 31). Hoc nomen in hac oratione quinquies invenitur, cum in ceteris Lysiae orationibus id non legamus. Hoc ea re explicatur, quod haec oratio in actione maledicti habita est. Substantivum *κακηγορία* et verbum *κακηγορεῖν* vocabula forensia sunt et ad ea potissimum convicia, quae *ἀπόρρητα* dicuntur, pertinent[2]). Apud Platonem quoque (Legg. XI, 934 E), Isocratem (XI, 40; XX, 3), Demosthenem (XXI, 81; LVII, 30) hoc vocabulum sensu iudiciali scriptum videmus. Apud Pindarum (Pyth. II, 53 *ἐμὲ δὲ χρεὼν φεύγειν δάκος ἀδινὸν κακαγοριᾶν*) generalem significationem calumniae habet. Verbum *κακηγορεῖν* saepissime apud

---

[1]) Dindorf restituit *Φιλοκύδης.* cf. editionem, quam proposuit O. Keller, Lipsiae 1890.
[2]) cf. Lipsius, l. l. p. 649.

Platonem legimus[1]). Substantivum igitur *κακηγορία* ad quaestionem de scriptore solvendam nihil valet.

ἐξαίρετον (§ 3). Hoc vocabulum in litteris Graecis usitatissimum est, sed non ubique eundem habet sensum. Significationem habere potest et exempti et electi et eximii. Hoc loco *ἐξαίρετον* significat id, quod uni soli convenit. Simili sensu hoc adiectivum etiam ab Isocrate, Demosthene, Aeschine, Lycurgo usurpatur, sed apud hos oratores semper cum substantivo coniunctum est. Cf. Isocr. VI, 20 *τὴν δὲ βασιλείαν ἐξαίρετον αὐτοὶ παρ' ἐκείνων ἔλαβον.* Dem. XX, 157 *περὶ ὧν ἐξαίρετος ἡ βουλὴ φύλαξ ἡ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ τέτακται.* Aesch. III, 89 *ἐξαίρετον δ' αὐτῷ τυραννίδα περιποιούμενος.* Lyc. 140 *ὥστ' ἐξαίρετον ἀξιοῦν λαμβάνειν χάριν.* Ea autem ratione, ut huius adiectivi forma neutralis cum verbo *εἶναι* coniuncta sit et infinitivus sequatur, nisi hoc loco nusquam scribitur. Ceterum hoc *ἐξαίρετόν ἐστι* simile est elocutioni *φιλόδικον εἶναι*, de qua supra (p. 18, 19) disputavi. Lysias pro hoc vocabulo aliis locis verbo *ἐξεῖναι* utitur, ut in orat. XXX, 5[2]) *ἀλλὰ μόνῳ σοὶ τῶν πολιτῶν ἐξεῖναι νομίζεις ἄρχειν πολὺν χρόνον*, vel in orat. XXV, 33 *ἡγούμενοι . . . αὐτοῖς ἐξεῖναι ποιεῖν ὅτι ἂν βούλωνται.* Quibus de causis hoc vocabulum a Lysiae dicendi consuetudine differre puto.

πατραλοίαν (§ 8). Nomen *πατραλοίας* in litteris Graecis haud saepe invenitur. Ab Aristophane (bis), Platone (ter), Demosthene (bis), Aristotele (semel) scribitur. Quod substantivum in iis esse numerandum, quae pronuntiari lege vetita essent, ex hoc loco (§ 8) elucet. Num Lysiae dictioni conveniat, valde dubito.

μητραλοίαν (§ 8). Hoc nomen apud Aeschylum (Eum. 153, 210) et Platonem (Legg. IX, 881 A; Phaed. 114 A, ubi cum *πατραλοίας* coniunctum est) scriptum videmus, de quo similiter iudicare licet ac de nomine *πατραλοίας*.

τεκοῦσαν (§ 8). Substantivum *ἡ τεκοῦσα* matrem significans apud Aeschylum, Sophoclem, Euripidem est in usu. Apud Herodotum quoque semel (V, 92, 3 *ἀποδόντες ὧν ὀπίσω τῇ τεκούσῃ τὸ παιδίον*) invenitur. Ergo hoc nomen apud omnes prosae orationis scriptores Atticos deest. Poeticam igitur vocem esse credo, quae a Lysiae sermone differt.

μεμελέτηκας (§ 9). Hoc verbum antiquis ex temporibus a poetis et prosae orationis scriptoribus Graecis usurpatur. Cum infinitivo quoque, ut hic, aliis locis coniunctum est. Cf. Aristoph. Eccl. 119

---

[1]) De verbo *κακολογεῖν* et de substantivo *κακολογία* vide A. Mueller p. 84, 85.

[2]) De hac oratione cf. H. Deiting, De oratione *Κατὰ Νικομάχου*, quae tricesima inter Lysiacas fertur, Münster 1922 (Auszug).

ἄλλαι θ' ὅσαι λαλεῖν μεμελετήκασί που. Plat. Phaed. 67 E οἱ ὀρθῶς φιλοσοφοῦντες ἀποθνήσκειν μελετῶσι. Etiam apud oratores Atticos, sicut apud Isocratem et Demosthenem, hoc verbum est in usu. Ab Isocrate cum infinitivo quoque coniungitur. Cf. II, 38 μελέτα περὶ καλῶν ἐπιτηδευμάτων λέγειν. XV, 298 παρὰ τῶν ἱππεύειν μελετώντων. Demosthenes verbum μελετᾶν, ubi de exercitatione oratoria loquitur, significatione meditandi, ediscendi scribit. Cf. XIX, 255 λογάρια δύστηνα μελετήσας. XXI, 191 ἐσκέφθαι ... καὶ μεμελετηκέναι γ' ὡς ἐνῆν μάλιστα. Substantivum quoque μελέτη apud poetas et solutae orationis scriptores est in usu. Oratores quoque Attici, ut Isocrates et Demosthenes, id usurpaverunt. Apud Lysiam vero substantivum quoque μελέτη deest.

ὑπόδικον (§ 9). Hoc adiectivo, quod apud Homerum, Hesiodum, Pindarum, Thucydidem, Xenophontem non legimus, Aeschylus (semel), Andocides (semel), Isaeus (bis), Isocrates (semel), Demosthenes (duodecies), Plato (novies) usi sunt. Inde ὑπόδικος apud Attici sermonis scriptores usitatum fuisse elucet. Lysias vero in iis, quae nobis manserunt, orationibus hanc vocem non usurpavit. Pro hoc verbo ὑπόδικος Lysias vocabulis ζημίᾳ ἔνοχος et ζημίας ἄξιος utitur. Cf. VII, 37 οὐδεμιᾷ ζημίᾳ ἔνοχος ἦν. I, 1 μικρᾶς ζημίας ἀξίους ἡγεῖται. Hoc quidem adiectivum ὑπόδικος ab usu Lysiaco alienum est, sed ad diiudicandam, de qua agitur, quaestionem nihil valet, quod in lege est, quam orator commemorat.

χιτωνίσκον (§ 10). Vocabulum χιτωνίσκος, deminutivum a voce χιτὼν derivatum, ab Aristophane, Xenophonte, Platone, Aeschine (I, 131), Demosthene usurpatur. Qua de causa hoc nomen sermoni Lysiae aptum fuisse conicere licebit, praesertim cum nomen χιτὼν ab eo scriptum esse e fragmento orationis (fr. 21 μεταλλαξαμένη χιτῶνα) cognoscamus.

ἀνδραποδιστήν (§ 10). Hoc nomen, quod significat eum, qui aliquem in servitutem redigit, vel eum, qui alterius servum rapit [1]), non solum apud Lysiam ἅπαξ εἰρημένον est, sed etiam apud Aristophanem (Thesm. 818), Platonem (Pol. I, 344 B), Isocratem (XV, 90), Demosthenem (IV, 47), Xenophontem (Mem. I, 2, 6), id quod mirum non est. Apud Xenophontem metaphorice scriptum est ad eos significandos, qui suam libertatem vendunt (ἀνδραποδιστὰς ἑαυτῶν ἀπεκάλει). Ergo ad confirmandam opinionem nostram paulum confert.

ῥαθυμίας (§ 11). Hoc vocabulum a scriptoribus Atticae aetatis saepe usurpatur. Thucydides id semel (II, 39, 3), Xenophon bis (Anab.

---

[1]) cf. Pollux III, 78 ἀνδραποδιστὴς δ' ἐστὶν ὁ τὸν ἐλεύθερον καταδουλωσάμενος ἢ τὸν ἀλλότριον οἰκέτην ὑπαγαγόμενος.

II, 6, 5; Mem. III, 5, 5), Plato novies, Isocrates duodecies, Demosthenes septies decies scripserunt. Apud Lysiam vero non solum substantivum *ῥᾳθυμία*, sed etiam adiectivum *ῥᾴθυμος* et verbum *ῥᾳθυμεῖν* desunt. Unde orationem subditam esse certo quidem cognoscere non possumus, sed nobis iam dubitantibus hoc quoque suspicionem quandam movet.

μαλακίας (§ 11). Substantivum *μαλακία* apud scriptores Atticos satis usitatum est. Ab oratoribus quoque Atticis, ut ab Isocrate (IV, 149) et Demosthene, saepius usurpatur. Adiectivum quoque *μαλακὸς* a Thucydide, Xenophonte, Platone, Isocrate, Demosthene haud raro scribitur. Verbum *μαλακίζειν* minus usitatum est, at tamen apud Thucydidem, Xenophontem, Platonem (Soph. 267 A), Demosthenem (XXIV, 175) scriptum videmus. Lysias vero in orationibus nobis servatis neque substantivo *μαλακία* neque adiectivo *μαλακὸς* neque verbo *μαλακίζειν* usus est.

διωμοσίας (§ 11). Hanc vocem apud oratores Atticos rarius scriptam videmus (cf. p. 66). Antiphon eam bis, Demosthenes ter scripsit. Ad discernendam autem controversiam huius nominis usum magni momenti esse non arbitror, praesertim cum Lysias verbo *διόμνυσθαι* utatur.

σκαιόν (§ 15). Hoc adiectivum severe iudicanti apud Lysiam *ἅπαξ λεγόμενον* non est. Nam in oratione quoque quae inter Lysiacas fertur octava (§ 5) id invenimus. Sed cum hanc orationem a Lysia abiudicandam et „ab iuvene quodam Hellenisticae aetatis rhetorica arte satis imbuto“ scriptam esse A. Mueller[1]) mea quidem aliorumque[2]) sententia firmis argumentis demonstraverit, hoc quoque adiectivum *σκαιὸς* in iis vocabulis, quae *ἅπαξ εἰρημένα* dicuntur, numerari posse putamus.

Quod iam apud Homerum et Hesiodum legimus, quos apud poetas plerumque significationem habet sinistri. Apud Homerum autem saepius iam sensum occidentalis habet (cf. Od. 3, 295 *σκαιὸν ῥίον*). Atticis temporibus etiam significat rusticum, sicut in hac quoque oratione. Hac significatione a Sophocle, Euripide, Aristophane, Herodoto, Platone, Demosthene scribitur. Apud Thucydidem autem, Xenophontem, Isocratem ceterosque oratores Atticos omnino non est. Unde a Lysiae quoque sermone remotum esse elucet.

βήματος (§ 15, item § 20). Vox *βῆμα* apud oratores Atticos, imprimis apud Isocratem, Demosthenem, Aeschinem usitatissima est.

---

[1]) cf. p. 55, 1.

[2]) cf. Ammon, Ph. W. 1928, 321 sqq.; Goldschmidt, Gnomon V 1929, 121 sqq.

Antiphon (VI, 40) et Isaeus (V, 25) hoc voce semel, Isocrates novies, Demosthenes duodevicies, Aeschines undetricies usi sunt. Hoc vocabulum apud Lysiam plane deesse maxime est memorabile. At substantivum *δικαστήριον*, quod similem habet sensum, apud eum est in usu.

ποδοκάκκη (§ 16). Hoc substantivum perraro in litteris Graecis invenitur et vocabulum antiqui sermonis forensis videtur esse. Posteriore aetate pro hoc vocabulo *ξύλον* positum esse ex hoc loco ipso intellegimus (*ἡ ποδοκάκκη αὕτη ἐστίν, ὦ Θ., ὃ νῦν καλεῖται ἐν τῷ ξύλῳ δεδέσθαι*). Nomen *ποδοκάκκη* apud Demosthenem quoque invenitur in oratione Timocratea (105), quo loco eandem legem Solonis, quam huius orationis scriptor, citat. Ad solvendam quaestionem ea de causa nihil confert, quod in antiqua lege est. De forma huius substantivi vide supra (p. 30)!

προστιμήσῃ (§ 16). Hoc verbum, quod significat „multae legali addere“ [1]), apud oratores Atticos scriptum non videmus nisi apud Demosthenem, qui id saepissime (vicies quinquies) usurpavit. Hoc quoque vocabulum in antiqua lege est.

ἐπεγγυᾶν (§ 17). Hoc verbum, quod significationem habet spondendi, est *ἅπαξ λεγόμενον* totius linguae Graecae. Itaque id quidem in hac oratione inveniri mirum est [2]), sed excusari posse puto eo, quod hoc loco antiqua lex citatur.

Vocabula quoque *δρασκάζειν* (§ 17), *ἀπίλλει* (§ 17), *στάσιμον* (§ 18), *πεφασμένως* (§ 19), *πωλοῦνται* (§ 19), *οἰκῆος* (§ 19) eo explicari possunt, quod scriptor orationis hoc loco praecepta antiquarum legum recitat. Quam ob rem quam brevissime de iis disputabo.

Verba *δρασκάζειν*, quod idem valet atque *ἀποδιδράσκειν*, et *ἀπίλλειν*, quod significationem habet excludendi, alio loco litterarum Graecarum non inveniuntur.

Adiectivum *στάσιμος* vario sensu usurpatur. Propria significatione est „stativus“. Cf. Xen. Oec. XX, 11 *ἐν ὕδατι στασίμῳ*. Pollux IV, 156 *ἄστρα . . . στάσιμα*. Translate quoque scribitur et sensum habet constantis, gravis. Cf. Plat. Pol. VII, 539 D *τὸ τὰς φύσεις κοσμίους εἶναι καὶ στασίμους*. Copulatio autem *ἀργύριον στάσιμον*, quod significat pecuniam usurariam, nisi hoc loco non invenitur.

---

[1]) Quibusdam in causis, in furto praecipue et in actionibus, quae ad rei publicae debitores pertinebant, multam, quam petitor postulaverat, augere iudicibus licebat (cf. Lipsius p. 255, 256).

[2]) cf. Blass, Att. Ber. I p. 408 „Der Reinheit und noch mehr der Schlichtheit zuwider ist auch der Gebrauch neu gebildeter, ungebräuchlicher Ableitungen und Komposita“.

ζυγόν (§ 18). Hoc substantivum hic significationem habet staterae. Hoc sensu alibi quoque exstat. Cf. Plat. Prot. 356 B *καὶ τὸ ἐγγὺς καὶ τὸ πόῤῥω στήσας ἐν τῷ ζυγῷ.* Dem. XXV, 46 *ζυγὰ καὶ σταθμὰ ἔχων.* Plut. Pericl. 11 *ὥσπερ ἐπὶ ζυγοῦ ῥοπὴν ἐποίησεν.* Metaphorice quoque *ζυγὸν* hac significatione scribitur. Cf. Pollux I, 41 *βασιλεὺς ἀκριβέστερος πρὸς τὸ δίκαιον ζυγοῦ.* VIII, 10 *δικαστὴς ἀκριβέστερος τοῦ ζυγοῦ τὴν ῥοπήν.* Plerumque hoc substantivum iugum significat, quo boves vel equi copulantur (cf. Il. V, 731). Sed etiam iugum citharae, quod manu sinistra tenent citharoedi, *ζυγὸν* appellatur (cf. Il. IX, 187). Deinde remigum quoque sedes nomine *ζυγὸν* significantur (cf. Od. IX, 99). Ex eo, quod hoc substantivum in ceteris quidem Lysiae orationibus deest, at in hac exstat, de scriptore huius orationis vix quicquam concludi posse puto, cum hoc nomen ad explicandum antiquae legis vocabulum adhibeatur.

Adverbium *πεφασμένως* (§ 19), quod significat „palam", etiam apud Plutarchum (Sol. XXIII) est, quo loco eadem lex atque hic citatur, et apud Pollucem (VI, 207). Compositum *ἀποπεφασμένως* in oratione, quae inter Demosthenicas fertur, undesexagesima (§ 67) invenitur.

De verbo *πωλεῖσθαι* (§ 19) vide supra (p. 33)!

Substantivum *οἰκεύς* (§ 19), quod significat domesticum, servum, apud Homerum saepius invenitur (cf. Il. V, 413; Od. IV, 245). Apud Sophoclem quoque semel est (Oed. R. 756).

ἐπανάγνωθι (§ 18). Verbum *ἐπαναγιγνώσκειν*, quod significat „etiam legere", apud classicae quae dicitur aetatis scriptores alio loco non invenitur. Posterioribus demum temporibus apud Polybium et Epictetum id raro scriptum videmus. Cf. Polyb. XXXI, 21, 10 *λαβὼν ὁ Δημήτριος ἐπανέγνω.* Epict. 49 *ἐπανάγνωθί μοι Χρύσιππον.* A Lysiae sermone hoc verbum discrepat propterea, quod hic talia composita inusitata omnino vitat [1]). Verba ex duabus quidem praepositionibus composita in aliis quoque Lysiae orationibus raro inveniuntur; sed duo verba in orationibus sunt, quas spurias esse verisimillimum est (*ἐπανορθοῦν* II, 70; *ἐπεγκαλεῖν* VIII, 1 [2]), cetera apud scriptores Atticos usitatissima sunt (*ἐπεξιέναι* XXVII, 15; *ἐπεξελθεῖν* X, 2, 31; XXIII, 14; XXXI, 18; frgm. 8). De P. Muelleri coniectura, qui *ἐπανάγνωθι* codicum in *ἔτι δ' ἀνάγνωθι* mutavit, vide supra (p. 32)!

σιδηροῦς (§ 20). Hoc adiectivum proprio sensu in tota Graecitate usurpatur. Hoc autem loco translatam habet significationem. Alibi

---

[1]) cf. p. 74, 2.
[2]) cf. A. Mueller p. 81.

quoque hoc nomen translate scribitur, ubi significat durum vel inhumanum, ut in Od. IV, 293 et in Aesch. III, 166. Hic autem sensum habet stultissimi, qua significatione alibi non scribitur. Generaliter Lysias vocabulis translatis, quae cum simplicitate sermonis eius propria dissentiant, abstinere solet, sed hoc *σιδηροῦς* fortasse translatio popularis est, qualis comoediae et communis vitae propria est ac Lysiae quoque convenit. Tamen hoc vocabulum in hac oratione notabile est.

ἔννουν (§ 20). Hoc adiectivum in litteris Graecis perraro invenitur. Apud Aeschylum (Prom. 446), Sophoclem (Oed. R. 916), Euripidem (Bacch. 1270), Demosthenem (XXXI, 2) semel scriptum est, cum Plato hoc nomine bis (Tim. 30 B, 71 E) usus sit. Hoc igitur vocabulum in numero vocum poeticarum poni potest. Enuntiatum *ἔννουν γίγνεσθαι* apud Euripidem quoque (Bacch. 1269/70) et Demosthenem (XXXI, 2) exstat. Cobet in § 20 *ἔννουν γεγονέναι* mutandum esse censuit in *νῦν γ' ἐγνωκέναι*, quod probare non possum. In eo praecipue offendit, quod ab enuntiato *ἔννουν γεγονέναι* sententia a coniunctione *ὅτι* incipiens pendet. Hanc quidem constructionem alio loco non inveniri, sed *ἔννουν γίγνεσθαι* apud Euripidem et Demosthenem absolute positum esse concedendum est, tamen hanc coniunctionem fieri posse puto. Certe elocutio *ἔννουν γίγνεσθαι* in hoc contextu, cum iam paulo ante translatio *σιδηροῦς* sit, aptissima est. *ἔννους γίγνεται* significat „ad se redit" et dicitur de eo, qui insaniit. Theomnestum quoque prius insanum fuisse et doctrina sua ad rationem reductum esse orator censet. Itaque lectionem traditam retineo. A Lysiae vero sermone hoc vocabulum est remotum.

ψευδομαρτυρίων (§ 25). Hoc nomen apud oratores Atticos usitatum est. Andocides (bis I, 7, 74), Isaeus (undecies), Demosthenes (tricies), Aeschines (bis I, 85, 130) id usurpaverunt. Vocabulum forense est, quod apud Lysiam deesse facile intellegitur, cum orationes eius, quae ad hanc rem spectabant, interierint [1]).

σύμφυτος (§ 28). Hoc adiectivum, quod est „innatus", apud Pindarum (Isthm. III, 23), Aeschylum (Ag. 142), Euripidem (Androm. 954) perraro scriptum videmus. Saepissime hoc nomine usus est Plato, apud quem sensum quoque concreti, coniuncti habet. Cf. Phaedr. 246 A *ξυμφύτῳ δυνάμει*. Oratores Attici hoc nomine omnino usi non sunt excepto Aeschine, qui in oratione Ctesiphontea (§ 81 *μετὰ τῶν συμφύτων νοσημάτων αὐτῷ*) id semel scripsit. Quam ob

---

[1]) cf. Lipsius p. 778 sq. De forma huius nominis vide Muenscheri version. Isae., Sonderdruck aus der Festgabe für Josef Kohler zum 70. Geburtstage (Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft, 37. Bd.) p. 106, 1.

rem est, quod nobis de Lysia auctore iam dubitantibus dubitatio augeatur.

Quonium *ἅπαξ λεγόμενα* quae dicuntur vocabula singula tractavi, quanti momenti sint ad quaestionem de scriptore solvendam, breviter complectar:

I. Ad disceptandam controversiam nihil valent omnia vocabula, quae legibus, quas orator citat, continentur: *ὑπόδικον* (9), *ποδοκάκκῃ* (16), *προστιμήσῃ* (16), *ἐπεγγυᾶν* (17), *δρασκάζειν* (17), *ἀπίλλει* (17), *στάσιμον* (18), *πεφασμένως* (19), *πωλοῦνται* (19), *οἰκῆος* (19).

II. Cum Lysiae sermone discrepare verisimillimum esse mihi persuasi vocabula haec: *ἀνελεύθερον* (2), *φιλόδικον* (2), *ἐξαίρετον* (3), *πατραλοίαν* (8), *μητραλοίαν* (8), *τεκοῦσαν* (8), *σκαιόν* (15), *ἐπανάγνωθι* (18), *ἔννουν* (20). Quorum alia verba ad poeticam originem mihi videntur referenda (*τεκοῦσαν, ἔννουν*), alia insolita quadam dicendi ratione oratoris explicanda (*φιλόδικον εἶναι, ἐξαίρετόν ἐστι, ἔννουν γεγονέναι, ὅτι*).

III. Aliae voces num Lysiae dicendi modo consentaneae sint, incertus haereo: *μεμελέτηκας* (9), *ἀνδραποδιστήν* (10), *ῥᾳθυμίας* (11), *μαλακίας* (11), *σιδηροῦς* (20), *σύμφυτος* (28).

IV. Lysiae quoque usui convenire puto haec vocabula: *κακηγορίας* (2, 12, 22, 23, 31), *χιτωνίσκον* (10), *διωμοσίας* (11), *βήματος* (15, 20), *ζυγόν* (18), *ψευδομαρτυρίων* (25).

II. De aliis enuntiationibus, quae a Lysiae dictione differunt.

μαρτύρων . . . ἀπορίαν (§ 1). Substantivum *ἀπορία*, quod significat inopiam, saepissime coniunctum est cum genetivo rei, cuius inopia est. Ita est in Thuc. I, 126 *σίτου τε καὶ ὕδατος ἀπορίᾳ*. Similiter alibi copulatum est cum genetivis *τῶν ἐπιτηδείων*, *χρημάτων* aliisque, ut in [Dem.] XLIX, 11 *ἀπορίᾳ χρημάτων*. Cum genetivo quoque personae, cuius inopia est, substantivum *ἀπορία*, quamvis rarius, coniungitur. Cf. Thuc. II, 51, 5 *ἀπώλλυντο ἔρημοι . . . ἀπορίᾳ τοῦ θεραπεύοντος*. Andoc. I, 149 *δι' ἀπορίαν ἀνδρῶν*. [Dem.] LIX, 54 *διὰ μὲν ἀπορίαν τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἀνδρῶν*. Apud Lysiam bis constructionem genetivi rei invenimus. Cf. XXVIII, 2 *δι' ἀπορίαν χρημάτων*. XXVIII, 11 *ἐν τοσαύτῃ ἀπορίᾳ τῶν ὑμετέρων πραγμάτων*. Cum genetivo autem personae substantivum *ἀπορία* apud Lysiam alibi coniunctum non est. Hanc quidem constructionem a Lysiae sermone discrepare certum non est, tamen coniunctio *μαρτύρων . . . ἀπορίαν* mihi suspicionem quandam movet.

τὸν φύσαντα (§ 8). Substantivum *ὁ φύσας* patrem significans in prosa oratione in usu non est. A Sophocle, Euripide, Aristophane, interdum adiecto substantivo *πατήρ*, saepius usurpatur. Quam ob rem de hac voce similiter iudicari potest ac de substantivo *τεκοῦσα* (p. 71), quocum hoc loco coniuncta est.

λαμβάνειν (§ 13). Hoc verbum proprio sensu, quo significat „capere, accipere", apud Lysiam saepissime usurpatur. Hoc autem loco significatione translata positum est, ut sensum habeat interpretandi. Hac significatione hoc verbum, quantum ego iudicare possum, nusquam alibi nisi apud Platonem semel invenitur. Cf. Plat. Hipparch. 227 C *εἴ τις ὀρθῶς λαμβάνοι τὸν φιλοκερδῆ*. Itaque verbum *λαμβάνειν* tali sensu usurpatum mihi offensioni est. Eadem significatione multo saepius verbum *διαλαμβάνειν* scribitur. Cf. Lys. XIV, 4 *ταύτῃ τοὺς νόμους διαλαμβάνειν*. Imprimis apud Platonem verbum *διαλαμβάνειν* hoc sensu saepius scriptum videmus. Cf. Phil. 23 C *πάντα τὰ νῦν ὄντα . . . διχῇ διαλάβωμεν*. Verbum autem *ἐκλαμβάνειν*, quod Reiske secundum orat. XI, 6 pro *λαμβάνειν* proposuit, classica quae dicitur aetate hoc sensu nondum est [1]) in usu.

τοιαύτην γνώμην ἔχειν περὶ τὸν πατέρα (§ 21). De hac elocutione vide supra (p. 35).

κατεσκεύασται (§ 23). De hoc verbo iam supra (p. 37) disputavi.

(*ἀνῃρῆσθαι*) (§ 28). De hoc loco iam supra (p. 40) egi.

Enuntiationum igitur, quas hoc capite tractavi, aliae inusitatae, haud sane elegantes, aliae poeticae sunt atque cum Lysiae sermone discrepant.

Conclusio.

Iam breviter complectamur, quae adhuc exposuimus:

Oratio quae inter Lysiacas fertur decima, quae iam ab Harpocratione in dubitationem vocabatur, compluribus de causis offensioni nobis est. Primum haec oratio ab iis legibus, quibus in ceteris orationibus Lysias accusatorem utentem facit, mirum quantum discrepat et nonnullas offensiones iudicum, quas oratori detrimento esse necesse erat, continet (Bruns). Deinde oratio a Lysiae elocutione aliquantum differt. Complura enim in ea inveniuntur vocabula poetica et alia enuntiata, quae usui Lysiaco aliena sunt. Accedit, quod orationis componendae ratio, qua scriptor usus est, atque antiquarum legum explicatio cum Lysiae consuetudine paulum consentit.

---

[1]) cf. p. 12.

Quibus rebus omnibus cognitis satis perspicuum mihi videtur esse orationem a Lysia abiudicandam esse. Tamen, quin de oratione iudiciali agatur, quae re vera in actione habita sit, dubitandum non esse supra demonstravimus. Haec igitur oratio ab aequali Lysiae, sive a privato homine Atheniensi sive ab oratore quodam, qui quidem in numero decem qui dicuntur oratorum Atticorum non est, anno a. Chr. n. 384, ut in causa maledictionis haberetur, scripta est. Orationis auctor magnam ille quidem legum scientiam habet, sed sermone utitur minus eleganti, cui nonnullis locis admixta sunt vocabula poetica aliaeque elocutiones inusitatae. —

Quaerat quispiam, qui factum sit, ut haec oratio in numero Lysiacarum poneretur. Ea de causa id fieri potuisse arbitror, quod simplicitas et brevitas quaedam, quae ipsi Lysiae laudi tribui solet, sine dubio nonnullis in partibus orationis elucet. —

Oratio igitur quae inter Lysiacas fertur decima non a posterioris aetatis rhetore exercitationis causa scripta, ut secunda (vide supra p. 55, 3) et undecima, quae est epitome decimae orationis, sed re vera in iudicio habita est. Eiusmodi orationum complures in corpus Lysiacum receptae sunt, quarum aliae scriptae sunt ante Lysiam, ut oratio XX (cf. Wilamowitz, Arist. u. Athen II, 356), aliae post Lysiam, ut or. IX (a. 333/2 cf. p. 55, 2) et VIII, quae Hellenisticae aetatis est (cf. p. 55, 1), aliae ipsa Lysiae aetate, ut or. XXXI (paulo post a. 403, cf. P. Grendel, De or. *κ. Φ.* quae XXXI. inter Lysiacas fertur, Monasterii 1922, Auszug) et VI (a. 399, cf. Begodt, De or. *κ. Α.* quae VI. inter Lysiacas fertur, Monasterii 1914) et XV (a. 395/4, cf. Nowack, Leipz. Stud. XII 1 sq.). Accedit oratio X, quae a. 384 habita est.

Index capitum.

Vita.

Natus sum Hubertus Knips d. 5. m. Oct. a. 1906 in Westfalorum urbe, cui nomen est Gelsenkirchen, patre Huberto, quem mortuum esse valde doleo, et matre Anna e gente Thormann. Fidem profiteor catholicam.

Maturitatis testimonium gymnasii Gelsenkirchensis adeptus vere anni 1925 almam matrem Herbipolensem adii, ut studiis philologis me dederem. Ibi annum versatus, ut philologiae studium continuarem, Monasterium me contuli, ubi per sex semestria fui civis academicus.

Atque docuerunt me imprimis viri doctissimi: Franz, Haemel, Havers, Hosius, Marbe, Pfister, Vernay Herbipolenses; Ettlinger †, Hielscher, O. Hoffmann, Muenscher, de Salis (nunc Heidelbergensis), Schoene, Sonnenburg, Wiese † Monasterienses.

Seminarii philologorum ut essem sodalis, Muenscher, Schoene, Sonnenburg benevolenter concesserunt; ad exercitationes romanicas Wiese, archaeologicas de Salis, metricas Muenscher benignissime me admiserunt.

Quibus omnibus viris doctissimis gratiam habeo maximam, praecipue vero Carolo Muenscher, qui et auctor et fautor huius commentationis benevolentissimus exstiterit.